

Історія Лізі
Стівен Кінг

Покійний чоловік Лізі, Скот Лендон, був відомим письменником. Іноді здавалося, що він продав душу дияволу і саме за це отримав свій надзвичайний талант. Після смерті чоловіка жінці докучають літературознавці, які прагнуть будь-що заволодіти творчим доробком Скота. Та коли жінка береться за впорядкування його творів, то розуміє, що в житті Скота було дещо жахливе, моторошне. Щось таке, із чого він черпав натхнення, за яке потім заплатив своїм життям. Ким насправді був Скот? Лізі починає блукати в лабіринті секретів минулого. Ще трохи, і знайти вихід буде неможливо...

Стівен Кінг

Історія Лізі

Обережно! Ненормативна лексика!

* * *

Присвячується Таббі

Куди ви йдете, коли вам самотньо?

Куди йдете ви, коли сумно вам?

Куди ви йдете, коли вам самотньо?

Я за вами піду,

Коли зорі заблимають тихим смутком.

Раян Адамс

Частина I

Пошуки була

Якби я був місяць, я знав би, куди мені впасти.

Д. Г. Лоуренс. Райдуга

I

Лізі й Аменда

(Усе так само)

1

Для публіки дружини відомих письменників майже невидимі, але ніхто не знав цього краще, ніж Лізі Лендон. Її чоловік здобув Пулітцерівську премію та премію Національної Книги, але Лізі дала у своєму житті лише одне інтерв'ю. Вона дала його для дуже відомого жіночого журналу, який друкував шпальту під назвою «Так, я одружена з Ним!» Приблизно половину свого монологу з п'ятисот слів вона присвятила поясненням, чому її пестливе ім'я закінчується на «зі». Більшу частину другої половини вона витратила на розповідь про свій рецепт приготування на слабкому вогні повільно підсмажуваного ростбіфа. Сестра Лізі Аменда сказала, що на світліні, яку надрукували разом з інтерв'ю, Лізі здавалася гладкою.

Жодна з сестер Лізі не могла відмовити собі в задоволенні запустити кота в голубник (її батько називав це «розворушити сморід») або добряче прополоскати чийсь брудну білизну, але єдиною з них, яка завдавала Лізі чимало клопоту, була ця ж таки Аменда. Найстарша (і найдивакуватіша) серед дівчат із родини Дебушерів, що колись мешкали в містечку Лізбон-Фолз, Аменда останнім часом жила сама-одна в будинку, який купила для неї Лізі, неподалік від Касл-В'ю, де завжди була погана погода і де Лізі, Дарла та Кантата могли наглядати за нею. Лізі купила цей будинок для неї сім років тому, за п'ять років до того, як помер Скот. Помер молодим. Помер, коли ще не настав його час, як то кажуть. Лізі досі не могла повірити, що його немає вже два роки. Цей проміжок часу здавався їй водночас дуже довгим і коротким, як швидкоплинна мить.

Коли Лізі нарешті змогла примусити себе розпочати наводити лад у його так званому кабінеті, довгій анфіладі яскраво освітлених кімнат, які раніше були тільки горищем над сільським сараєм, Аменда з'явилася вже на третій день після того, як Лізі закінчила інвентаризацію усіх зарубіжних видань (їх були сотні), але ще тільки почала складати список меблів, ставлячи зірочку біля тих, які хотіла зберегти. Вона чекала, що Аменда запитає її, чому вона, в Бога, так забарилася, але Аменда не стала нічого запитувати. Покінчивши нарешті з меблями, Лізі перейшла до найбільшого прикомірку, до картонних коробок із листами, список яких вона не мала наміру складати, але навіть побіжний перегляд їх забрав у неї цілий день. Тим часом увага Аменди й далі була зосереджена на купах і стосах пам'ятних публікацій, книжок та речей, яких колись торкалася рука Скота і які тепер розмістилися під південною стіною кабінету. Вона ходила туди й сюди біля цього дивного утворення, схожого на величезну змію, дуже мало або й зовсім нічого не кажучи, але часто щось занотовуючи в невеличкому блокноті.

Але Лізі жодного разу не запитала її ані «Що ти там шукаєш?», ані «Що ти там занотовуєш?» Як Скот відзначав не одного разу, Лізі володіла чи не найрідкішим із людських талантів: вона ніколи не втручалася в чужі справи, проте не дуже переймалася, якщо ви були не проти втрутитися в її власні справи. Принаймні, якщо ви не виробляли вибухівку, щоб пожбурити її в когось, а у випадку Аменди можливість виробництва вибухівки завжди існувала. Вона належала до тієї категорії жінок, які були неспроможні не пхати носа в чуже корито, була такою жінкою, яка просто не могла не розкрити рота, раніше або пізніше.

Її чоловік подався на південь із Рамфорда, де вони жили у 1985 році («Як двійко росомех, які застрягли у стічній трубі», – сказав Скот, після того як одного разу вони їх відвідали, і він заприсягнувся більш ніколи не повторювати цього візиту). Єдина дочка Аменди, яку вони назвали Інтермеццою, а скорочено йменували Мецці, вирушила на північ до Канади (з водієм-дальнобійником, якого вона обрала собі у бойфренди). «Один на північ подався, а другий на південь жити, а третій ніяк не міг свою вічно роззявлену пельку стулити». Батько не стомлювався повторювати ці свої улюблені рядки, коли вони були малими дітьми, а тією з дочок Денді Дейва Дебушера, що й справді ніколи не могла стулити свою

вічно роззявлену пельку, була, безперечно, Менда, яку спочатку покинув чоловік, а потім – і власна дочка.

Хоч Аменду іноді й дуже важко було терпіти, проте Лізі не захотіла, щоб вона жила в Рамфорді сама-одна; вона просто не довіряла їй, коли та залишалася сама, і хоч вони ніколи цього вголос не казали, але Лізі була переконана, що Дарла й Кантата відчували те саме. Тому вона поговорила зі Скотом і знайшла невеличкий будинок під назвою Кейп-Код, який їм продали за дев'яносто сім тисяч доларів готівкою. Незабаром по тому Аменда переселилася туди, де за нею було легко здійснювати нагляд.

А тепер Скот був мертвий, і Лізі нарешті взялася наводити лад у його письмових апартаментах. Десь на середину четвертого дня зарубіжні видання були складені в коробки, листування було переглянуте і певною мірою впорядковане, і вона вже мала досить чітке уявлення про те, яких меблів їй позбутися, а які зберегти. Тоді чому вона переживала відчуття, ніби зробила дуже мало? Вона знала від самого початку, що з цією роботою квапитися не слід. Не варто було звертати увагу на наполегливі листи та телефонні дзвінки, які вона одержала після смерті Скота (а ще чимало візитів також). Вона знала, що кінець кінцем люди, зацікавлені в оприлюдненні неопублікованої спадщини Скота, матимуть те, що хочуть, але це станеться лише тоді, коли вона буде готова дати їм те, чого вони хочуть. Вони спершу не могли ясно сформулювати свої побажання. «Вони не дійшли туди, куди хотіли дійти», як кажуть у народі. Тепер, як їй здавалося, більшість із них дійшли.

Було чимало слів, якими вони називали те, що залишив по собі Скот. Вона повністю розуміла лише одне з них – пам'ятні речі, але було ще одне чудне слово, що звучало приблизно як інкункабіла. Саме цього хотіли нетерплячі люди, і підлесливі, і сердиті – Скотових інкункабіла. Лізі почала думати про них як про інкунків.

2

Головним її почуттям, а надто після того як з'явилася Аменда, було розчарування, ніби вона або недооцінила завдання, яке стояло перед нею, або переоцінила (до того ж в неймовірних масштабах) свою спроможність привести все це до неминучого логічного завершення – меблі, які вона хотіла зберегти, були навалені на купу в сараї унизу, килими лежали скручені в рулони й перев'язані тасьмою, щоб не розкручувалися, жовтий фургон марки «Райдер» стояв на під'їзній алеї, відкидаючи свою тінь на дощаний паркан між її подвір'ям та сусідньою садибою Гелловеїв.

І не варто було забувати також про сумне серце цього місця, про три настільні комп'ютери

(іх було чотири, але один, що стояв у пам'ятному куточку, Лізі уже звідти прибрала). Кожен із них був новішим і легшим за попередні, але навіть найновіший являв собою громіздку настільну модель. Усі вони досі були в робочому стані, проте всі захищені паролями, яких Лізі не знала. Вона ніколи ними не цікавилася й тепер не мала найменшого уявлення про те, яка організована в електричні байти інформація може зберігатися на твердих дисках комп'ютерів. Списки закуплених бакалійних товарів? Вірші? Еротика? Вона не мала сумніву, що Скот був під'єднаний до інтернету, але не могла знати, чим він цікавився, коли заходив туди. Бібліотекою «Амазонки»? Політичним веб-сайтом Мета Драджа? Уявним життям Генка Вільямса? «Золотими зливами та Вежею Могутності мадам Круелли?» Вона спробувала викинути ці думки зі своєї голови, адже вона бачила б рахунки (або принаймні невідомі їй пункти в загальному місячному підсумку господарських витрат), а крім того, просто не варто звертати увагу на такі дрібниці. Зрештою, якби Скот хотів приховати від неї якусь тисячу доларів на місяць, він не мав би з цим жодних проблем. А паролі? Найкумедніше те, що він їй, певно, сказав, якими вони були. Вона просто забула про ці дрібниці, ото й усе. Вона нагадала собі, що їй варто буде спробувати своє ім'я. Вона зробить це, можливо, тоді, коли Аменда піде звідси бодай на день. Але не схоже було, що це станеться скоро.

Лізі сіла й відгорнула волосся з чола. «З такими темпами я не доберуся до рукописів раніше липня, – подумала вона. – Інкунки збожеволіють, коли довідаються, як я повзу вперед. А надто той, останній».

Останній – він приходив десь п'ять місяців тому – спромігся не вийти з рівноваги, розмовляв дуже чемно, але Лізі, зрештою, почало здаватися, що він може бути зовсім іншим. Лізі сказала йому, що кабінети Скота на той час були зачинені майже півтора року, але тепер вона нарешті зібралася з силами й готова піти туди й розпочати прибирання кімнат та наведення в них ладу.

Її гостем був професор Джозеф Вудбоді з англійського факультету Пітсбурзького університету. Піт[1 - Скорочена назва Пітсбурзького університету. – Тут і далі прим. пер.] був альма-матер Скота, а лекції Вудбоді про творчість Скота Лендона та Американський Міф мали надзвичайну популярність і приваблювали дуже багато слухачів. Він мав також чотирьох аспірантів, які писали дисертації про Скота Лендона і мали захищатися вже цього року. Тож не було нічого дивного в тому, що цей інкунк перейшов у рішучий наступ, коли Лізі заговорила з ним такими туманними термінами, як «скоріш рано, ніж пізно» або «цього літа майже напевне». Але тільки тоді, коли вона запевнила, що зателефонує йому одразу, як тільки «пилюка всядеться», Вудбоді почав потроху відступати.

Як він висловився, той факт, що вона ділила ліжко з великим американським письменником, не робить її спроможною кваліфіковано розпорядитися його літературною спадщиною. Це робота для експерта, сказав він, а пані Лендон, наскільки йому відомо, навіть не навчалася в коледжі. Він нагадав їй, що минуло чимало часу відтоді, як Лендон помер, і вже почали поширюватися всілякі чутки. Безперечно, що існує багато

неопублікованої прози Лендона – оповідання, а може, навіть романи. Чи не могла б вона дозволити йому увійти до кабінету свого чоловіка хоча б на короткий час? Він би трохи позазирив у картотеки та в шухляди його письмових столів, щоб спростувати бодай ті з чуток, які йому уявляються найбезглуздішими. Упродовж цього часу вона, звичайно ж, буде поруч із ним – це зрозуміло само собою.

– Ні, – сказала вона, проводжаючи професора Вудбоді до дверей. – Я поки що не готова.

Вона вдала, ніби не помітила тих ударів нижче пояса, яких їй завдав цей відвідувач, бо й він був не менш шалений, ніж решта, тільки й того, що трохи стриманіший і довше приховував своє нетерпіння.

– А коли буду готова, то я хочу переглянути все, а не тільки рукописи.

– Але...

Вона серйозно кивнула йому головою:

– Я повинна з'ясувати, чи все так само.

– Я не розумію, про що ви.

Звісно, він не розумів. Це був вираз із їхнього внутрішнього сімейного жаргону. Як часто Скот вривався до неї, як вітер, і гукав: «Гей, Лізі, я вдома – усе так само?» Це мало означати «усе добре, усе спокійно». Але як і більшість контекстних фраз (Скот одного разу пояснив їй, про що йдеться, але вона це вже знала), вона мала також своє приховане значення. Така людина, як Вудбоді, ніколи не зрозуміла б прихованого значення фрази «усе так само». Лізі могла б пояснювати йому це протягом дня, і він однаково нічого б не зрозумів. Чому ж? Бо він був інкунком, а коли йшлося про Скота Лендона, то інкунків цікавило лише одне.

– Це байдуже, – сказала вона тоді професорові Вудбоді, п'ять місяців тому. – Скот би мене зрозумів.

Якби Аменда запитала Лізі, де складено пам'ятні речі Скота – нагороди та почесні відзнаки, всіляка подібна всячина, – Лізі їй би збрехала (а вона робила це досить добре як на людину, що вдавалася до брехні рідко) і сказала б: «На складах компанії Ю-Стор-Іт в

місті Меканік-Фолз». Проте Аменда нічого не запитала. Вона лише гортала свій блокнот із дедалі більшою демонстративністю, явно провокуючи молодшу сестру, щоб та сама поставила слушне запитання на цю тему, але Лізі нічого не запитувала. Вона саме думала про те, яким порожнім став цей куток, яким порожнім і нецікавим, після того як більшість речей, що нагадували про Скота, були звідти прибрані. Вони були або зовсім розбиті (як, наприклад, монітор комп'ютера), або надто подряпані та понівечені, щоб їх можна було комусь показувати; такі експонати викликали б більше запитань, аніж на них можна було б відповісти.

Нарешті Аменда капітулювала й відкрила свій блокнот.

— Подивися-но на це, — сказала вона. — Тільки подивися.

Менда тримала блокнот розгорнутим на першій сторінці. Від невеличких дротяних петельок, які прошивали аркуш із лівого боку, до самого його правого краю («Як ті закодовані цидулки, що їх буває тицяють перехожим вуличні маніяки на нью-йоркських вулицях, бо держава, бачте, більше не має коштів на те, щоб утримувати їх у пристойних психіатричних закладах», — стомлено подумала Лізі) вишикувалися числа. Більшість були обведені кружечком. Значно менша кількість — окреслені квадратами. Менда перегорнула аркуш і відкрила тепер уже дві сторінки, заповнені так само. На наступній сторінці рядочки чисел уривалися десь на середині. Останнім було 846.

Аменда скося подивилася на неї з тим червонощоким і майже веселим виразом зверхності, який означав, коли їй було дванадцять, а малій Лізі лише два роки, що Менда кудись ходила й Щось Узяла на Себе; далі вона мала пролити по комусь сльози; найчастіше, за самою ж таки Амендою. Лізі усвідомила, що чекає з певним інтересом (і деяким страхом), що ж цей вираз може означати сьогодні. Аменда поводитися по-ідіотському від тієї самої миті, коли з'явилася. Можливо, причиною була похмура й спекотна погода. Імовіріше, це мало відношення до несподіваного зникнення її давнього бойфренда. Якщо Менда мала намір улаштувати ще одну карколомну емоційну гонитву за Чарлі Коріво, який так підло її ошукав, тоді Лізі ліпше було міцно пристебнутися до свого сидіння. Вона ніколи не любила Коріво і ніколи не довіряла йому, незалежно від того, був він банкіром чи не був. Як можна довіряти чоловікові, після того як ти довідалася на розпродажі книжок та виробів домашнього випікання, що хлопці в Мелоу-Тайгері наділили його кличкою Зелений Біб? Чи ж пасує банкірові таке прізвисько? І що воно може означати? І звичайно ж, він мусив знати, що Менда мала в минулому проблеми з психікою...

— Лізі! — гукнула її Аменда.

Брови в неї були насуپлені.

— Пробач, — сказала Лізі. — Я, так би мовити, відлучилася... Лише на секунду.

– З тобою так часто буває, – промовила Аменда. – Думаю, ти заразилася цим від Скота. Слухай мене уважно, Лізі. Я поставила невеличкий номер на кожен із його журналів та на кожну вчену книжку. На ті, що складені отам під стіною.

Лізі кивнула так, ніби розуміла, до чого її сестра веде.

– Я поставила номери олівцем, дуже легенько, – продовжувала Аменда. – Я завжди робила це, коли ти відверталася або кудись ішла, бо думала, якщо ти побачиш, то заборониш мені це робити.

– Я не стала б тобі забороняти. – Лізі взяла невеличкого блокнота, який був мокрий від поту його власниці. – Вісімсот сорок шість! Так багато!

Лізі було добре відомо, що публікації, складені під стіною, належали не до тих, які вона сама могла б читати й мати у своєму домі, скажімо, «О», «Добре домашнє господарство» та «Міс», а радше до таких, як «Невеличкий Севані-Огляд», «Мерехтливий поїзд», «Відкрите Місто», а також публікацій із незрозумілими назвами на зразок «Піск'я».

– Ні, навіть набагато більше, – сказала Аменда й тицьнула пальцем у стоси книжок і журналів. Коли Лізі подивилася на них, то побачила, що її сестра має рацію. Там було їх набагато більше, а не вісімсот сорок із хвостиком. Видно було, що їх там набагато більше. – Загалом майже три тисячі, й, боюся, я не уявляю собі, куди ти їх подінеш і кому вони можуть знадобитися. Ні, вісімсот сорок шість публікацій – це лише ті з них, у яких є твої фотографії.

Почуте було такою несподіванкою для Лізі, що спочатку вона нічого не зрозуміла. А коли зрозуміла, то прийшла в захват. Думка, що існує такий несподіваний фоторесурс – такий прихований архів, де зберігається пам'ять про той час, який вона провела зі Скотом, – ніколи не приходила їй у голову. Та коли вона про це подумала, то не знайшла в цьому нічого дивного. Вони були одружені понад двадцять п'ять років на той час, коли він помер, і Скот був зятим, невтомним мандрівником протягом тих років, зустрічаючись із читачами, виступаючи з лекціями, перетинаючи країну в усіх напрямках майже без перепочинку, коли закінчував одну книжку й ще не починав писати іншу, відвідуючи не менш як дев'яносто кампусів на рік і ніколи не уриваючи, здавалося, нескінченного потоку оповідань. І в більшості з цих вояжів вона була поруч нього. У кількох мотелях вона брала маленьку шведську парову праску й прасувала один із його костюмів, тоді як телевізор мурмотів псалми ток-шоу на її половині кімнати, а на його половині клацала портативна друкарська машинка (в ранні роки їхнього шлюбу) або тихо шурхотів леп-топ (у пізніші роки), коли він сидів перед ним, раз у раз відгортаючи з лоба пасмо волосся, яке знову й знову намагалося затулити йому очі.

Менда дивилася на неї кислим поглядом, реакція сестри їй явно не сподобалася.

– Числа, які обведені кружечком, – понад шістсот – це ті публікації, на титулах яких твоє фото подається в нечемній манері.

– Справді? – Лізі була шокована.

– Я тобі покажу.

Аменда втупилася у блокнот, підійшла до стосу публікацій, що тягся попід усією стіною, знову зазирнула у свої записи й вибрала два журнали. Одним був дорогий на вигляд щопіврічник, який видавався Кентуккійським університетом у Баулінг-Грін. Другий – часопис, що мав розмір дайджесту й здавався результатом студентських зусиль, називався «Штовхальний удар»: одна з тих назв, які англійські студенти вважають надзвичайно привабливими і які не означають абсолютно нічого.

– Розгорни їх, розгорни! – скомандувала Аменда, й коли вона їх тицьнула їй у руки, Лізі відчула дикий і гострий букет запахів, що ширилися від поту її сестри. – Ці сторінки позначені невеличкими паперовими закладками, бачиш?

Закладки. Так їхня мати називала закладки. Лізі спершу розгорнула щопіврічник на закладеній сторінці. Світлина, на якій були зображені вона й Скот, подана в цій публікації, була дуже добра, надрукована з досконалою акуратністю. Скот підходив до трибуни, а вона аплодувала позад нього. Публіка стояла нижче й теж аплодувала. Їхня фотографія, надрукована у «Штовхальному ударі», була далеко не такою досконалою. На ній видно було крапки, ніби хтось тицяв у неї олівцем із затупленим кінчиком. У паперовій пульпі також позастрягали шматочки дерева, але вона дивилася на цю світлину, і їй хотілося плакати. Скот заходив у якийсь темний погрібець, звідки його вітали приязними криками. На обличчі дружки Скота сяяла широка усмішка, яка говорила: «Атож, мені приємно бути тут». Вона відстала від нього на крок або два, і її усмішку було добре видно, бо спалах магнію, мабуть, був дуже потужним. Вона змогла навіть упізнати блузку, яку тоді носила, ту синю блузку пошиву фірми «Анна Кляйн» з однією кумедною червоною смугою, що тяглася згори вниз від лівого плеча. Те, що вона мала на собі нижче, губилося в темряві, й вона зовсім не могла пригадати той конкретний вечір, але знала, що на ній були джинси. Коли їй доводилося виходити пізно ввечері, вона завжди вдягала свої вицвілі джинси. Заголовок публікації був такий: «Жива легенда Скот Лендон (у супроводі подруги життя) відвідав клуб Вермонтського університету «Концтабір 17» минулого місяця. Лендон був там до останнього дзвінка – він читав, танцював, веселився. Цей чоловік уміє жити й поводитись».

Атож. Її чоловік умів жити й умів поводитись. Вона могла це засвідчити.

Лізі подивилася на інші періодичні видання, й несподівано її затопило відчуття тих скарбів, які вона там може знайти, й усвідомлення того, що Аменда поранила її в саме серце,

завдала їй рани, яка може кровоточити дуже довго. Чи ж не належав він до тих людей, кому багато було відомо про темні місця? Бридкі темні місця, в яких ти відчуваєш себе геть самотнім і жалюгідно безголосим? Може, вона знала й не так багато, як він, але вона знала досить. Хіба ж не знала вона, що його переслідують привиди, а тому він ніколи не дивився в дзеркало чи на будь-яку дзеркальну поверхню після заходу сонця – якщо тільки йому вдавалося. Але вона любила його попри це. Бо той чоловік знав, як йому жити й поводитись.

Але не більше. Тепер той чоловік пішов із життя. Або відійшов, як також кажуть, і її життя перейшло в нову фазу, у фазу самотності, й уже надто пізно, щоб повернути його назад.

На ці думки вона здригнулася й згадала також про інше.

Багряна завіса, істота з плямистим боком.

Та ліпше про таке не думати.

– Я рада, що ти знайшла ці фото, – приязним тоном сказала вона Аменді. – Ти справді моя чудова старша сестра, ти це знаєш?

І, як і сподівалася Лізі (хоч і не наважувалася повірити в реальність цих сподівань), Менда одразу збилася з ритму у своєму погордливому легковажному танці. Вона подивилася на Лізі невпевненим поглядом, шукаючи в її поведінці нещирості й не знаходячи її. Поступово вона розслабилася й знову стала піддатливою, готовою до порозуміння Амендою. Вона взяла назад свій блокнот і подивилася на нього похмурим поглядом, ніби не могла зрозуміти, яким чином він потрапив їй до рук. Лізі подумала, що, з огляду на нав'язливу природу чисел, це може бути кроком у правильному напрямку.

Зненацька Менда кивнула головою, як роблять усі люди, коли згадують про щось таке, чого в першу чергу не слід забувати.

– У тих публікаціях, які не обведені колом, тебе принаймні названо на ім'я – ти там Ліза Лендон, цілком реальна особа. І останнє, але навряд чи найменш важливе – згадай, що ми завжди називали тебе останньою і найменшою, це майже каламбур, чи не так? – ти бачиш, що зовсім небагато чисел узяті у квадратики. Це фотографії, на яких ти сама-одна! – Вона подивилася на Лізі значущим, майже осудливим поглядом. – Ти повинна глянути на них.

– Звичайно, гляну.

Намагаючись удати глибоку цікавість, тоді як була неспроможна уявити собі, чому це вона має виявити бодай найменший інтерес до фотографій себе самої, знятих у той досить-таки короткий період її життя, коли вона мала чоловіка – чоловіка гарного, не

інкунка, який знав, що й до чого, і з яким вона завжди була разом, і вдень, і вночі. Вона підвела погляд на неохайні гори та передгір'я періодичних видань всякого розміру і всякої форми, спробувавши собі уявити, як то було б, якби вона стала переглядати їх купу за купою й журнал за журналом, сидючи зі схрещеними ногами в меморіальному куточку (а де ще?) й шукаючи ті світлини, на яких вони були зняті зі Скотом. І на тих фотографіях, які так розгнівали Аменду, вона завжди йтиме або стоятиме трохи позад нього й дивитиметься на нього знизу вгору. Якщо інші аплодуватимуть йому, вона аплодуватиме теж. Її обличчя буде спокійним, воно майже нічого не виражатиме й не показуватиме нічого, крім шанобливої уваги. Її обличчя казало: «Мені з ним не нудно». Її обличчя казало: «Він мене не хвилює». Її обличчя казало: «Я не кинуся за нього у вогонь, і він за мене не кинеється» (брехня, брехня, брехня). Її обличчя казало: «Усе так само».

Аменда ненавиділа ці фотографії. Вона дивилася на них і бачила, що її сестру використовують як приправу до знаменитої страви, як постамент для пам'ятника. Вона бачила, що іноді її сестру називали місіс Лендон, іноді – місіс Скот Лендон, а іноді – й це найбільше їй дошкуляло – взагалі ніяк. Понижували її ранг до такої собі Подруги Його Життя. Аменда сприймала таку фамільярність як смертельну образу.

– Мендо!

Аменда подивилася на сестру. Світло було дуже яскраве, й Лізі пригадала з відчуттям справжнього шоку, що Менді восени виповнюється шістдесят років. Шістдесят! Цієї миті Лізі піймала себе на тому, що думає, як упродовж багатьох безсонних ночей її чоловіка переслідувала дивна проява, про яку всі Вудбоді цього світу ніколи не знатимуть, навіть якби вона їм це довго пояснювала. Щось нескінченно довге, поцятковане крапочками – таку загадкову прояву нерідко бачать пацієнти, хворі на рак, коли дивляться на порожню склянку, в якій не залишилося й краплі знеболювального розчину і до ранку його вже не буде.

Він дуже близько, моя люба. Я не можу його бачити, але чую, як він їсть.

Замовкни, Скоте, я не розумію, про кого ти кажеш.

– Лізі, ти, здається, щось сказала? – запитала Аменда.

– Щось пробурмотіла, але що саме не знаю.

Вона спробувала видушити з себе усмішку.

– Ти розмовляла зі Скотом?

Лізі поклала край своїм зусиллям усміхнутися.

– Схоже на те. Іноді я досі це роблю. Божевілля, правда?

– Не думаю. Це не божевілля, якщо він тебе чує. Але якщо не чує – то так. Я це знаю, бо маю певний досвід. Ти згодна?

– Мендо...

Але Аменда уже звернула свій погляд на купи часописів, щорічників та студентських журналів. Коли вона знову подивилася на Лізі, то всміхалася з виразом невпевненості:

– Я вчинила правильно, Лізі? Я лише хотіла внести свою частку...

Лізі взяла Аменду за руку й легенько її потисла.

– Авжеж, правильно. Ти не проти, якщо ми звідси підемо? Час вже тобі прийняти душ.

4

Я заблукав у темряві, і ти мене знайшла. Мені було жарко – так жарко! – і ти дала мені льоду.

Голос Скота.

Лізі розплющила очі й зазнала такого відчуття, ніби дуже стомилася від якоїсь денної праці й на мить поринула в короткий, але надзвичайно деталізований сон, у якому Скот помер, а вона взялася за геркулесівську працю, вичищаючи його письменницькі стайні. Та лежачи з розплющеними очима, вона одразу зрозуміла, що Скот справді помер; вона спить у своєму власному ліжку, після того як відрядила Менду додому, і їй сниться сон.

Вона ніби плавала на хвилях місячного світла. Вдихала пахощі екзотичних квітів. Лагідний літній вітер відгортав волосся з її скронь, то був вітер, який віє після півночі у якомусь потаємному місці, далеко від дому. Але це був її дім, це мав бути її дім, бо просто перед собою вона бачила сарай, де Скот обладнав свою письменницьку майстерню, яка тепер становила особливий інтерес для інкунків. І завдяки Аменді вона знала, що там зберігається безліч фотографій – її та її небіжчика чоловіка. Справжній захований скарб, її велика емоційна здобич.

«Ліпше тобі не дивитись на ці фотографії», – прошепотів їй на вухо вітер.

О, вона й сама це чудово знала. Але їй хочеться подивитись на них. Вона була неспроможна заборонити собі не дивитися на них, знаючи тепер, що вони там є.

Вона була в захваті, побачивши, що пливе на широкій, осяяній місячним світлом ряднині, на якій знову й знову друкувалися слова НАЙЛІПШЕ БОРОШНО ПІЛСБЕРІ; на кутах ряднина була зав'язана вузлами. Вона була зачарована химерною вигадливістю цієї картини; відчуття було те саме, ніби вона плаває на хмарі.

Скоте. Вона спробувала промовити його ім'я голосно, але не могла. Сон не міг їй цього дозволити. Вона побачила, що дорога до сараю зникла. Зник і двір між сараєм та будинком. На їх місці тепер було неозоре поле, вкрите червоними квітами, що дрімали в місячному світлі, населеному привидами. Скоте, я кохала тебе, я врятувала тебе, я

5

Потім вона прокинулася й чула, як знову й знову повторює в темряві, мов декламуючи мантру: «Я кохала тебе, я врятувала тебе, я дала тобі льоду».

Вона лежала так довго, пригадуючи спекотний червневий день у Нешвілі й думаючи – уже не вперше, – що бути одній, після того як ти так довго була вдвох, дивно і бридко. Вона думала, два роки – досить для того, аби подив розвіявся, проте вона помилялася; їй було очевидно, що час лише затупив гостре лезо горя, і тепер воно рубало її, радше, ніж різало. Бо все тепер не було так само. Ні зовні, ні всередині, ні в її уяві. Лежачи в ліжку, в якому колись лежали двоє, Лізі думала про те, що самотня людина ніколи не відчуває себе більш самотньою, ніж тоді, коли вона прокидається й відкриває, що весь дім належить лише їй одній. Що вона та миші в норах під стінами – єдині створіння, які досі тут дихають.

II

Лізі та Псих

(Темрява Його Любить)

Наступного ранку Лізі сиділа по-турецькому на підлозі в меморіальному кутку Скота й дивилася на купи та стоси часописів, збірників, підготовлених випускниками університетів, бюлетенів англійського факультету та університетських журналів, що громадилися попід південною стіною кабінету. Їй спало на думку, що, можливо, простого споглядання вистачить для того, щоб визволитися з того полону, в який узяли її уяву ці досі-не-бачені фотографії. Тепер, коли вона сюди прийшла, вона зрозуміла, що це марна надія. Обійдеться вона й без невеличкого блокнота Менди з його м'якими палітурками та занотованими в ньому цифрами. Він лежав неподалік від неї на підлозі, й Лізі запхала його в задню кишеню джинсів. Їй не хотілося дивитися на нього, на цей дорогоцінний артефакт не-зовсім-урівноваженого розуму.

Вона ще раз зміряла поглядом довгу кучугуру книжок і журналів під південною стіною, запилюжену книжкову змію чотири фути заввишки і не менш як тридцять футів завдовжки. Якби не Аменда, вона, певно, запакувала б їх усі до одного в ящики для напоїв, навіть не подивившись на них або дивуючись, навіщо Скот поназбирував їх так багато.

«Мій розум просто не думає в цьому напрямі, – сказала вона собі. – З мене справді поганий мислитель».

Може, й ні, але пам'ять у тебе завжди була дірявою.

Це був Скот із його іронічною, чарівною і завжди майже неспростовною логікою, але вона й справді відзначалася великим умінням забувати. Як і він, до речі, й обое мали на це свої причини. І наче для того, щоб не мати підстав сумніватися у правоті його слів, вона підслухала уривок розмови між якимись привидами. Один зі співрозмовників – Скот – був їй знайомий. Другий говорив із легким південним акцентом. А може, він лише мав претензію на цей акцент, і тому він був у нього ледь помітний.

«Тоні напише про все це для [такого-то, того-то чи якогось там]. Вам надіслати примірник, містере Лендон?»

«Га? Звісно, надішліть».

Навколо – гомін голосів. Скот навряд чи й почув, що Тоні про все це напише, його увага була цілком поглинута тонким політичним завданням – налагодити якнайтісніший контакт із публікою, яка прийшла подивитись на нього. Скот прислухався до голосів натовпу, який щодалі збільшувався перед ним, і думав про те, як йому знайти точку підключення, не пропустити тієї блаженної миті, коли електричний струм потече від нього до них, а потім назад, до нього, підсилений удвічі або й утричі, він любив цей струм, але Лізі була

переконана, що мить підключення він любив ще більше. Проте він не пожалкував часу на те, щоб відповісти:

«Надсилайте фотографії, статті або огляди в газетах кампусу, факультету, будь-який подібний матеріал. Кабінет, РФД-2, Шугар-Топ, вулиця Гілл-роуд, Касл-Рок, штат Мейн, Лізі знає код, а я його ніколи не пам'ятаю».

Ото й усе, що він про неї сказав, – Лізі знає код. Як би обурено зарепетувала Менда, якби це почула! Але Лізі хотіла, щоб про неї забували в цих поїздках, і там, і не там. Вона любила спостерігати, сама залишаючись непоміченою.

«Як той, хто підглядає крізь замкову шпарину у порнофільмі?» – якось запитав її Скот, і вона відповіла йому тонкою осяйною усмішкою, показуючи, що їй до вподоби ходити по лезу.

«Авжеж, якщо тобі так здається, любий», – відповіла вона.

Він завжди відрекомендовував її, коли вони кудись прибували, якщо в цьому була необхідність, але така необхідність виникала рідко. Поза сферою своєї професійної діяльності люди з академічного світу майже нічим не цікавилися. Більшість просто була в захваті від того, що бачить так близько перед собою автора «Дочки матроса» (премія Національної Книги) та «Мощей» (Пулітцерівська премія). Був також період тривалістю приблизно десять років, коли Скот став грандіознішим, ніж саме життя, для інших, а іноді – й для самого себе. (Але не для Лізі, бо саме вона завжди тицяла йому рулон свіжого туалетного паперу, коли потреба примушувала його зірватися з унітаза й кудись терміново бігти.) Ніхто не заряджав сцену, коли він стояв там із мікрофоном у руці, але навіть Лізі відчувала той струм, який переливався від нього до публіки. То був струм високої напруги. І він був мало пов'язаний із його діяльністю чи його обдаруванням письменника. А може, й зовсім не був пов'язаний. Він міг видобути з себе цю енергію завдяки своїй Скотності, якщо можна так висловитися. Це звучить абсурдно, але так воно було. І це дуже мало змінювало його, не завдавало йому якоїсь шкоди, принаймні доти...

Її погляд раптом зупинився, прикипівши до спинки публікації у твердих палітурках і витиснених золотом літер «У-Тенн,[2 - Університет штату Теннессі.] Нешвіл. Рев'ю 1988».

1988 рік, рік роману про кантрі-рок. Роману, так ніколи й не написаного.

1988 рік, рік психа.

«Тоні напише про все це...»

«Ні, – заперечила собі Лізі. – Він сказав не "Тоні", він сказав:

Тоней...»

І справді, він сказав Тоней, він сказав:

«Тоней про все це напишей...»

– ...напише для «У-Тенн, Нешвіл. Рев'ю 1988», – промовила Лізі. – Він сказав:

«Я міг би надіслати вам примірник експрес-поштою».

Але хай вона буде проклята, якщо той малий шанувальник Теннессі Вільямса не сказав «спрес-поштою». Таким справді був його голос, таким справді був той випечений на півдні паскудний акцент. Драпмар? Драпмен? Той чоловічок і справді драпонував, як довбаний чемпіон трекових гонок, але ні, його звали інакше. Його звали...

– Драпаел! – прошепотіла Лізі, звертаючись до порожніх кімнат, і стиснула кулаки. Вона дивилася на книгу із золотим тисненням на спинці так, ніби вона могла зникнути в ту саму мить, коли вона відведе від неї погляд. – Того нікчемного дрібного південця звали Драпаел, і він тоді драпонував, як кролик від лиса!

Скот, певно, відхилив пропозицію скористатися експрес-поштою або послугами федеральної системи експрес-пересилань; він вважав це непотрібним марнотратством. Він ніколи не квапився одержувати свою кореспонденцію – коли вона надходила йому безперервним потоком, він її просто нехтував. Коли йшлося про рецензії на його романи, він завжди був готовий звернутися до агенцій, які прискорювали надходження пошти, та щодо тих статей, у яких йшлося про його виступи перед публікою, регулярна поштова служба цілком задовольняла його. Оскільки Кабінет мав свою окрему адресу, Лізі усвідомлювала, що навряд вона зможе побачити всі ці речі, коли вони надійдуть. А коли вони були вже тут... то ці добре провітрювані й добре освітлені кімнати були, зрештою, творчим майданчиком Скота, а не її територією... такий собі дуже затишний клуб одного чоловіка, де він писав книжки і слухав музику на повну гучність, бо міг це собі дозволити у звуконепроникній кімнаті, яку він називав «Моя Ватяна Камера». На його дверях ніколи не висіла табличка з написом ПРОШУ НЕ ТУРБУВАТИ, і Лізі приходила сюди безліч разів, коли він був живий, і Скот завжди був радий її бачити, але тільки Аменді спало на думку подивитися, що було в череві книжкової змії, яка дрімала під південною стіною. Вразливій Аменді, підозріливій Аменді, вічно настороженій Аменді, котра невідомо в який спосіб переконала себе в тому, що її дім згорить дощенту, якщо вона не підкладатиме у свою піч на кухні рівно по три кленові поліна за один раз, не більше й не менше. Аменді, чиею незмінною звичкою було нахилитися й тричі обкрутитися навкруг себе, якщо їй треба було повернутися в дім, бо вона забула там щось узяти. Варто було подивитися на все це (або почути, як вона рахує, скільки разів провела щіткою, коли чистить зуби), і ви легко могли б списати Менду як ще одну пришелепувату стару діву, а хтось би рекомендував їй регулярно приймати антидепресанти, золофт або прозак. Але якби не було Менди, чи

маленька Лізі коли-небудь згадала б про те, що тут лежать сотні фотографій її небіжчика чоловіка, чекаючи лише, щоб вона подивилася на них? Сотні фрагментів пам'яті, що ждуть, коли їх буде покликано? І більшість із них, безперечно, набагато приємніші, ніж спогад про Драпаела, цього спеченого на південному сонці паскудного боягуза...

— Перестань, — прошепотіла вона собі. — Перестань дуріти, Лізі Дебушер Лендон, і дай собі спокій.

Але вона явно була не готова прислухатися до поради, яку давав їй здоровий глузд, бо підвелася, перейшла кімнату і стала навколішки перед стосом книг. Її права рука сама собою ковзнула вперед, наче виконувала якийсь магічний фокус, і вхопила том, позначений написом «У-Тенн, Нешвіл. Рев'ю 1988». Її серце лунко калатало, але не від збудження, а від страху. Голова могла розповісти серцю про все, що сталося вісімнадцять років тому, та коли йдеться про емоції, серце завжди користується своїм власним, неповторним словником. Русяве волосся психа було майже білим. Той псих був аспірантом, і його балачка не була цілковитою тарабарщиною. Наступного дня після пострілів — коли стан Скота поліпшився від критичного до стабільного — вона запитала його, чи божевільний аспірант міг щось обмірковувати. «Щось обмірковувати» було героїчним актом, актом волі, а психи навряд чи наділені бодай якоюсь волею... чи, може, вона думає інакше?

«Я не знаю, Скоте. Я про це подумаю».

Але вона сказала йому неправду. Вона мала твердий намір ніколи про це не думати, якщо їй тільки вдасться. На думку Лізі, паскудний псих із маленьким пістолетом мав бути приєднаний до інших речей, про які вона успішно забула, після того як зустрілася зі Скотом.

«Було дуже жарко, чи не так?»

Він запитав це, лежачи в ліжку. Ще блідий, занадто блідий, але його звичний колір уже почав повертатися. Він сказав це без якогось наміру, не подивився на неї якось особливо, а просто для того, щоб підтримати розмову. І Лізі, тепер Лізі Сама-Одна, вдова Лізі здригнулася.

— Він нічого не пам'ятав, — прошепотіла вона.

Вона була майже впевнена в тому, що він нічого не пам'ятав. Нічого не пам'ятав про те, як він лежав на тротуарі, й обое вони думали, що він уже ніколи не підведеться. Що він помирає, і між ними вже не відбудеться нічого, крім того, що відбувалося між ними тоді, і це між ними, які мали так багато сказати одне одному. Невролог, з яким вона набралася мужності поговорити, сказав, що забуття навколо травматичної події — норма людської поведінки, що люди, яким щастить пережити таку подію, часто відкривають, що на півці

їхньої пам'яті те місце випалене й там немає нічого, крім чорної плями. Ця пляма може розтягтися на п'ять хвилин, п'ять годин або п'ять днів. Іноді розірвані фрагменти та образи виринають на поверхню лише через роки або навіть десятки років. Невролог назвав це механізмом захисту.

Для Лізі ця теорія була дуже зрозумілою.

З лікарні вона повернулася до мотелю, у якому жила. То була не дуже гарна кімната – вікна виходили на задній двір, і там не було на що подивитися, крім дощаного паркану, й нічого послухати, крім гавкання десь близько сотні собак, але в ті дні Лізі залишалася байдужою до таких незручностей. Звичайно ж, їй хотілося не мати нічого спільного з кампусом, де підстрілили її чоловіка. І коли вона скинула черевики й лягла на тверде двоспальне ліжко, то подумала: «Темрява його любить».

Чи це й справді було так?

Звідки вона могла знати, коли не знала навіть, що це означає?

Ти знаєш. Татовим призом був поцілунок.

Лізі так швидко обкрутила голову на подушці, ніби одержала невидимого ляпаса. Заткнувся про це!

Ніякої відповіді... ніякої відповіді... а потім тихо й лукаво: Темрява його любить. Він танцює з нею, як закоханий, а місяць підіймається над пурпуровим пагорбом, і те, що було солодким, тепер пахне кислим. Пахне, як отрута.

Вона знову обернула голову назад. А за вікнами мотелю собаки – кожен паскудний пес у Нешвілі, так їй здалося – лунко загавкали, коли сонце зайшло, огорнуте помаранчевим серпневим димом, відкриваючи дорогу для ночі. Коли вона була малою дитиною, мати їй казала, що в темряві немає чого боятися, і, певно, вона казала правду. Їй було завжди весело в темряві, навіть тоді, коли її розпанахували спалахи блискавок і розтрощували перекоти грому. Тоді як її на багато років старша сестра Менда боязко ховалася під ковдрою, маленька Лізі сиділа на своєму ліжечку, смокчучи пальчик і просячи, щоб хтось приніс ліхтарика і почитав їй казку. Якось вона розповіла про це Скотові, й він узяв її за руки й сказав: «Тоді ти будь моїм світлом. Будь моїм світлом, Лізі». І вона намагалася, але...

– «Я був у темряві», – прошепотіла Лізі, сидючи в його осиротілому кабінеті з «У-Тенн, Нешвіл. Рев'ю 1988» у руках. – Ти сказав це, Скоте? Правда ж, ти це сказав?

«Я заблукав у темряві, і ти мене знайшла. Ти врятувала мене».

Можливо, у Нешвілі так воно й справді було. Але не в кінці.

«Ти завжди рятувала мене, Лізі. Ти пам'ятаєш ту першу ніч, коли я залишився у твоєму помешканні?»

Сидячи тепер із книгою на колінах, Лізі посміхнулася. Звісно ж, вона її пам'ятає. Найсильніший спогад залишився в неї від шнапсу, настоящего на перцевій м'яті, від нього в неї була печія у шлунку. А він мав проблему з ерекцією, спочатку в нього нічого не виходило, але потім усе стало добре. Вона тоді думала, що причиною був алкоголь. І лише згодом він розповів, що до неї ніколи не домагався успіху; вона була в нього першою і єдиною, і всі ті історії, які він розповідав їй або комусь іншому про своє божевільне життя в підлітковому сексі, як голубому, так і нормальному, були брехнею. А що Лізі? Лізі дивилася на нього як на незакінчений проект, як на справу, яку треба зробити перед сном. Наглянути за посудомийною машиною, поки вона зчиняє великий шум; замочити на ніч інший посуд; підбадьорити зневіреного молодого письменника, який ще не набув упевненості в собі.

«Коли все було зроблено й ти заснула, я лежав із розплющеними очима і слухав цокання годинника на твоєму нічному столику та завивання вітру зовні, і зрозумів, що я справді вдома, що з тобою в ліжку – це мій дім, і щось невідоме, яке наблизилось до мене в темряві, несподівано відійшло. Воно не могло залишитися. Воно було прогнане. Воно знало, як повернутися, я в цьому не сумнівався, але воно не могло залишитися, і я міг тепер справді заснути. Мое серце було переповнене вдячністю. Я думаю, то було перше почуття вдячності, яке мені довелося пережити. Я лежав там, поруч із тобою, і слюзи котилися в мене по щоках і падали на подушку. Я кохав тебе тоді, і я кохаю тебе тепер, і я кохав тебе кожну мить у проміжку між цими моментами. Мені байдуже, чи ти мене розумієш. Порозуміння дуже переоцінюють, бо ніхто ніколи не може почувати себе в достатній безпеці. Тому я ніколи не забуду, в якій безпеці я себе почував, хоч та проява і вийшла з темряви».

«Татовим призом був поцілунок».

Лізі промовила цю фразу тепер уголос, і, хоч у порожньому кабінеті було тепло, вона затремтіла. Їй досі було невідомо, що вона означає, але вона ні на мить не сумнівалася, що пам'ятає, коли Скот сказав їй, що татовим призом був поцілунок, що вона була його першою жінкою і що ніхто не може почувати себе в достатній безпеці: це було саме перед тим, коли вони побралися. Вона дала йому стільки безпеки, скільки могла, але цього виявилось не досить. Кінець кінцем, Скотова проява знову повернулася до нього – та проява, яку він іноді мигцем бачив у дзеркалах та на поверхні води, проява з довгим плямистим боком. Довгий хлопець.

На якусь мить Лізі опанував страх, і вона швидко оглянула кабінет – чи Довгий хлопець не дивиться на неї зараз.

Вона розгорнула «У-Тенн, Нешвіл. Рев'ю 1988». Спинка книги хруснула, як пістолетний постріл. Це примусило її здивовано скрикнути, й книга випала з її рук на підлогу. Тоді вона засміялася (дещо нервово, треба визнати).

— Яка ж ти дурепа, Лізі!

Коли книжка впала, з неї вилетіла згорнута газета, жовта й шкарубка на дотик. Розгорнувши ту газету, вона побачила зернисту фотографію з написом під нею, на якій був знятий молодик років двадцяти трьох, що здавався значно молодшим через вираз приголомшеного подиву на своєму обличчі. У правій руці він тримав лопату з короткою ручкою і срібним совком. На совкові були вигравіювані слова, котрі на фотографії не можна було прочитати, але Лізі їх пам'ятала: УРОЧИСТА ЦЕРЕМОНІЯ ЗАКЛАДИН БІБЛІОТЕКИ ШИПМЕНА.

Той молодик... можна сказати... втупився в лопату пильним поглядом, і як Лізі бачила не лише з виразу його обличчя, а й з усієї незграбної пози його довготелесого тіла, він не мав жодного уявлення про те, що бачив перед собою. Це могли бути артилерійський снаряд, карликове дерево, детектор радіації або китайська свинка з прорізом на спині для вкидання монет; це могли бути казна-яка чортівня, любовний амулет або дамський капелюх «дзвін», пошитий зі шкіри койота. Це міг бути пеніс поета Піндара. Цей хлопець зайшов надто далеко, аби щось розуміти. Вона не наважилася б також стверджувати, чи він помітив, що за його ліву руку вхопився, також навіки застигши роями чорних фотоцят, чоловік, одягнений у щось схоже на уніформу дорожньої патрульної служби: пістолета в нього не було, але його груди перехоплювала шкіряна портупея марки «Сем Браун», і було у всій його поставі щось таке, що Скот, сміючись і роблячи великі очі, міг би назвати «великою-великою пихатою діркою на людині». На його обличчі грала також усмішка великої-великої пихатої дірки, поєднана з усмішкою полегкості та вдячності Богові, яка промовляла: Сину, тобі більше не доведеться купувати собі випивку в тому барі, де трапиться бути й мені, якщо в моїй кишені один долар тертиметься об інший. На задньому тлі вона побачила Драпаела, маленького миршавого південця, який утікав геть. Роджер П. Драпаел, і їй раптом спало на думку, що П. — це скорочене Паскудник.

Чи бачила вона, Лізі Лендон, як щасливий коп служби охорони кампусу тиснув руку приголомшеному молодикові? Ні, але... стривайте...

С-с-стривайте... ну ж бо... чи не хотіли б ви побачити правдивий образ із життя, не гірший

за казкові картини, як ті, де Аліса падає в кролячу нору або жаба в капелюсі-циліндрі їде на мотоциклі? Тоді добре придивіться до цієї світлини, з її правого боку.

Лізі нахилилася так низько, що її ніс майже торкався пожовклої фотографії з Нешвілської «Америкен». У широкій центральній шухляді головного письмового столу Скота зберігалося збільшувальне скло. Вона бачила його багато разів, воно лежало між найдавнішою у світі нерозкритою пачкою сигарет «Герберт Тарейтон» і найдавнішою у світі книгою невикористаних зелених марок «Грін Шилд». Вона могла б його взяти, але не захотіла цим клопотатися. Вона не потребувала ніякого збільшення, аби воно підтвердило їй те, що вона вже й без того побачила: половину брунатного мокасіна. Половину мокасіна з кордовської шкіри з приклеєним до підшви тонким підбором. Якими вони були зручними! І вона взяла їх теж того дня, хіба ні? Вона вже не бачила ані щасливого копа, ані приголомшеного молодика (Тоні, вона була в цьому певна, або славнозвісний Тоней про все це напишей...), не помічала більше й Драпаела, спеченого на південному сонці паскудника, після того як побачила головне. Усі вони враз перестали щось означати для неї, вся їхня нікчемна зграя. Тепер лише одне було в неї на думці – Скот. Він був, безперечно, не більш як за десять футів від неї, але вона знала, що коли не проштовхається до нього одразу, натовп, який скупчиться навколо нього, її не пропустить... а якщо вона до нього не проб'ється, юрба може затоптати його. Може вбити його своєю небезпечною любов'ю та зажерливою цікавістю. А може бути, він уже помирає. І вона повинна бути присутньою при тому, як він відійде. Коли він переступить через поріг, як сказали б люди з генерації її матері й батька.

– Я була певна, він помре, – сказала Лізі, звертаючись до мовчазної осяяної сонцем кімнати, до запилюженого, звивистого тіла книжкової змії.

Тож вона кинулася бігти до свого чоловіка, який щойно впав, і фотокореспондент – хоч він і був там лише для того, щоб зробити необхідний знімок високих осіб коледжу та славетного письменника-гостя, які зібралися для врочистого ритуалу Першого Занурення Лопати в Землю там, де мала бути споруджена нова бібліотека, – зрештою зумів зробити набагато динамічнішу фотографію, хіба ні? Це була світлина для першої сторінки, а може, навіть для виставки в залі слави, така світлина, яка примушує вас під час сніданку зупинити ложку з вівсяною кашею напівдорозі від миски до рота, капаючи на рекламні заголовки, схожа на фото Освальда, коли той притиснув руки до живота й роззявив рота в останній передсмертній судомі, застиглий образ, забути який неможливо. Лише Лізі була спроможна помітити, що дружина письменника також була на цій фотографії. А точніше, на ній було видно один підбор від її мокасіна.

Під фотографією був такий підпис:

Капітан С. Гефернан зі служби охорони кампусу Теннесського університету дякує Тоні

Еддінгтону, який урятував життя знаменитого письменника-гостя Скота Лендона лише за кілька секунд до того, як було зняте це фото. «Він справжній герой, – сказав капітан Гефернан. – Ніхто інший не був так близько, щоб змогти втрутитися» (Додаток, с. 4, 9).

Праворуч від фотографії, знизу вгору, було надруковано досить довге послання, написане від руки не знайомим їй почерком. Лворуч, знову ж таки знизу вгору, бігли два рядки, написані неохайним почерком Скота, причому перший рядок був трохи ширший, ніж другий... і там була також стрілочка, яка – о Боже! – вказувала на мокасин! Що ж до історії його дружини – назвімо її Лізі та Псих, драматична розповідь про справжню пригоду, – то він зрозумів геть усе. Чи розлютився він? Ні. Бо він знав, що його дружина не розлютилася. Він знав, їй усе це здається кумедним, і то таки справді була кумедія, безглуздий акт порушення громадського порядку, то чому ж їй тепер так хочеться плакати? Ніколи за все своє життя не була вона така приголомшена, ніколи не почувала себе такою одуреною, ніколи її не затоплювала така хвиля емоцій, як у ці останні кілька днів.

Лізі впустила вирізку з газети на книгу, налякана тим, що несподівана повинь сліз може розчинити її, як слина розчиняє в роті цукерку. Вона затулила очі долонями і завмерла в чеканні. Коли відчула впевненість у тому, що сльози не потечуть, то підняла вирізку й прочитала, що там написав Скот:

Я мушу показати це Лізі! Як вона сміятиметься! Але чи зрозуміє вона? (Наша газета стверджує: Так.)!

Він перетворив крапку під знаком оклику на осяяне сонячною усмішкою обличчя у стилі сімдесятих років, ніби хотів побажати їй чудового дня. І Лізі його зрозуміла. Через вісімнадцять років, але яка різниця? Пам'ять – відносна.

«Дуже й дуже, любий друже», – міг би сказати Скот.

– Дуже й не байдуже. Цікаво, що сьогодні робить Тоні, справді дуже цікаво. Рятівник знаменитого Скота Лендона.

Вона засміялася, і сльози, які досі стояли у неї в очах, покотилися вниз по її щоках.

Вона обернула фото на 90 градусів і прочитала іншу, довшу цидулку:

8-18-88

Дорогий Скоте (якщо ви мені дозволите так себе називати): я думаю, ви захочете мати цю

фотографію К. Ентоні («Тоні») Еддінгтона, молодого аспіранта, який урятував вам життя. Теннесський університет, безперечно, віддасть йому належні почесні; ми подумали, що ви теж, певно, захочете бути в курсі подій. Його адреса – 748 Колд-В'ю-авеню, Нешвіл-Норт, Нешвіл, Теннессі 37235. Містер Еддінгтон, «Убогий, але Гордий», походить із порядної родини південного Теннессі і є чудовим студентським поетом. Ви, звичайно, захочете подякувати йому (і, можливо, винагородити його) у свій власний спосіб.

З повагою

Роджер П. Драпаел, ад'юнкт-професор англійського факультету Теннесського університету, Нешвіл

Лізі прочитала це один раз, двічі («двічі-тричі, скільки ще», проспівав би в цьому місці Скот), усе ще всміхаючись, але тепер вона робила це зі змішаним почуттям роздратованого подиву та остаточного розуміння. Роджер Драпаел, певно, був настільки ж необізнаний із тим, що там насправді сталося, як і кампусний коп. А це означало, що лише двоє людей у цілому світі знали правду про те, що відбулося в той день: Лізі Лендон і Тоні Еддінгтон, хлопець, який опишей це для університетського щорічника. Але цілком можливо, що навіть сам «Тоней» не зрозумів як слід, що сталося, після того як церемоніальна лопата виконала свій ритуал і зробила перший кидок землі. Можливо, страх примусив його цілком відключитися, як і всіх інших. Хай йому біс: він міг і справді повірити в те, що саме він урятував Скота Лендона від смерті.

Ні, вона так не думала. Вона думала, що ця газетна вирізка й поспіхом накидана улеслива цидулка були дріб'язковою помстою Драпаела Скотові... але за що?

За те, що він був надто чемний?

За те, що він дивився на Месьє від Літератури Драпаела й не помічав його?

За те, що був геніальним літературним піжоном, якому платили п'ятнадцять тисяч доларів лише за те, що він сказав кілька урочистих слів і один раз копнув лопатою землю? До того ж ця земля вже була розпушена для того, щоб йому копалося легко.

З усіх цих причин. І навіть більше того. На думку Лізі, Драпаел так чи інакше був переконаний, що у правдивішому, справедливішому світі вони помінялися б місцями, і він, Роджер Драпаел, перебував би в центрі інтелектуального інтересу та студентського захвату, тоді як Скот Лендон – не кажучи вже про його схожу-на-мишу-дружину-що-не-пукнула-б-навіть-якби-від-цього-залежало-її-життя – гарував би на проблемному полі кампусу, завжди домагаючись прихильності начальства, намагаючись угадати напрямки вітрів, які віяли звідти, де творилася факультетна політика, не зупиняючись ні перед чим, аби здобути вище оплачуваний учений ступінь.

– Хоч би якою була причина, але він не любив Скота й захотів помститися в такий спосіб, –

повідомила вона порожнім кімнатам, розташованим на горищі сараю, що були осяяні світлом сонця. – Ця газетна вирізка просякнута отрутою наповненого чорнилом ненависті пера.

Вона трохи поміркувала над цим своїм припущенням, а потім вибухнула веселим сміхом, ляпаючи долонями по пласкій частині своїх грудей, над персами.

Коли трохи заспокоїлася, то стала гортати «Рев'ю», доки натрапила на ту статтю, яку шукала: НАЙСЛАВЕТНІШИЙ РОМАНІСТ АМЕРИКИ УРОЧИСТО ЗАПОЧАТКОВУЄ РЕАЛІЗАЦІЮ ДАВНЬОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ МРІЇ. Автором статті було названо Ентоні Еддінгтона, відомого також як Тоней. І коли Лізі переглянула статтю, вона виявила, що таки спроможна розгніватися. Навіть розлютитися. Бо там не було жодної згадки ані про те, чим закінчилися влаштовані в той день торжества, ані про вигаданий героїзм автора цієї статті. Єдиний натяк на божевільну несподіванку, яка тоді сталася, можна було знайти в завершальних рядках: «Промову містера Лендона, яку він мав намір виголосити після ритуального занурення в землю лопати, та його лекцію в студентському холі довелося скасувати внаслідок непередбаченого розвитку подій, але ми сподіваємося, що цей велет американської літератури незабаром знову буде гостем нашого кампусу. Можливо, він приїде, щоб перетяти стрічку, коли Шипмен урочисто відчинить свої двері 1991 року!»

Нагадавши собі, що це було університетське «Рев'ю», Бог тому свідок, дорога книга в твердих глянцевих палітурках, яку надсилали поштою тим випускникам, яких вважали людьми заможними, вона певною мірою пом'якшила свій гнів; невже вона й справді могла припустити, що «У-Тенн Рев'ю» дозволить свої найманим писакам розповісти про криваву подію, що сталася того дня? Чи така репутація своєї альма-матер заохотила б грошовитих випускників наповнювати доларами її скрині? Нагадавши собі, що Скот, певно, лише посміявся, прочитавши цю публікацію, вона трохи заспокоїлася, але не зовсім. Адже Скота не було поруч, щоб обняти її, поцілувати в щоку, відвернути її увагу, ніжно вщипнувши її за грудь і сказавши їй, що на все свій час – час на те, щоб сіяти, час на те, щоб жати, час на те, щоб зав'язувати, й так само час на те, щоб розв'язувати, атож, на все свій час.

Скот, нехай йому грець, покинув її. І...

– І він пролив кров за вас, люди, – прошепотіла вона обуреним голосом, який пролунав із моторошним призвуком, як голос Менди. – Він мало не помер за вас, люди. Це неймовірне чудо, що він тоді залишився живий.

І Скот знову заговорив до неї, як мав звичай робити. Вона знала, що це тільки черевомовець усередині неї, який підлаштовується під його голос, – бо хто знав його краще, аніж вона, чи пам'ятав його ліпше? – але почуття підказували їй інше. Почуття запевняли її, що це його голос.

«Ти була моїм чудом, – сказав Скот. – Ти була моїм синьооким чудом. І не лише в той день,

а завжди. Лише ти відганяла від мене темряву, Лізі. Ти світилася».

– Мабуть, і справді був час, коли ти так думав, – сказала вона неуважно.

– Жарко було, правда ж?

Атож. Було жарко. Але не тільки жарко. Мені було також...

– Парко, – сказала Лізі. – Душно і парко. І я від самого початку мала погане передчуття.

Сидячи біля книжкової змій з «У-Тенн, Нешвіл. Рев'ю 1988» на колінах, Лізі побачила миттєве, але яскраве видіння бабусі Дебушер, яка годує курей на подвір'ї їхнього домашнього пташника.

«Це було в туалетній кімнаті, коли я відчула погане. Бо я розбила...

3

Вона ніяк не може забути про дзеркало, про те клятуще розбите дзеркало. Ці думки так обсіли її, що вона зовсім неспроможна думати про те, як би їй хотілося заховатися від спеки.

Лізі стоїть позаду Скота й трохи від нього праворуч, скромно склавши перед собою руки, дивлячись, як він балансує на одній нозі, а другою натискає на плече ідіотської маленької лопати, що наполовину занурилася у м'яку землю, яку спеціально привезли сюди для церемонії. День безумно спекотний, божевільно вологий, божевільно паркий, а досить великий натовп, який тут зібрався, тільки погіршує ситуацію. На відміну від офіційних осіб, роззяви не прийшли сюди, вдягнені у свої найліпші костюми, та навіть у своїх джинсах, шортах і тенісках вони також навряд чи розкошують у цьому насиченому вологою гарячому повітрі, Лізі все одно їм заздрить, стоячи перед юрбою, бо відчуває себе так на цій полудневій спеці, типовій для штату Теннессі, ніби підсмажується в розжареній духовці. Просто стоячи нерухомо, у своєму найліпшому літньому одязі, вона змагає від спеки й тривоги, адже знає, що незабаром піт виступить чорними колами на її світло-брунатному лляному топі, який вона носить поверх бюстгальтера з голубими півкулями. Вона навмисно вдягає в жарку погоду завеликий бюстгальтер, та однаково він уже так люто кусає її в цицьки, що годі витерпіти. Щасливі то були дні, люба моя дитино.

А тим часом Скот і далі балансує на одній нозі, тоді як його волосся, занадто довге на потилиці, – його конче треба було б підстригти, вона знає, що він дивиться в дзеркало й

бачить перед собою рок-зірку, а вона бачить лише брудного волоцюгу з пісні Вуді Гатрі, – майорить у подмухах гарячого вітру. Він має спортивний вигляд, і фотограф ходить навколо, обираючи найзручнішу точку для знімання. До дідька добрий спортивний вигляд. Ліворуч від нього стоїть хлоп'яга на ім'я Тоні Еддінгтон, який має намір описати всю цю ідіотську радісну церемонію для тієї чи іншої кампусної газетки, а праворуч – представник англійського факультету на ім'я Роджер Драпаел. Драпаел – один із тих людей, які здаються старшими, ніж вони є, і не тільки тому, що втратили багато волосся й наїли чимале черево, а й тому, що завжди створюють навколо себе важку, майже задушливу атмосферу. Навіть його жарти нагадують Лізі усне зачитування пунктів страхового полісу. Ще погіршує становище той факт, що Драпаел не любить її чоловіка. Лізі відчула його ставлення одразу (це було неважко, адже більшість чоловіків почувають те саме), і в такий спосіб знайшла ту точку, на якій могла зосередити свою стурбованість. Бо вона стурбована, глибоко стурбована. Вона намагається переконати себе в тому, що до цього спричинилася лише висока вологість та хмари, які купчаться на заході, провіщаючи надвечір сильні грози, а може, навіть торнадо; усе, що пов'язане з низьким атмосферним тиском. Але барометр не показував низького тиску в штаті Мейн, коли вона підвелася з ліжка сьогодні вранці за чверть до сьомої; уже стояв чудовий літній ранок, сонце, яке щойно виглянуло з-за обрію, мерехтіло в трильйонах росинок на траві між будинком і кабінетом Скота. На небі не було жодної хмарки, погода була такою, яку старий Денді Дейв Дебушер назвав би «справжня яешня дня». Але в ту мить, коли її босі ноги доторкнулися до дубових дощок підлоги у спальні, а думки повернулися до сьогоднішньої поїздки в Нешвіл – від'їзд до Портлендського аеропорту о восьмій, відліт до Дельти о пів на десяту, – її серце провалилося в моторошне відчуття жаху, а її порожній уранці шлунок, зазвичай лагідний і спокійний, зашумував невмотивованим страхом. Вона вітала ці відчуття з подивом і тривогою, бо зазвичай любила подорожувати, а надто зі Скотом: обое в такі години приязно сиділи поруч, вона зі своєю розкритою книжкою, він – зі своєю. Іноді він читав їй якийсь уривок зі своєї, а іноді було навпаки. Іноді її опановувало відчуття його присутності, вона підводила погляд і шукала його очі. Його врочистий погляд. Ніби вона досі була для нього таємницею. А іноді літак потрапляв у турбулентні потоки, і це їй подобалося також. Було схоже на катання на каруселі під час ярмарку в Топшемі, коли вона та її сестри ще були юними, на Божевільних Чашах або на Дикій Миші. Скот також ніколи не був проти цих турбулентних інтерлюдій. Їй запам'ятався один випадок особливо шаленого розгулу стихій, коли підлітали до Денвера, – ураганний вітер, удари грому, невеличкий турбовентиляторний літак місцевої авіалінії «Мертва голова» в розбурханому небі – і як вона побачила, що Скот весело підстрибує на своєму сидінні, як малий хлопчик, якому припекло пісяти, побачила ту божевільно-щасливу усмішку на його обличчі. Навпаки, Скот боявся, коли політ проходив дуже гладко, як іноді бувало в середині ночі. Іноді він говорив – цілком зрозуміло, навіть усміхаючись, – про те, що йому бачилося на екрані вимкненого телевізора. Або в келишку, якщо нахилити його під правильним кутом. Їй ставало страшно, коли він починав таке говорити. Тому, що це була божевільна маячня, і тому, що вона почасти знала, про що він каже, навіть якщо їй не хотілося цього знати.

Тому не низькі показники атмосферного тиску стурбували її того ранку й, безперечно, не

перспектива ще однієї подорожі в літаку. Але в туалетній кімнаті, коли вона простягла руку, щоб увімкнути світло над зливальницею, – а вона робила це без будь-яких інцидентів чи пригод протягом усіх вісьмох років, коли вони жили в Шугар-Топ, на Гілл-роуд, що дорівнювало приблизно трьом тисячам днів, за винятком часу, проведеного в подорожах, – тильним боком долоні вона зачепила склянку з їхніми зубними щітками, яка впала на кахляну підлогу, де розбилася приблизно на три тисячі ідіотських скалок.

– Розтуди його так, скло паскудне! – вигукнула вона, наполохана й роздратована цією несподіванкою... бо вона не вірила у віщі ознаки та лихі прикмети, ані Лізі Лендон, дружина письменника, ані маленька Лізі Дебушер із вулиці Саббатус у Лізбон-Фолз. Прикмети були для дикунів-ірландців.

Скот, який щойно повернувся до спальні з двома філіжанками кави і тарілкою з намащеними маслом грінками, став як укопаний.

– Що ти розбила, люба дитино?

– А ту каку, яка випала в собаки! – сказала Лізі з люттю в голосі й сама собі здивувалася.

Адже це була одна з приказок бабусі Дебушер, а бабуся Дебушер, поза всяким сумнівом, вірила у знаки та ознаки, але ця стара бабуня простягла ноги, ще коли Лізі навряд чи виповнилося й чотири роки. Невже було можливо, щоб Лізі взагалі її пам'ятала? Але скидалося на те, що так, бо коли вона стояла там, дивлячись на скалки розбитої склянки, точне формулювання цієї прикмети пролунало в її вухах, вимовлене надтріснутим від тютюну голосом бабуні Дебушер... і воно знову пролунало тепер, коли вона стоїть і милується спортивним виглядом свого чоловіка в його надзвичайно легенькому літньому спортивному піджаку (крізь який, проте, незабаром проступлять під пахвами чорні плями від поту).

– Розбите скло вранці – розбиті серця увечері.

Це теж був улюблений вислів бабусі Дебушер, що його запам'ятала принаймні одна маленька дівчинка ще до того дня, як бабуся Дебушер, захрипівши, впала, коли пішла годувати курей, тримаючи у фартусі корм для синьошийок, а на плечі торбину зі шкаралупками від букових горішків.

Ось так.

Справа була не у спеці, не в переїзді і не в тому бевзі на ім'я Драпаел, який прийшов зустрічати їх та вітати лише тому, що декан англійського факультету лежав у лікарні після термінової операції з видалення жовчного міхура, яка відбулася вчора. Ні, справа була... в паскудній... розбитій склянці для зубних щіток у сполученні з давно померлою бабусею-ірландкою. І найкумедніше (як згодом сказав їй Скот), що цього було якраз досить

для того, аби її нерви напружилися до краю. Аби вивести її з рівноваги принаймні наполовину.

Іноді, сказав він їй незабаром по тому, говорячи з лікарняного ліжка (о, йому було неважко все обмірковувати після кількох безсонних, заповнених думками ночей), говорячи тим своїм новим, свистячим, напруженим голосом, іноді того, чого якраз досить, буває і цілком досить. Як говориться у відомій приказці.

4

Роджер Драпаел мав сьогодні свою частку головного болю, Лізі це знає, хоч це анітрохи не додає йому привабливості в її очах. Якщо й існував заздалегідь опрацьований сценарій церемонії, професорові Гегстрому (тому самому, який пережив напад гострого болю в зоні жовчного міхура) після операції було не до того, щоб розповісти його Драпаелу чи нехай там кому. Таким чином, Драпаел мав у своєму розпорядженні не більше дня для того, щоб підібрати виконавців на всі необхідні ролі в церемоніалі зустрічі письменника, і він примудрився підібрати таких, до яких Скот відчув моментальну неприязнь. Коли невеличка група офіційних осіб покинула Інмен-Хол і вирушила в коротку подорож під палючим сонцем до місця закладин майбутньої бібліотеки Шипмена, Драпаел сказав Скотові, що вся церемонія відбудеться усно. Скот добродушно стенив плечима. Його це абсолютно влаштовувало. Усне спілкування – це був спосіб життя для Скота Лендона.

– Я вас відрекомендую, – сказав чоловік, про якого Лізі в подальші роки думатиме як про спеченого на південному сонці паскудника.

Він сказав це, коли вони йшли до обпаленої ділянки землі, що мерехтіла під сонцем, де мала бути збудована нова бібліотека (у вимові Драпаела це звучало як біблійтекай). Фотограф, якому було доручено зафіксувати сьогоднішню церемонію для безсмертя, вистрибував навколо, клацаючи і клацаючи камерою, заклопотаний, як комар. Лізі побачила прямокутник свіжої брунатної землі недалеко попереду, розміром десь дев'ять на п'ять футів, як їй здалося, й розпушеної цього ранку, судячи з її кольору, який тільки щойно почав блякнути. Ніхто не здогадався зробити над цим місцем навіс. І вже поверхня свіжорозритого ґрунту набула сіруватого лискучого кольору.

– Нехай би ліпше це зробив хтось інший, – зауважив Скот.

Тон його голосу був веселий, але Драпаел спохмурнів, наче ображений якимсь несправедливим звинуваченням. Глибоко зітхнувши, він продовжив:

– Після вітальних оплесків – вступна частина...

– Як після ночі – день, – промурмотів Скот.

– А потім ви скажете кілька слів, – закінчив Драпаел.

За випаленим пустирем, який чекав на бібліотеку, блищала в сонячному світлі нещодавно залита гудроном гладенька поверхня паркувального майданчика, покреслена яскравими жовтими лініями. Лізі побачила з її протилежного боку фантастичні брижі на поверхні води, якої насправді там не було.

– З превеликим задоволенням, – погодився Скот.

Незмінно добрий гумор, яким супроводжувалися його відповіді, здавалося, занепокоїв Драпаела.

– Я сподіваюся, ви не станете говорити дуже багато на відкритті будівельного майданчика, – сказав він Скотові, коли вони підійшли до обтягнутої мотузяним бар'єром ділянки.

Сама ділянка була порожньою, але досить великий натовп уже з'юрмився навкруг неї, розтягшись майже до паркувального майданчика, який був значно далі. Ще численніша юрба прийшла слідом за Драпаелом і Лендонами від Інмен-Холу. Незабаром обидва натовпи злилися, й Лізі, яка зазвичай не мала нічого проти натовпу, як і проти турбулентності на висоті двадцять тисяч футів, чомусь налаштувалася вороже до цього великого збіговиська людей. Їй спало на думку, що так багато людей у такий спекотний день висмокчуть усе повітря з навколишнього простору. Ідіотська думка, але...

– Щось дуже жарко навіть для Нешвіла в серпні, чи не так, Тоней?

Тоні Еддінгтон із готовністю кивнув, але не сказав нічого. Єдиною його реплікою досі була та, якою він ідентифікував фотографа, що невтомно вистрибував навколо них, як Стівена Квінсленда з Нешвілської газети «Америкен», що працював також і для щорічника «У-Тенн, Нешвіл. Рев'ю».

– Сподіваюся, всі ви йому допоможете, якщо зможете, – сказав Тоні Еддінгтон Скотові, коли вони розпочали свій похід туди.

– Коли ви закінчите говорити, – сказав Драпаел, – пролунають іще одні оплески. Тоді ви, містей Лендон...

– Скот.

Крива посмішка зблиснула на обличчі Драпаела, але за мить вона зникла.

– Тоді, Скоте, ви підете й пегекинете ту пегшу надзвичайно важливу лопайту зеймлі.

Пегекинете? Пегшу? Лопайту? Зеймлі? Лізі на мить замислилася, перш ніж до неї дійшло, що це Драпаел на своєму неймовірному тягучому луїзіанському діалекті сказав перекинете ту першу надзвичайно важливу лопату землі.

– Мене це цілком улаштовує, – відповів Скот, а більше нічого вже не встиг сказати, бо вони прибули на місце.

5

Можливо, спогад про розбиту склянку – пов'язаний із поганим передчуттям – впливає на Лізі, але прямокутник розпушеної землі нагадує їй могилу. Це могила розміру XL, могила для велетня. Два натовпи зливаються в один навколо неї і створюють щось подібне до відчуття всмоктувального отвору посередині. Працівники кампусної служби безпеки стоять тепер біля кожного кута прямокутного бар'єра з оксамитової стрічки, під яку пірнули Драпаел, Скот і «Тоней» Еддінгтон. Фотограф Квінсленд невтомно танцює з великим «Ніконом» у руках, якого тримає перед своїм обличчям. Працює для фотовиставки, – думає Лізі й усвідомлює, що вона йому заздрить. Він такий вільний, літає навколо, наче комар у спекотному задушливому повітрі; йому лише двадцять п'ять років, і всі клятві органи його тіла досі працюють. Проте Драпаел дивиться на нього з дедалі більшим роздратуванням, якого Квінсленд умісно не помічає, доки не робить той знімок, що його прагнув зробити. Лізі припускає, що то знімок одного Скота з ногою на ідіотській срібній лопаті та з розвіяним на вітрі волоссям. У кожному разі, молодий представник фотоцеху опускає свою велику камеру й відступає до натовпу. І саме тоді, коли Ліза проводить його очима, вона вперше бачить того психа. Він має такий вигляд, про який місцевий репортер згодом напише: «Він скидався на Джона Леннона в останні дні його інтриги з героїном – глибоко запалі, спостережливі очі дивно й тривожно контрастували з його по-дитячому замисленим обличчям».

Проте тієї миті Лізі навряд чи помітила щось інше, крім розкуйовдженої чуприни того суб'єкта. Сьогодні спостереження за людьми її не цікавлять. Усі її думки зосереджені на тому, коли ж це закінчиться й вона нарешті зможе зачинитися у ванній в будівлі англійського факультету, яку видно за паркувальним майданчиком, і витягти неслухняну тканину трусиків із розколини між своїми сідницями. Вона муситиме також попісяти, але в дану мить це бажання видається їй другорядним.

– Леді і джентльмени! – сказав Драпаел протягим голосом. – Для мене надзвичайно велика приємність відрекомендувати вам пана Скота Лендона, лауреата Пулітцерівської премії за роман «Моці» і премії Національної Книги – за «Дочку торговця рибою». Він приїхав сюди до нас із далекого штату Мейн зі своєю чарівною дружиною Лізою на церемонію врочистого відкриття будівництва – атож, воно нарешті розпочинається – нашої власної бібліотеки Шипмена. Отже, люди, привітаймо нашого дорогого гостя Скота Лендона добрими нешвільськими оплесками!

Публіка зааплодувала одразу *con brío*. [3 - Жваво – музичний термін (іт.).] Чарівна дружина приєдналася до аплодисментів, плескаючи в долоні, дивлячись на Драпаела й думаючи: «Він здобув премію Національної Книги за «Дочку матроса». Не «торговця рибою», а «матроса». І я певна, тобі це відомо. Я певна, ти перекутив назву книжки свідомо. Чому ти так не злюбив його, ти, дріб'язковий паскуднику?»

Потім її погляд ковзає повз нього, й цього разу вона справді помічає Герда Аллена Коула, який стоїть там із тією дивовижною копицею руського волосся, що спадає йому на очі, в підкасаних до самих ненормально опуклих біцепсів рукавах завеликої для нього білої сорочки. Сорочку він одягнув навипуск, і вона висить майже до білих плям на його джинсах, що протерлися на колінах. На ногах у нього грубі черевики з бічними пряжками. Напевне, ногам у таких черевиках неймовірно жарко, думає Лізі. Замість аплодувати, Білявчик склав свої руки досить манірним жестом, а на його устах грає примарна усмішка, й вони ледь помітно ворухаються, ніби він мовчки молиться. Його погляд прикипів до Скота, й він його не відводить. Цей Білявчик одразу привертає до себе увагу Лізі. Існують хлопці, – а це майже завжди хлопці, – що їх вона сприймає як космічних ковбоїв, прихильних до Скота. Космічні ковбої мають багато чого сказати. Вони прагнуть схопити Скота за руку й сказати йому, що вони розуміють таємні послання, які він зашифрує у своїх книжках; вони розуміють, що насправді його книжки – це путівники, які вказують дорогу до Бога, Сатани або, можливо, до гностичних евангелій. Космічні ковбої люблять поговорити про сцієнтологію або нумерологію, або (в одному з випадків) про космічні вигадки Брігема Янга. Іноді вони хочуть поговорити про інші світи. Два роки тому один космічний ковбой подолав автостопом усю відстань від Техасу до Мейну, аби поговорити зі Скотом про те, що він називав рештками. Рештки такого виду, вважав він, зазвичай знаходять на безлюдних островах у південній півкулі. Він, мовляв, розуміє, що саме про них Скот писав у своїх «Моцях». Він показав Скотові підкреслені слова, які це підтверджували. Лізі дуже нервувалася, дивлячись на того хлопця – у його погляді вона помітила якусь відсутність, що нагадувала їй стіну, – проте Скот погодився поговорити з ним, похачував його пивом, протягом певного часу розмовляв із ним про кам'яних велетнів на острові Пасхи, узав кілька його памфлетів, підписав хлопцеві свіжий примірник «Моцей», і той поїхав додому, радісний і щасливий. Щасливий? Та він мало не танцював в ідіотській атмосфері, що оточувала генія. Коли на Скота находить, він стає дивовижним. Іншого слова тут не добереш.

Думка про близький акт насильства – про те, що Білявчик незабаром націлить на її

чоловіка «Марка Девіда Чепмена», – не приходить у голову Лізі. «Мій розум не був на це налаштований, – могла б вона сказати згодом. – Мені лише не сподобалося, як ворушаться його губи».

Скот відповідає на оплески – і на кілька хрипких осудливих вигуків – знаменитою усмішкою Скота Лендона, яка з'являлася на мільйонах книжкових палітурок, не прибираючи ногу з ідіотської лопати, тоді як її совок повільно вгороджується в привезену сюди землю. Він дозволяє, щоб оплески лунали упродовж десятих або п'ятнадцятих секунд, керуючись інтуїцією (а вона в таких випадках підводить його рідко), потім заспокійливо махає рукою. І оплески стихають. Одразу. Просто дивовижно. Тиша вмить западає така, аж стає трохи моторошно.

Коли він починає говорити, голос його звучить далеко не так гучно, як голос Драпаела, але Лізі знає, що навіть без мікрофона й без гучномовця на батарейках (відсутність того й того на цій церемонії, певно, пояснювалася чимось недоглядом) він долетить до найдальших рядів натовпу. Бо натовп напружує слух, щоб не пропустити жодного його слова. Адже до них прийшов Славетний Чоловік. Мислитель і Письменник. Зараз він почне розкидати серед них перли мудрості.

«Перли перед свиньми, – подумала Лізі. – Перед спітнілими свиньми цього разу». А проте хіба батько не сказав їй одного разу, що свині не пітніють?

Стоячи навпроти неї, Білявчик відгортає з гарного білого лоба своє скуйовджене волосся. Його руки так само білі, як і лоб, і Лізі думає: «Цей кабанчик, певно, не дуже любить виходити з дому. Такий собі домашній свин, чом би йому ним і не бути? Адже у нього в голові надто багато химерних ідей, які треба оберегати».

Вона переносить вагу тіла з однієї ноги на другу, й шовкова тканина трусиків аж закрипіла в розколінні її гепи. О, прокляття! Вона знову забуває про Білявчика, намагаючись прикинути, чи зможе вона... поки Скот там розбалакує... дуже обережно, дуже непомітно...

Але в ній одразу озивається добропорядна дама. Вона промовляє три суворі слова, які не терплять заперечення: «Ні, Лізі. Чекай».

– Я тут не для того, щоб читати вам проповідь, – каже Скот, і Лізі впізнає голос Галлі Фойла, головного персонажа з книжки Елфреда Бестера «Зорі освітлюють мені шлях», його улюбленого роману. – Надто спекотно, щоб слухати проповіді.

– А ти лиш просвіти нас, Скоте! – радісно й гучно вигукує хтось у шостому чи сьомому ряді, з боку паркувального майданчика.

– Не можу, брате, – відповідає йому Скот. – Транспортери зламалися, й у нас немає

кристалів літія.

Публіка, яка вперше почула цю фразу і якій вона здалася дуже влучною (Лізі чула її щонайменше разів п'ятдесят), висловлює своє схвалення ревом і оплесками. Білявчик, стоячи навпроти неї в натовпі, посміхається тонкою, не зрошеною потом посмішкою і хапає свій делікатний лівий зап'ясток довгими пальцями своєї правої руки. Скот знімає ногу з лопати, не з таким виразом, ніби йому набридло там її тримати, а так, ніби – принаймні на дану мить – він знайшов для неї інше застосування. І, здається, справді-таки знайшов. Лізі дивиться на чоловіка не без зачарування, бо бачить його перед собою в усьому його блиску – він просто став махати нею.

– Сьогодні тисяча дев'ятсот вісімдесят восьмий рік, і світ провалюється в темряву, – каже він.

Він ковзає своїми не туго стиснутими пальцями по дерев'яному держалні церемоніальної лопати, срібний совок на мить віддзеркалює в очі Лізі пучок сонячного проміння, а потім майже ховається за рукавом легкого літнього піджака Скота. Тримавши тепер церемоніальну лопату за совок, він застосовує тонке дерев'яне держално як указівку, тиснувши ним у лихо й трагедію, які висять у навколишньому повітрі.

– У березні Олівера Норта та віце-адмірала Джона Пойндекстера було звинувачено у змові – такий ми маємо чудовий світ Іран-Контра, де гармати керують політикою, а гроші керують світом.

У Гібралтарі працівники безпеки Повітряної Служби Британії вбивають трьох неозброєних членів ІРА. Мабуть, їм слід змінити гасло ПСБ з «Хто відважний – перемагає» на «Стріляй спочатку – запитуй потім».

У натовпі почувся сміх. Роджер Драпаел, схоже, страждає від спеки і збитий з пантелику цією несподіваною лекцією, але Тоні Еддінгтон нарешті починає робити нотатки.

– Або візьмімо нас. У липні ми помиляємось і збиваємо іранський пасажирський літак, у якому було двісті дев'яносто цивільних осіб. Шістдесят шість із них були дітьми.

Епідемія СНІДу вбиває тисячі людей, ним заражені... А втім, ми не знаємо, скільки людей ним заражені, чи не так? Сотні тисяч? Мільйони?

Світ стає чорним. Кривава хвиля містера Їтса перетворилася на повінь. Вона здійснюється дедалі вище. Вона здійснюється.

Він дивиться лише вниз, не відриваючи очей від прямокутничка сірої землі, й Лізі спадає жахлива думка, що він бачить її тепер, бачить дивну істоту з плямистим боком нескінченної довжини, що він може зірватися, а може навіть пережити той напад, якого, вона знає, він

дуже боїться (насправді вона боїться його не менше, ніж він). Та не встигає її серце зробити щось більше, як просто лунко закалатати, а він уже підіймає голову, всміхається, як усміхається дитина на окружному ярмарку, і стріляє держалном лопати крізь свій кулак до його середини. Це артистичний і рвучкий рух, і люди, що стоять у передніх рядах натовпу, від несподіванки дружно скрикують: «Ох!» Але для Скота то був лише початок. Витягнувши лопату перед собою, він вправно став крутити держално у своїх пальцях, прискоривши цей обертовий рух до неймовірної швидкості. Це справляло не менше враження, аніж виступ жонглера, який крутить у руках палицю, через яскраві зблиски срібного совка на сонці й завдяки ефекту несподіванки. Вона була одружена з ним від 1979 року і навіть не здогадувалася про те, що він має у своєму репертуарі такий приголомшливий фокус. (Скільки має минути років, з подивом думатиме вона через дві ночі, лежачи в постелі сама-одна, в дуже скромному, з характеристиками, нижчими за стандартні, номері мотелю і слухаючи, як гавкають собаки на гарячий червоний місяць, перш ніж сама ідіотська вага накопичених днів у кінцевому підсумку засмокче всі чари шлюбного життя? Яке то щастя, коли ваша любов вирветься за межі відведеного їй часу!) Срібний циліндр, який утворюється від швидкого обертання лопати, випромінює заклик «Прокиньтесь! Прокиньтесь!» до придавленої спекою, липучої від поту поверхні натовпу. Чоловік Лізі враз перетворюється на вправного бейсболіста, й вона ще ніколи не відчувала такої полегкості, як тоді, коли побачила ту дивну усмішку рекламного актора на його обличчі, усмішку, що говорила: «Моя люба, я о'кей!» Він задовбав їх і приголомшив; а тепер намагається захвати в їхні горлянки сумнівні ліки від іпохондрії, за допомогою яких він сподівається переконати їх, щоб вони розійшлися по домівках. І вона думає, що вони на це купляться, незалежно від того, чи це відбувається в спекотний серпневий день, чи відбувалося б у якийсь інший. Коли Скот перебуває в такому настрої, він спроможний продати кригу ескімосам, як говориться у прислів'ї... і нехай Бог благословить те озеро мови, з якого всі ми п'ємо, як, безперечно, сказав би й сам Скот (і таки сказав).

— Але якщо кожна книжка бодай трохи світить у цій темряві — а я в це вірю, я мушу в це вірити, серйозно чи жартома, бо інакше навіщо я писав би всі ці триклятущі повісті та романи? — тоді кожна бібліотека — то велике і яскраве багаття, яке ніколи не згасає і навколо якого збираються десятки тисяч людей і гріються там щодня та щоночі. І там ідеться не про 451 градус за Фаренгейтом.[4 - 233 °C. Натяк на роман Рея Бредбері, який має назву «451 градус за Фаренгейтом».] А чи не хотіли б ви, люди, погрітися біля вогнища з температурою чотири тисячі за Фаренгейтом,[5 - 2204 °C.] бо тут ви маєте не кухонну піч, тут ми говоримо про великі доменні печі мозку, про розжарені до червоного плавильні печі інтелекту. Ми сьогодні святкуємо закладини такого великого вогнища, і я вважаю за велику честь для себе брати участь у цій церемонії. Саме тут ми плюємо в очі забудькуватості, а невігластву даємо копняка в пах. Гей, фотографе!

Стівен Квінсленд клацає затвором, усміхаючись.

Скот, також усміхаючись, каже:

– Зробіть цей знімок. Начальство, можливо, й не захоче використати його, але для вашої колекції він буде добрий, ладен об заклад побитися.

Скот знову простягає перед собою орнаментальний інструмент, ніби знову хоче його закрутити. Публіка обнадійливо глибоко вдихає й затримує у грудях повітря, але цього разу Скот лише її дразнить. Він опускає ліву руку на держално лопати, ставить совок на землю і занурює у ґрунт, заховавши його жаркий блиск у глибині. Він перекидає викопаний шмат землі вбік і голосно вигукує:

– Я проголошую будівництво бібліотеки Шипмена відкритим для бізнесу!

Оплески, які лунають після цього, перетворюють попередні аплодисменти на щось подібне до чемного поплескування в долоні, яке можна почути на тенісних матчах учнів підготовчої школи. Лізі не знає, чи молодий містер Квінсленд зумів зняти перший церемоніальний помах навантаженою лопатою, та коли Скот здіймає ідіотську срібну лопату високо вгору, вказуючи нею на небо, як олімпійський герой, то Квінсленд задокументовує цю врочисту мить, напевне, сміючись за своїм фотоапаратом, коли він її знімає. Скот на якусь хвилину залишається в такій позі (саме тоді Лізі переводить погляд на Драпаєла й бачить, що цей джентльмен утупився поглядом у містера Еддінгтона – Тонея). Потім Скот прикладає лопату собі до грудей, ніби рушницю після відповідної команди, і тримає її так із усмішкою на устах. На його щоках і на лобі виблискують великі краплі поту. Оплески починають стихати. Публіка думає, що він свою роль закінчив. Але Лізі має всі підстави думати, що він лише включив другу передачу.

Коли він переконується в тому, що вони знову можуть його чути, то занурює лопату в землю вдруге й перевертає землю ще раз.

– А цей кидок я присвячую Дикому Біллу Єйтсу! – вигукує він. – Цьому цинікові! А цей – Едгарові По, відомому також як Балтиморський Едді! А цей – Елфі Бестерові, і якщо ви його не читали, вам має бути соромно!

Він збивається з дихання, і Лізі починає трохи тривожитися. Адже так жарко. Вона намагається пригадати, що він з'їв за сніданком – щось легеньке чи щось важке?

– А цей... – Він занурює лопату в землю й тепер уже підважує чималенький клопоть дерну й підіймає його на лопаті вгору. Його сорочка на животі потемніла від поту. – А тепер прошу вас, згадайте про того, хто написав ту першу книжку, яка вам сподобалась. Я говорю про того автора, який ніби підклав під вас чарівний килим, і ви злетіли на ньому вгору. Ви розумієте, про кого я говорю?

Вони розуміли. Це було написано на кожному обернутому до нього обличчі.

– Я говорю про того письменника, чия книжку в ідеальному світі ви замовили б першою,

коли бібліотека Шипмена нарешті відкриє перед вами двері. Отже, цей клопоть землі я перевертаю на честь того, хто написав таку книжку. – Він робить свій прощальний кидок лопатою, а тоді обертається до Драпаела, який мав би бути дуже задоволений акторською винахідливістю Скота – адже, поставлений перед необхідністю усної імпровізації, Скот зіграв свою роль просто блискуче, – але який, проте, має вигляд людини, що знемагає від спеки і якій усе страшенно остогидло. – Я думаю, на цьому закінчимо, – каже Скот і намагається віддати Драпаелу лопату.

– Ні, ні, вона ваша, – заперечує Драпаел. – Прийміть її як сувенір, як знак нашої вдячності. Разом із вашим чеком, звичайно. – На обличчі в нього з'являється крива посмішка й переходить у гримасу, що, на його думку, відповідає ситуації. – Чи не час нам піти пошукати, де працюють бодай якісь кондиціонери?

– Чом би й ні, – погоджується Скот із певною домішкою збентеженої іронії і віддає лопату Лізі, як віддавав він їй так багато небажаних сувенірів, що ними його нагороджували за останні дванадцять років його літературної слави: усе – від церемоніальних весел до бостонських червоних капелюхів у люцитних коробках та трагічних і комічних акторських масок... але здебільшого то були комплекти для письма з перами та олівцями. Скотові було подаровано безліч таких комплектів зі знадобами для письма. Вотермен, Скріпто, Шефер, Мон-Блан та інші. Вона дивиться на блискучий срібний совок лопати не менш зацікавленим і здивованим поглядом, ніж її коханий (він і досі залишається її коханим). На викарбуваному на лопаті написі ЗАКЛАДИНИ Бібліотеки Шипмена Лізі помічає кілька брудних плям і намагається їх здмухнути. Що вони робитимуть із цим дивовижним артефактом? Улітку 1988 року кабінет Скота ще був у стадії будівництва, хоча адреса діє, й він уже почав складати всіляку всячину у стійлах та в кутках нижнього сараю. На багатьох картонних ящиках він нашкрябав СКОТ! РАННІ РОКИ!! великими мазками чорного маркера з войлочним пером. Найімовірніше, срібна лопата потрапить до цього мотлоху, і її осяйний блиск загубиться в тій темряві. А може, вона сама її туди віднесе й почепить на неї етикетку СКОТ! СЕРЕДНІ РОКИ! для жарту... або просто для того, щоби включити цей приз до їхнього каталогу. Така собі безглузда штуковина, несподіваний дарунок, який Скот назвав би...

Але Драпаел уже вирушив у дорогу. Не сказавши більше ні слова – так, ніби йому страшенно остогидла вся ця історія і він сповнений рішучості покінчити з нею якнайшвидше, – він перетинає прямокутник свіжої землі, обминувши шматок дерну та ямку, що утворилася там після того, як Скот востаннє копнув лопатою й перекинув цей шматок дерну. Підбори начищених до блиску чорних черевиків Драпаела (які своїм осяйним блиском ніби волають «не забувайте, що я асистент професора і моя кар'єра лише починається») глибоко занурюються в землю за кожним його важким кроком. Драпаелові доводиться докладати неабияких зусиль, щоб утримати рівновагу, й Лізі здогадується, що це аж ніяк не покращує його настроїв. Тоні Еддінгтон іде поруч із ним, вираз обличчя в нього замислений. Скот на мить затримується, ніби до кінця не зрозумівши, що ж йому робити далі, потім також рушає, прослизнувши між своїм

господарем і своїм тимчасовим біографом. Лізі за звичкою йде слідом за ними. Сьогоднішня поведінка Скота так її захопила, що вона геть забула про своє передчуття лиха

(розбите скло вранці)

на короткий час, але тепер воно повернулося

(розбиті серця увечері)

й тяжко тисне їй на серце. Вона думає, що саме через нього всі ці деталі здаються їй такими значущими. Вона певна, що світ повернеться до свого нормального фокуса, як тільки вона потрапить у зону кондиціонованого повітря. І як тільки витягне препаскудну тканину з розколини у своїй задниці.

«Усе майже закінчилося», – нагадує вона собі, й – яким дивним може бути життя – саме від цієї миті починається катастрофа, що мала відбутися того дня.

Коп зі служби безпеки кампусу, який здається старшим за всіх інших у цій компанії (через вісімнадцять років вона ідентифікує його завдяки фотографії Квінсленда як капітана С. Гефернана), підіймає вгору стрічку бар'єра на дальшій стороні церемоніального прямокутника землі. Стосовно нього вона тоді помітила тільки, що він носив на своїй сорочці кольору хакі те, що її чоловік міг би назвати великою-великою пихатою діркою на людині. Її чоловік та його фланговий ескорт пірнули під стрічку таким синхронним рухом, ніби виконували один із заздалегідь відрепетируваних елементів хореографії.

Натовп суне до паркувального майданчика разом із головними дійовими особами... за одним винятком. Білявчик не йде до паркувального майданчика. Білявчик стоїть там, де й стояв, біля ділянки церемонії закладин, з боку паркувального майданчика. Люди штовхають його й зрештою відтручують назад, на випалену мертву землю, де на 1991 рік буде збудовано бібліотеку Шипмена (якщо головний підрядник виконає свої обіцянки, звісно). Потім він починає рухатися проти людського потоку, він уже розімкнув руки і тому зміг відштовхнути дівчину, яка була на його шляху, ліворуч, а хлопця, що також перегородив йому шлях, праворуч. Його губи досі ворухаться. Спочатку Лізі знову подумало, що він проказує нечутну молитву, а потім почула якусь уривчасту тарабарщину – щось таке, що міг би написати нездарний імітатор Джеймса Джойса, – і вперше за сьогодні вона неабияк стривожилася. Дивний погляд синіх очей Білявчика прикипів до її чоловіка, він дивиться тільки на нього і більш нікуди, але Лізі розуміє, що він не має наміру обговорювати зі Скотом хай там які рештки або приховані релігійні підтексти його романів. Це не просто космічний ковбой.

– Бамкіт церковних дзвонів котиться по Енджел-стрит, – каже Білявчик – каже Герд Аллен Коул, – який, як згодом з'ясується, перебував протягом більшої частини сімнадцятого року

свого життя в дорогій психіатричній лікарні, штат Вірджинія, і був випущений звідти як такий, що вилікувався й може жити нормальним життям. Лізі ловить кожне його слово. Вони проходять крізь дедалі гучніший гомін натовпу, як проходить ніж крізь м'який солодкий торт. – Як бурчання в животі, як краплі дощу по блясі даху! Як брудні та ніжні квіти – ось як церковні дзвони звучать у моєму підвалі, а вам це нібито й невідомо!

Рука, яка здається суцільними довгими білими пальцями, ковзає до краю білої сорочки, і Лізі розуміє, що тут відбувається. Воно постає перед нею короткими телевізійними кадрами

(Джордж Воллес Артур Бремер)[6 - Артур Бремер учинив замах на кандидата в президенти від демократичної партії США Джорджа Воллеса в 1972 р. у штаті Меріленд.]

з її дитинства. Вона дивиться на Скота, але Скот розмовляє з Драпаелом. Драпаел дивиться на Стівена Квінсленда, роздратований і похмурий вираз на обличчі Драпаела говорить, що на сьогодні з нього Годі! Вистачить! Стільки фотографій! Для одного дня! Щиро дякую! Квінсленд дивиться на свій фотоапарат, щось там підлаштовує, а Ентоні «Тоней» Еддінгтон робить нотатки у своєму блокноті. Вона нишком дивиться на старшого копа служби безпеки, того, який одягнений в уніформу хакі й носить на грудях бляху, схожу на велику-велику пихату дірку на людині. Він дивиться на публіку, але він явно дивиться не туди. Неможливо, щоб вона могла спостерігати за всіма цими людьми й за Білявчиком теж, але вона й справді за всім цим спостерігає і навіть бачить, як воруються губи Скота, промовляючи слова думаю, все було дуже добре, це такий собі пробний коментар, який він часто робить після подібних подій, і, о Боже, Маріє і святий Йосипе, вона намагається викрикнути ім'я Скота й остерегти його, але її горло замикається, в ньому висихає слина й воно перетворюється на суху заглибину, вона не може сказати нічого, й Білявчик відгортає полу своєї довгої сорочки, і під нею відкривається плетений шкіряний пояс і плаский безволосий живіт, живіт форелі, а на тлі тієї білої шкіри чорніє руків'я пістолета, який він тепер хапає в руку, й вона чує, як він каже, підступаючи до Скота з правого боку: «Якщо це заткне пельки дзвонам, справу буде зроблено. Пробач мені, батьку».

Вона поривається чи намагається підбігти до Скота, але її клятущі підшви наче приклеїлися до землі й просто перед нею стовбичать чиїсь плечі, це здоровенна студентка, чие волосся перехоплене широкою білою шовковою стрічкою, на якій синіми літерами, що окреслені червоним, надруковано НЕШВІЛ (зверніть увагу на те, як детально вона все бачить), і Лізі відпихає її рукою, в якій тримає срібну лопату, й дебели студентка каркає: «Ей!», але воно звучить повільніше й більш розтягнуто, аніж справжнє «ей», ніби це «ей» було записане на швидкості 45 обертів за хвилину, а потім програне на швидкості 33 ? оберта або навіть 16 обертів. Увесь світ перетворився на гарячу чорну смолу, й здоровенна дівка з НЕШВІЛОМ на волоссі на всю вічність закрила Скота від її погляду; усе, що вона спроможна бачити, – це плече Драпаела. І Тоні Еддінгтона, який гортає сторінки свого паскудного блокнота.

Нарешті широкоплеча студентка звільняє поле зору для Лізі, й, коли Драпаел та її чоловік знову стають для неї повністю видимі, Лізі бачить, що професор з англійського факультету рвучко підсмикує голову вгору й усе його тіло напружується від раптового страху. Лізі тепер бачить те, що побачив і Драпаел. Вона бачить Білявчика з пістолетом у руці (потім слідство з'ясує, що то був Ледісміт-22, виготовлений у Кореї й куплений на розпродажі домашніх речей у Південному Нешвілі за тридцять сім доларів), націленим на її чоловіка, який нарешті побачив небезпеку й зупинився. У тому часі, який існує для Лізі, усе це відбувається дуже й дуже повільно. Правда, вона не бачить, як куля вилітає з 22-міліметрового дула – принаймні виразно цього не бачить, – але вона чує, як Скот каже, дуже лагідно, розтягуючи кожне слово, як їй здається, на десять або й п'ятнадцять секунд: «Поговорімо про це, сину, гаразд?» А потім вона бачить, як полум'я вихоплюється з нікельованого пістолетного дула таким собі нерівним жовто-білим букетом. Вона чує звук пострілу – ідіотський, малозначущий, ніби хтось розірвав руками пакет із ланчем. Вона бачить, як Драпаел, цей пропечений на південному сонці паскудник, перелякано відстрибує ліворуч. Вона бачить, як нижня частина тіла Скота ніби падає назад. Але водночас його підборіддя нахиляється вперед. Сполучення цих двох рухів має дивний і граційний вигляд, воно нагадує якесь танцювальне па. Чорну пляму тепер чітко видно на правому боці його літнього спортивного піджака. «Сину, не роби цього, Богом тебе прошу», – каже він своїм протяглим у-часі-Лізі голосом, і навіть у-часі-Лізі вона чує, що його голос слабне з кожним словом, аж поки починає звучати, як голос пілота, що тренується в камері, де відтворено умови великої висоти. Проте, як Лізі здається, він досі не зрозумів, що вже одержав кулю. Вона майже переконана в цьому. Його піджак розкривається, як ворота, коли він викидає свою руку вперед наказовим жестом припини-це, і вона враз усвідомлює дві речі. Першу – що його сорочка під піджаком забарвлюється в червоний колір. І другу – що вона нарешті спромоглася зірватися з місця й побігти, принаймні їй здалося, що вона біжить.

«Я повинен покінчити з цим передзвonom дзвонів, – каже Герд Аллен Коул із досконалою ясністю, в якій, проте, звучать нотки нетерпіння. – Я повинен покінчити з цим передзвonom для лілей». І Лізі зненацька сповнюється впевненістю, що як тільки Скот буде мертвий, коли вже злочин буде скоєно, Білявчик або застрелиться, або прикинеться, ніби хоче застрелитися. Але спочатку йому треба завершити свою справу. Справу з письменником. Білявчик злегка згинає свій зап'ясток, і тепер димучий ствол Ледісміта-22 спрямовано на ліву половину Скотових грудей; у-часі-Лізі цей рух відбувається плавно й повільно. Він прострелив легені; тепер він цілиться в серце. Лізі знає, вона не повинна дозволити, щоб це сталося. Якщо її чоловік має зберегти бодай якийсь шанс на життя, то вона мусить не допустити, аби в його тіло проникла ще одна смертельна порція свинцю.

Ніби для того, щоб заперечити їй, Герд Аллен Коул каже: «Це ніколи не закінчиться, поки тобі не буде кінець. Ти відповідальний за те, що це повторюється, чоловіче. Ти поріддя пекла, ти мавпа – і тепер ти моя мавпа!»

Ця фраза найближча до якогось сенсу з усіх тих, які він досі промовив, і поки він її

компонував, Лізі встигає вперше зручно вхопитися за срібну лопату – її тіло знає свою справу, а руки вже знайшли своє місце на самому кінці сорокадюймового держална – й замахнутися нею. Отже, вона добігла. Якби це були кінські перегони, то на дошці тоталізатора, безперечно, висвітлювалося б оголошення: ТІ, ХТО МАЄ КВИТКИ, ДОЧЕКАЙТЕСЯ ФОТОПОВІДОМЛЕННЯ. Та коли перегони відбуваються між чоловіком із пістолетом і жінкою з лопатою, то вам не потрібне фото. В уповільненому часі-Лізі вона бачить, як срібна лопата підбиває руку з пістолетом, і він злітає вгору саме тієї миті, коли букет вогню розквітає знову (цього разу вона бачить лише його частину, бо дуло повністю зникає за совком). Вона бачить, як робочий кінець церемоніальної лопати шугає вперед і вгору, тоді як другий постріл посилає кулю в розжарене серпневе небо, й вона нікому не завдає шкоди. Вона бачить, як пістолет відлітає вбік і навіть устигає подумати: «Святе паскудство! Мені це справді вдалося!», перш ніж лопата черкає по обличчю Білявчика. Він устиг затулити його долонею (три з тих довгих витончених пальців будуть зламані, але срібне лезо лопати однаково робить свою справу, перебивши Коулу ніс, розтрощивши кістку його правої вилиці та кісткову орбіту навколо його витріщеного правого ока, вибивши йому також дев'ять зубів. Головоріз із мафії, озброєний латунним кастетом, не зробив би свою роботу ліпше.

І тепер – ще повільно, ще в-часі-Лізі – починають збиратися докупі елементи фотографії Стівена Квінсленда, яка здобула приз.

Капітан С. Гефернан побачив, що відбувається, лише на секунду чи дві пізніше, ніж Лізі, але йому довелося також давати раду проблемі з роззявою, що стояв на його дорозі, – то був гладкий здоровило, з прищавим обличчям, у мішкуватих бермудських шортах та в тенісці, на якій усміхалося обличчя Скота. Капітан Гефернан відтручує цього молодого здоровила вбік одним могутнім поштовхом мускулистого плеча.

На ту мить Білявчик уже впав на землю (й випав із рамки майбутньої фотографії) із виразом приголомшеного подиву в одному оці, тоді як із другого струменіла кров. Кров лилася також із дірки, що в якомусь майбутньому, можливо, знову служитиме йому ротом. Гефернан навіть краєм ока не побачив, хто ж насправді завдав удару.

Роджер Драпаел, можливо, пригадавши, що він призначений церемоніймейстером сьогоденішнього дійства і йому треба виконувати саме цю роль, а не роль великого старого кроля, обертається до Еддінгтона, свого протеже, та до Лендона, почесного гостя, який завдав усім стільки клопоту, саме вчасно, щоб зайняти своє місце витріщеного, дещо змазаного обличчя на задньому тлі майбутнього фото.

Тим часом Скот Лендон у шоковому стані виходить із рамки майбутньої фотографії, яка здобуде приз. Він іде так, ніби й не помічає спеки, прямо до паркувального майданчика та Нелсон-Холу, що розташований за ним і є домом для англійського факультету, а тому обладнаний милосердною системою кондиціонованого повітря. Він іде напрочуд легко, принаймні на самому початку свого переходу, й велика частина натовпу суне за ним,

причому більшість нічого не знає про те, що сталося. Лізі водночас розлючена, але й не здивована. Зрештою, хіба багато людей бачили Білявчика з тим ідіотським маленьким пістолетом у руці? Хіба багато людей зрозуміли, що звуки роздертого паперу були насправді пострілами? Дірка в піджаку Скота могла здатися брудною плямою, яку він посадив собі туди, коли копав землю, а кров, якою просякла його сорочка, була ще невидима для зовнішнього світу. Він дихає тепер із дивним свистом, але чи багато людей із натовпу це чують? Ні, це на неї вони дивляться тепер – декотрі з них принаймні – божевільну дамочку, що непояснено вискочила з юрби й зацідила в обличчя якомусь бідоласі церемоніальною срібною лопатою. Багато з них навіть усміхаються, ніби вірять, що це було тільки частиною шоу, організованого для того, щоб їх розважити, такою собі гастрольною виставою за участю Скота Лендона. Але до дідька їх, до дідька Драпаела, до дідька й забарного та низькооплачуваного копа зі служби охорони кампусу з його бляхою, схожою на велику-велику пихату дірку на людині. Усе, що її тепер турбує, це Скот. Вона відкидає – не зовсім сліпо – срібну лопату праворуч від себе, й Еддінгтон, майбутній літописець їхнього вояжу, ловить її в повітрі. Він просто не міг цього не зробити, бо інакше вона влучила б йому в ніс. Потім у цьому ж таки жахливому вповільненому часі-Лізі кидається навздогін за своїм чоловіком, чия жвавість швидко випаровується, коли він підходить до розпеченого, як у печі, повітря над паркувальним майданчиком. Позад неї Тоні Еддінгтон витріщився на срібну лопату так, ніби в його руках артилерійський снаряд, детектор радіації або заповіт якогось великого вимерлого народу, й саме до нього підходить капітан С. Гефернан зі своїм помилковим припущенням, хто був героєм сьогоднішнього дня. Лізі нічого не знає про цю частину подій і нічого про неї не знатиме доти, доки не побачить фотографію Квінсленда через вісімнадцять років, але їй було б до цього байдужісінько, навіть якби вона знала; уся її увага зосередилася на чоловікові, який уже впав на коліна та на руки на паркувальному майданчику. Вона намагається відкинути час-Лізі, побігти швидше. І саме цієї миті Квінсленд робить свою фотографію, спіймавши в кадр лише половину черевики, який буде видно в далекому правому куточку його рамки і на який він не зверне увагу ані тоді, ані будь-коли.

Володар Пулітцерівської премії, *enfant terrible*, [7 - Жахлива дитина (фр.). Так кажуть про людей, які в дуже молодому віці відзначаються якимись особливими здібностями.] який опублікував свій перший роман у юному віці двадцяти двох років, лежить на землі. Скот Лендон опинився в нокдауні, як то кажуть.

Лізі робить над собою надзвичайне зусилля, щоб розірвати клейке павутиння божевільно уповільненого часу, яке її обплутало. Вона мусить визволитися від нього, бо якщо вона не добіжить до Скота, перш ніж юрба оточить її й відтрутить її від нього, то вони, дуже

ймовірно, можуть убити його своєю стурбованістю. Своєю смертельно небезпечною любов'ю.

– Йооооооо пооораненооо! – вигукує хтось.

Вона кричить на себе у власній голові

(біжи туди, біжи туди – і нехайно)

і це нарешті допомагає. Клейке павутиння, яке обплутувало їй руки й ноги, зненацька її відпускає. Несподівано для себе вона проривається вперед. Світ перетворюється для неї на гомін, спеку, піт та тіла, які штовхають її з усіх боків. Вона благословляє його швидку реальність і навіть примудряється вхопитися лівою рукою за ліву половинку своєї задниці й потягти за труси, висмикнувши їх із розколини між своїми проклятуцями сідницями, тож принаймні одну прикрість із тих, які навалилися на неї в цей невдалий і зламаний день, їй пощастило усунути.

Студентка в топі з вільно зав'язаними на плечах бретельками загрожує заблокувати її дедалі вужчий прохід до Скота, але вона пірнає їй під руку й зачіпається об гарячий топ. Вона усвідомить, що коліна в неї розбиті й подряпані, лише значно згодом – уже в лікарні, де співчутлива медсестра помітить їх і змастить бальзамом, таким прохолодним і приємним, що Лізі аж скрикне від задоволення. Але це станеться згодом. А тепер їй здається, що вона і лише один Скот перебувають на самому краю цього гарячого паркувального майданчика, цієї жадливої чорно-жовтої підлоги, схожої на підлогу в танцювальній залі, яка, певно, нагрілася до температури щонайменше сто тридцять градусів.[8 - 54 °C.] а може, й до ста п'ятдесятьох.[9 - 66 °C.]

Її уява малює картину, на якій підсмажується яйце на материній чорній чавунній сковороді, але Лізі відкидає цей образ геть.

Скот дивиться на неї.

Він дивиться вгору, й тепер його обличчя восково-бліде, й на ньому виділяються лише темні плями, що утворилися під його карими очима, та досить широка цівка крові, яка потекла з правого кутика рота й уже досягла підборіддя.

– Лізі! – Голос його звучить тонко й хрипко, як у камері, де штучно відтворюються умови великих висот. – Невже той хлопець справді вистрелив у мене?

– Ти ліпше не розмовляй.

Вона кладе долоню йому на груди. Його сорочка, о святий Боже, просякнута кров'ю, і вона чує, як під нею калатає серце, дуже швидко й дуже слабенько; це серцебиття не людської

істоти, а, радше, серцебиття пташки. «Пульс, як у голуба», – думає вона, і в цю мить дівчина з бретельками, зав'язаними на плечах, падає зверху на неї. Вона впала б на Скота, але Лізі інстинктивно закриває його, приймаючи удар усієї ваги тіла дівчини («Ой! Кретин! Ідіот!» – кричить захоплена зненацька дівчина) на свою спину; ця вага придавила її лиш на секунду, після чого вона побачила, як дівчина викинула вперед руки, щоб пом'якшити падіння – «О божественні рефлексии юних», думає вона так, ніби сама вона вже стара, а не молода тридцятидворічна жінка, – і їй це вдалося, але одразу по тому вона заголосила: «Ой, ой, ой!», коли асфальт роздряпав їй шкіру.

– Лізі, – шепоче Скот, і, о Боже, як скрипить його дихання, коли він утягує його в себе, як вітер, що втягується в димохід.

– Хто мене штовхнув? – запитує дівчина з бретельками на плечах.

Вона сидить навкарачки, волосся з розсмиканого кінського хвоста затуляє їй очі, й вона плаче від шоку, болю та розгубленості.

Лізі нахиляється нижче над Скотом. Його гаряче тіло жахає її й наповнює таким глибоким жалем, якого вона раніше не могла собі навіть уявити. Але він тремтить у цій спеці так, ніби йому дуже холодно. Незграбно, застосовуючи лише одну руку, вона скидає з себе жакет.

– Так, тебе поранено. Тож спробуй лежати спокійно й не намагайся...

– Мені так гаряче, – каже він і починає тремтіти ще дужче. А що буде далі – конвульсії? Його карі очі втуплюються в її сині. Кров витікає з кутика його рота. Вона відчуває її запах. Навіть комір його сорочки вже просяк кров'ю. «Його лікувальний чай тут йому не допоможе, – думає вона, майже не усвідомлюючи собі, що вона думає. – Цього разу надто багато крові. Збіса багато». – Мені так гаряче, Лізі, будь ласка, дай мені льоду.

– Я тобі його дам, – каже вона й підкладає жакет йому під голову. – Я дам тобі льоду, Скоте.

«Слава Богу, на ньому спортивний піджак», – думає вона, й зненацька їй приходить у голову одна думка. Вона хапає скоцюрблену, заплакану дівчину за руку.

– Як тебе звуть?

Дівчина дивиться на неї такими очима, ніби бачить перед собою божевільну, проте на запитання відповідає:

– Ліза Лемке.

«Ще одна Ліза, який малий наш світ», – думає Лізі, проте вголос нічого не каже. Вона каже зовсім інше:

– Мого чоловіка підстрелили, Лізі. Чи не могла б ти побігти до... – Вона не може згадати, як називається будівля, пам'ятає тільки її призначення. – Побігти до англійського факультету й викликати «швидку допомогу»? Набери номер 911...

– Це ви, мем? Місіс Лендон? – До неї підходить коп зі служби безпеки кампусу, зі своєю бляхою – великою-великою пихатою діркою на людині, – проштовхуючись крізь натовп переважно за допомогою своїх мускулистих рук. Він присідає навпочіпки поруч із нею, і його коліна тріщать. «Гучніше, аніж постріл із пістолета Білявчика», – думає Лізі. Він тримає в одній руці переносну рацію. Він говорить повільно, ретельно вимовляючи кожне слово, ніби звертається до засмученої дитини. – Я зателефонував до кампусного лазарету, місіс Лендон. Вони висилають карету «швидкої допомоги», яка відвезе вашого чоловіка до Нешвілського меморіального шпиталю. Ви мене зрозуміли?

Вона зрозуміла, і її вдячність (коп повернув їй більше, аніж долар, з тієї суми, яку він їй заборгував) майже така сама глибока, як і жалість, що їй вона відчуває до свого чоловіка, котрий лежить на розпеченому гудроні і тремтить, як наполоханий собака. Вона киває головою й уперше ронить сльозу, яких вона пролле ще багато, перш ніж перевезе свого чоловіка до їхнього рідного штату Мейн – і не одним із рейсів авіакомпанії «Дельта», а на приватному літаку і з приватною санітаркою на борту, а ще одна карета «швидкої допомоги» та ще одна приватна санітарка чекатимуть їх на терміналі цивільної авіації Портлендського аеропорту. Вона знову обертається до дівчини на прізвище Лемке і каже:

– Він весь горить – ти не роздобудеш десь льоду, любя? Ти маєш якесь уявлення про те, де зараз можна знайти лід? Де завгодно, аби він тільки там був?

Вона каже це без особливої надії, а тому дуже дивується, коли Ліза Лемке, не задумуючись, киває головою.

– Авжеж, он там закусочна, і вони мають машину для виробництва кока-коли.

Дівчина показує рукою в напрямку Нелсон-Холу, якого Лізі не може бачити. Усе, що вона бачить, – це ліс голих ніг, деякі з них волохаті, деякі гладенькі, деякі засмагли, а деякі обпечені сонцем. Вона усвідомлює, що вони цілком оточені, що вона сидить біля пораненого чоловіка в такій собі порожнині, схожій за формою на велику вітамінну пігулку або капсулу, й починає відчувати страх перед цією юрбою. Чи існує слово для подібної агорафобії? Скот, певно, знає.

– Якщо ти зможеш роздобути трохи льоду, будь ласка, роздобудь, – каже Лізі. – І поквапся. – Вона обертається до працівника служби безпеки кампусу, який намагається намацати пульс Скота, річ абсолютно марна, як на думку Лізі. Зараз треба думати про те,

як йому допомогти, а не про те, мертвий він чи живий. – Ви можете примусити їх відійти назад? – просить вона. Майже благає. – Тут так гаряче, і...

Не встигає вона договорити, як він підхоплюється на ноги, наче іван-покиван зі своєї коробки, й кричить гучним голосом:

– Відійдіть назад! Відійдіть назад і пропустіть цю дівчину! Дайте йому змогу дихати, люди, ви мене зрозуміли?

Натовп відступає назад... дуже неохоче, як здається Лізі. Вони не хочуть пропустити повз увагу жодну краплю крові, яку він втрачає, так їй здається.

Гаряче повітря підіймається від розігрітого гудрону. Вона мала слабку надію, що до цього можна звикнути, як ми звикаємо до гарячого душу, але так не відбувається. Вона дослухається, чи не вие десь поблизу сирена карети «швидкої допомоги», але не чує нічого. Потім щось чує. Вона чує, як Скот кличе її на ім'я. Як він прокаркав її ім'я. Водночас він хапається за край її просякненого потом топа (півкулі її бюстгальтера тепер стримлять під шовковою тканиною, тверді, як розпухле татуювання). Вона дивиться вниз і бачить таке, що їй зовсім не до вподоби. Скот усміхається. Кров забарвила йому губи в колір яскравої цукерки, згори вниз, від кутика до кутика, і його усмішка тепер схожа на посмішку клоуна. «Ніхто не любить дивитися на клоуна опівночі», – думає вона й дивується, звідки це до неї прийшло. І лише в якусь мить із тих, що їх вона переживе протягом наступної довгої й здебільшого безсонної ночі, дослухаючись до симфонії собачого гавкоту – а здавалося, кожен собака в Нешвілі гавкає на гарячий серпневий місяць, – вона пригадає, що це афоризм із третього роману Скота, єдиного, якого терпіти не могли ані вона, ані критики, єдиного, який зробив їх багатими. «Порожні демони».

Скот і далі тягне її синій шовковий топ, його очі досі гарячково блищать у почорнілих очницях. Він хоче щось сказати, й вона – їй доводиться присилувати себе до цього – нахилиється, щоб розчути його слова. Він удихає за один раз дуже мало повітря, такими собі судомними напіввдихами. Це шумний і моторошний процес. Запах крові стає дедалі сильнішим. Бридкий, мінеральний запах.

Це смерть. Це запах смерті.

Ніби погоджуючись із нею, Скот каже:

– Він дуже близько, моя люба. Я не можу бачити його, але... – Ще один довгий, скрипучий вдих. – ...чую, як він їсть. І хрюкає. – І він посміхається своєю кривавою посмішкою клоуна, коли це каже.

– Скоте, я не розумію, про кого ти говориш...

Рука, яка вчепилася в її топ, ще зберегла в собі досить сили. Вона щипає її за бік і щипає жорстоко – коли вона скине топ набагато пізніше в кімнаті мотелю, вона побачить синець, справжній синець, одержаний від коханого.

– Ти... – Скрипучий вдих. – ...знаєш...

Ще один скрипучий вдих, глибший. І він досі посміхається, так, ніби вони поділяють якусь жахливу таємницю. Темно-червону таємницю, кольору синця. Кольору певних квітів, які ростуть на схилах

(мовчи, Лізі, мовчи)

так, на схилах одного пагорба.

– Ти... знаєш... а тому... не ображай мое... знання. – Ще один свистячий скрипучий вдих. – Або твоє власне.

І вона думає, що й справді дещо про це знає. Довгий хлопець, так він його називає. Істота з нескінченним строкатим боком. Якось вона хотіла подивитися слово «строкатий» у словнику, але забула – спроможність забувати була вмінням, яке вона мала всі підстави вигострити протягом тих років, коли вони зі Скотом жили разом. Але вона знає, про що він каже, авжеж, знає.

Він випускає її топ чи, може, втрачає силу, щоб за нього триматися. Лізі трохи відхиляється від нього, але не далеко. Його очі дивляться на неї з глибоких очниць, які все більше чорніють. Вони такі самі блискучі, як і раніш, але вона бачить, що вони також наповнені жахом і (саме це лякає її найбільше) якоюсь злою, непоясненою іронією. Промовляючи так само тихо, – можливо, для того, щоб тільки вона його чула, а може, він просто неспроможний говорити гучніше, – Скот каже:

– Слухай, моя маленька Лізі. Я покажу, які звуки з нього вихоплюються, коли він шукає когось поглядом.

– Ні, Скоте... не треба... будь ласка.

Він пускає її слова повз вуха. Усмоктує в себе ще один зі своїх скрипучих вдихів, заокруглює мокрі червоні губи у формі літери О і видає низький, неймовірно бридкий, з якимсь глузливым призвуком звук. Це закінчується цівкою крові, яка пробивається крізь його стиснуте горло і бризкає в розпечене повітря. Дівчина бачить цей струмінь, і в неї вихоплюється переляканий зойк. Цього разу натовп не потребує кампусного копа, щоб той примусив його відступити; вони відступають за власним бажанням, залишаючи Лізі, Скота й капітана Гефернана у колі з периметром щонайменше чотири фути завдовжки.

Звук, відтворений Скотом, – о Боже, це й справді схоже на хрюкання! – на щастя, дуже короткий. Скот закашлявся, груди йому судомно здіймаються, і рана випорскує дедалі більше крові ритмічними сплесками. Жестом пальця він знову просить її нахилитися ближче. Вона робить це, спираючись на тремтячі руки. Його глибоко запалі очі підкоряють її собі; те саме робить і його позначена знаком смерті посмішка.

Він схиляє голову вбік, спльовує згусток напівзгорнутої крові на гарячий гудрон, потім знову обертає її до неї.

– Я міг би його покликати... сюди, – шепоче він. – Він би прийшов. І ти... звільнилася б... від мого... вічного... крякання.

Вона розуміє, він говорить цілком серйозно, і на якусь мить (такою була сила його погляду) вона повірила в те, що це правда. Він знову відтворить цей самий звук, лише трохи гучніше, і в якомусь іншому світі Довгий хлопець, цей володар його безсонних ночей, оберне свою невимовно голодну голову. І через мить у цьому світі Скот Лендон просто здригнеться на гарячому гудроні й помре. У посвідченні про смерть напишуть якісь божевільні дурниці, але вона знатиме: його чорна проява нарешті його побачила, прийшла по нього і з'їла його живцем.

Отже, тепер відбувається щось таке, про що вони ніколи згодом не говоритимуть, ані з іншими, ані між собою. Щось надто жахливе. Кожен шлюб має два серця, одне світле, а друге – чорне. А тут ідеться саме про їхнє чорне серце, про те, яке в собі ховає божевільну таємницю. Вона нахилиється над ним нижче, ближче до розпеченого гудрону, немає сумніву, він помирає, проте вона сповнена рішучості утримати його тут, якщо тільки зможе. Навіть якби їй довелося битися з Довгим хлопцем за нього – якщо буде треба, вона застосує нігті за браком іншої зброї.

– Отже... Лізі... – шепоче він, посміхаючись своєю бридкою, обізнаною, жахливою посмішкою. – Що... ти... скажеш?

Вона нахилиється до нього ще ближче. Нахилиється в просякнутий потом і кров'ю сморід, який витає над ним. Нахилиється, аж поки чує рештки слабкого запаху шампуню «Прел», яким він мив сьогодні вранці голову, та піни, яку він застосовував для гоління. Вона нахилиється над ним, аж поки її губи торкаються його вуха. Вона шепоче:

– Заспокойся, Скоте. Бодай один раз у своєму житті – лише заспокойся.

Коли вона знову дивиться на нього, його очі змінили вираз. У ньому вже немає нічого погрозного. Він слабне, та, може, це й добре, бо він знову здається психічно нормальним.

– Лізі...

Так само пошепки, дивлячись йому просто у вічі, вона каже:

— Дай тій паскудній істоті спокій, і вона забереться геть. — Вона мало не додає: «Ти зможеш повернутися до цієї плутанини потім», але казати йому це було б безглуздя; зараз єдине, що Скот міг би для себе зробити, — це не померти. І тому вона каже: — Більше не відтворюй цього звуку.

Він облизує губи. Вона бачить кров у нього на язиці, і її нудить, проте вона не відхиляється від нього. Вона обіцяє собі, що перебуватиме в такій позі доти, доки його не забере карета «швидкої допомоги» або він перестане дихати прямо тут, на цьому гарячому гудроні, за сотню ярдів чи десь так від місця свого останнього тріумфу; якщо вона зможе це витримати, то — їй так здається — вона зможе витримати що завгодно.

— Мені так жарко, — каже він. — Якби мені бодай грудочку льоду, щоб я міг посмоктати.

— Лід скоро буде, — каже Лізі, не знаючи, чи, бува, не обіцяє вона те, чого не зможе зробити. — Я тобі дістану його.

Нарешті до неї долинає звук сирени карети «швидкої допомоги», яка пробивається до них. Це вже не абищо.

А потім відбувається справжнє чудо. Дівчина з бретельками, вільно зав'язаними на плечах, та з недавніми подряпинами на долонях проштовхується до них крізь юрбу. Вона відсапується, ніби щойно пробігла на змаганнях стометрівку, і піт котиться по її щоках і шиї, але вона тримає в руках дві великі посудини з навощеного паперу.

— Я розлила половину клятущої коки, добираючись назад, — каже вона, скинувши коротким, лютим поглядом через плече на юрбу, — але лід я принесла, нічого не втративши. Лід...

Але тут її очі заковчуються, перетворюючись на самі білки, й вона мало не падає на спину, ніби послизнувшись у своїх кедах. Кампусний коп — о, нехай Бог благословить його всіма своїми благословеннями з його великою-великою пихатою діркою на грудях і всім іншим — підхоплює дівчину, знову твердо ставить її на ноги і забирає в неї одну з паперових посудин. Він передає її Лізі, а потім запрошує іншу Лізу, щоб вона випила з другої посудини. Лізі Лендон не звертає на це уваги. Згодом, відтворюючи в пам'яті всю цю сцену, вона відчує навіть деякий страх за те, що її думки крутилися в такому вузькому колі. Тепер вона спробує тільки подумати: «О, тільки, будь ласка, не дозвольте їй знову впасти на мене, якщо вона раптом зомліє, наш дорогий друже-копе», і знову обертається до Скота.

Він тремтить дужче, ніж тремтів досі, і його очі затьмарюються, втрачаючи контакт із її

очима. Проте він намагається щось сказати:

– Лізі... так гаряче... льоду.

– Я маю для тебе лід, Скоте. А тепер ти зможеш нарешті свою пельку стулити?

– Один на північ подався, а другий на південь жити... – проказує він хрипким голосом, а потім – о, чудо! – він робить те, про що вона його просить.

Можливо, він просто вибалакався – для Скота Лендона це найімовірніше припущення.

Лізі занурює руку глибоко в посудину, піднявши рівень кока-коли, яка тепер переливається через вінця. Холод приголомшує її й наповнює все її тіло надзвичайно приемним відчуттям. Вона захоплює цілу жменю кубиків льоду, думаючи про те, скільки іронії в цій ситуації: щоразу, коли вона й Скот зупиняються на одному з майданчиків відпочинку, біля автомагістралі, й вона користується послугами автомата, який продає розливну содову замість напоїв у пляшках або в банках, вона завжди натискає на кнопку без льоду, вважаючи свої дії глибоко виправданими – нехай інші дозволяють компаніям, які торгують безалкогольними трунками, ошукувати себе, продаючи їм півчашки содової та півчашки льоду, але з дочкою Дейва Дебушера Лізі такий номер не пройде. Якою була улюблена приказка старого Денді? Я не вчора звалився з копиці сіна! І ось тепер вона хотіла б, щоб їй дали навіть більше льоду, ніж самої коки... хоч і не бачить у цьому великої різниці. Але сама ситуація і справді здається їй незвичайною.

– Скоте, ось він, лід.

Його очі тепер напівзаплющені, але він роззявляє рота, і коли вона спочатку охолоджує йому губи своєю жменею льоду, а потім кладе один із напіврозталих кубиків на його закривавлений язик, він несподівано перестає тремтіти. Боже, це просто чудо. Набравшись хоробрості, вона проводить своєю холодною мокрою долонею по його правій щоці, його лівій щоці, а потім притуляє її до лоба, звідки краплі води, зафарбованої в колір кока-коли, скочуються на його брови, а потім стікають по обох боках його носа.

– О Лізі, це небесне блаженство, – каже він, і хоч голос у нього досі скрипить, їй здається, що він уже більшою мірою схожий на його голос і лунає... більше тут, аніж там.

Карета «швидкої допомоги» пробилася з лівого боку натовпу, виття її сирени поступово завмерло, і через кілька секунд вона вже почула, як нетерплячий чоловічий голос кричить:

– Ми – лікарі! Пропустіть! Ми лікарі, як і всім людям, нам треба робити свою роботу, дайте нам пройти!

Драпаел, ця пропечена південним сонцем дірка в гепі, користується цією хвилиною, щоб

нахилитися до Лізі й прошепотіти їй на вухо:

– Як він, люба?

Співчуття в його голосі, поєднане зі спогадом про те, з якою швидкістю він драпав із місця подій, навіює їй бажання заскреготіти зубами.

Не дивлячись на нього, вона відповідає:

– Намагається вижити.

7

– Намагається вижити, – прошепотіла вона, провівши долонею по глянцевої сторінці «У-Тенн, Нешвіл. Рев'ю». По тій фотографії, на якій Скот поставив ногу на ідіотську срібну лопату.

Вона з виляском закрила книгу й кинула її на запилюжену спину книжкової змії. Її апетит до фотографій – до спогадів – був більш аніж насичений на сьогоднішній день. Вона відчула, як десь під її правим оком розпочинається болюча пульсація. Вона хотіла прийняти якісь ліки, але не бридкий тайленол, а ті таблетки, що їх її небіжчик-чоловік називав божевілками. Дві таблетки його ексцедрину – це саме те, що їй треба, якщо вони лежать десь недалеко на полиці. Потім вона трохи полежить у їхній спальні, поки ще не сильний головний біль мине. Можливо, їй пощастить навіть трохи поспати.

«Я подумала про спальню як про нашу спальню», – сама собі здивувалася вона, йдучи до сходів, якими можна було спуститися в сарай; щоправда, він давно не правив за сарай, а був поділений на окремі складські приміщення, хоч там і досі пахло сіном, мотуззям і тракторним мастилом – то були прадавні запахи селянської ферми, стійкі й приємні. «Усе тут досі так, як і було, хоч і минули вже два роки».

Ну то й що? І що з того?

Вона стенула плечима.

– Либонь, нічого.

Вона була дещо приголомшена своїм невиразним, ніби п'яним бурмотінням. Схоже, всі ці надто яскраві спогади до краю виснажили її. Так ніби вона знову пережила той давній

стрес. Вона з полегкістю подумала про те, що в череві книжкової змії немає інших фотографій, які могли б пробудити в ній такі жахливі спогади, бо підстрелили його лише один раз, а жоден із його колег не надіслав би йому світлини, на яких було б знято, як він...

(забудь про це, просто забудь)

— Гаразд, гаразд, — погодилася вона, коли вже спустилася сходами, не маючи жодного реального уявлення про те, до краю якої прірви була підійшла

(стережися, а то можеш дуже послизнутися)

у своїх думках. У голові в неї утворилася порожнеча, й вона вся спітніла, як людина, котра щойно чудом unikла нещасного випадку.

— Заткнися, облиш і годі тобі.

І так, ніби вона увімкнула його своїм голосом, за зачиненими дерев'яними дверима праворуч від неї задзеленчав телефон. Лізі зупинилася посеред головного проходу в сараї, який вів до сходів. Колись ці двері відкривалися до великого й широкого стійла, де можна було поставити трьох коней. Тепер же табличка на них просто попереджала: висока напруга! Це був жарт, який свого часу придумала Лізі. Вона мала намір обладнати там собі невеличкий кабінет, де вона тримала б усі потрібні документи та займалася оплатою їхніх щомісячних рахунків (вони мали — і вона досі мала — найманого менеджера, який мав здійснювати нагляд за їхніми фінансовими справами, проте він жив у Нью-Йорку і не став би займатися такими дрібницями, як її щомісячні витрати в бакалійному магазині Гілтопа). Вона зайшла в цьому так далеко, що поставила тут письмовий стіл, телефон, факс і кілька шаф із шухлядами... і тут Скот раптом помер. Чи після того вона сюди коли-небудь приходила? Одного лише разу, пригадалося їй. Рано навесні, цього року. Була друга половина березня, кілька останніх плям почорнілого снігу ще лежали на землі, а її завданням було тільки перезарядити автоматичний відповідач, приєднаний до телефону. У віконечку пристрою була цифра 21. Послання від першого до сімнадцятого й від дев'ятнадцятого до двадцять першого належали до тих рекламних повідомлень, які Скот зазвичай називав «телефонні воші». Вісімнадцяте послання (і це Лізі зовсім не здивувало) було від Аменди. «Я тільки хотіла б знати, чи ти коли-небудь брала в руки цю клятушу слухавку, — сказала вона. — Ти дала цей номер мені, Дарлі та Канті перед тим, як помер Скот». Пауза. «Я думаю, брала. — Пауза. — Брала цю слухавку, я хотіла сказати. — А потім слова безперервним потоком: — Але поки я дочекалася дзвяку, минуло надто багато часу, в тебе, певно, там зібралося багато послань, моя маленька Лізі, ти маєш вряди-годи переглядати цей мотлох, бо раптом хтось тобі запропонує чудовий порцеляновий сервіз Споуда або що і ти його прогавиш. — Пауза. — Ну... бувай здоровенька».

Тепер, стоячи за зачиненими дверима кабінету й відчуваючи, як біль під правим оком пульсує в одному ритмі з її серцем, вона прослухала, як телефон задзвенів утретє і

вчетверте. На середині п'ятого дзвінка телефон клацнув, після чого пролунав її власний голос, який повідомив, що той, хто був на протилежному кінці дроту телефонує за номером 727-5932. Не було фальшивої обіцянки зворотного дзвінка, не було навіть запрошення залишити своє послання після того, що Аменда назвала дзв'язком. Бо, власне, який у цьому був би сенс? Хто міг зателефонувати сюди, щоб поговорити з нею? Після того як Скот помер, це місце втратило інтерес для хай там кого. Бо тут залишилася лише маленька Лізі Дебушер із Лізбон-Фолз, тепер удова Лендон. Маленька Лізі тепер живе сама-одна в будинку, що завеликий для неї, і складає списки бакалійних товарів, а не пише романи.

Пауза між посланням і сигналом була така велика, що вона подумала: «Мабуть, стрічка для відповідей уже повна. А якщо й ні, той, хто телефонує, стомиться й покладе слухавку, й вона почує крізь зачинені двері до кабінету один із тих голосів, що найбільше її дратували, наприклад, голос жінки, яка вам роздратовано скаже: «Якщо захочете зателефонувати... будь ласка, покладіть слухавку й наберіть номер вашого оператора!» Вона не додасть при цьому ані «тупа ідіотко», ані «паскудна стерво», але Лізі завжди відчувала ці слова, як сказав би Скот, «у контексті».

Натомість вона почула чоловічий голос, який промовив тільки три слова. Не було ніякої причини, щоб вони примусили її похолонутися, але вона похолола, коли почула їх.

— Я телефонуватиму знову, — сказав він.

На лінії клацнуло.

Потім — мовчанка.

8

«Це набагато ліпший дарунок», — думає вона, але знає, що йдеться не про минуле й не про теперішнє; це лише сон. Вона лежала на великому двоспальному ліжку

(нашому нашому нашому нашому нашому)

у спальні під великим вентилятором, який повільно обертався, ляскаючи лопатями; хоч вона й прийняла сто тридцять міліграмів кофеїну у двох таблетках ексцедрину (кінцева дата придатності — 7 жовтня), які вона знайшла серед значно скорочених запасів Скотових ліків у туалетній кімнаті, вона спромоглася заснути. Якби навіть у неї виник якийсь сумнів щодо цього, їй досить було подивитися, де вона перебуває — на третьому поверсі

Нешвільського меморіального шпиталю, в тому його крилі, де розташувалося відділення реанімації, – й звернути увагу на свій єдиний засіб пересування: вона прибула сюди на великому клапті тканини з надрукованими на ній літерами: НАЙЛІПШЕ БОРОШНО ПІЛСБЕРІ. Вона знову з радістю бачить, що куточки цього прегарного чарівного килима, на якому вона сидить, по-царському згорнувши руки під грудьми, зав'язані вузлами, як куточки носовичка. Вона летить так близько до стелі, що коли НАЙЛІПШЕ БОРОШНО ПІЛСБЕРІ прослизав під один із вентиляторів, які повільно ляскають угорі лопатями (у її сні вони точно такі, як і той, що в їхній спальні), їй доводиться лягти й випростатись навзнаки, щоб не дістати сильного удару однією з лопатей. Ці лаковані дерев'яні весла шумлять – шух, шух, шух, – знову й знову, роблячи свої повільні й, можна сказати, величні оберти. Під нею бігають туди-сюди медсестри в черевиках на скрипучих підошвах. Деякі з них у кольорових костюмах, які з часом витіснять усі інші серед представників їхньої професії, але більшість – у білих халатах, білих панчохах і тих беретиках на голові, які завжди примушують Лізі думати про опудала голубів. Двоє лікарів – мабуть-таки, лікарі, хоч один із них такий юний, що, либонь, іще не має потреби голитися, – розмовляють біля фонтанчика для пиття. Обкладені кахлями стіни прохолодно зелені. Схоже, спека дня сюди не проникає. Вона припускає, що, крім вентиляторів, тут мають бути й кондиціонери, проте вона не чує їх.

«А я й не можу почути їх, адже це сон», – каже вона собі, й ця думка видається їй цілком розумною. Далі попереду розташована палата 319, куди вони поклали Скота одужувати, після того як витягли з нього кулю. Вона без проблем може дістатися до дверей, але бачить, що вона перебуває надто високо, щоб залетіти в них, коли туди прибуде. А вона хоче потрапити всередину палати. Вона так і не сказала йому: «Ти зможеш повернутися до цієї плутанини потім», та хіба в цьому була потреба? Скот Лендон, зрештою, не впав із копиці сіна лише вчора. Справжньою проблемою, яку вона має тепер розв'язати, – так їй здається, – буде знайти магічне слово, яке примусить чарівний килим НАЙЛІПШЕ БОРОШНО ПІЛСБЕРІ піти на зниження.

І це слово приходить до неї. Вона не хотіла б, щоб воно вилетіло з її власного рота (це слово Білявчика), але потреба примусить, коли диявол спокусить – як також казав Денді, – а отже...

«Лілеї», – каже Лізі, і шмат вицвілої тканини із зав'язаними на кутах вузлами слухняно опускається на три фути зі своєї високості під стелею шпиталю. Вона дивиться у відчинені двері й бачить Скота, який лежить тут, либонь, не менш як п'ять годин після операції, лежить на вузькому й дивовижно охайному ліжку з прегарно вигнутими узголів'ям та нижньою частиною. Монітори, що звучать, як телефонні пристрої для запису відповідей, клацають і попискують. Два прозорі пакети звисають зі штанги, яка стоїть між ним і стіною. Схоже, він спить. Біля його ліжка сидить на стільці з прямою спинкою Лізі зразка 1988 року. В одній руці вона тримає руку свого чоловіка, а в другій – книжку в паперовій обкладинці. Це роман, який вона привезла із собою в Теннессі, – вона ніколи не сподівалася, що прочитає його до кінця чи бодай до половини. Скот читає таких авторів, як Борхес, Пінчон,

Тайлер і Артвуд; Лізі читає Меві Бінчі, Колін Маккале, Джин Оел (хоча розпусні печерні люди з творів міс Оел дещо її дратують), Джойс Керол Оутс, а віднедавна й Ширлі Конрен. Сидячи в палаті 319, вона тримає в руці «Дикунів», останній роман Ширлі, і Лізі він дуже подобається. Вона дійшла до того місця, де жінки, які заблукали в джунглях, навчаються застосовувати свої бюстгальтери як рогатки. Ті, які виготовлені з лайкри. Лізі не знає, чи американські любителі романів готові зрозуміти цей останній роман пані Конрен, але сама вона вважає його сміливим і досить гарним, по-своєму. Хіба сміливість – не різновид прекрасного?

Останнє світло дня вливається крізь вікно в палату червоними й золотими потоками. Це грізна й чудова картина. Лізі зразка 1988 року дуже стомлена: стомлена емоційно, фізично, стомлена від тривалого перебування на півдні. Вона думає, якщо бодай ще одна особа назве її «ви всі», то вона закричить не своїм голосом. А що втішає її? Вона певна, що не буде тут так довго, як вони думають, бо... власне... вона знає Скота і має всі підстави припускати, що він одужає досить швидко, облишмо справу на цьому.

Незабаром вона повернеться до мотелю і спробує найняти ту саму кімнату, у якій вони перебували в першій половині дня (Скот майже завжди наймає кімнату, яка могла б бути для нього схованкою, хай навіть йдеться про те, що він називає «давнім і звичним увійди-вийди»). Вона думає, що навряд чи їй пощастить це зробити, – вони ставляться до тебе зовсім по-іншому, коли ти з чоловіком, знаменитий він чи ні, – але від того місця дуже зручно ходити як до шпиталю, так і до коледжу, і якщо вона там якось прилаштується, то їй на все наплювати. Доктор Сетервейт, який лікує Скота, пообіцяв їй, що вона зможе ховатися від репортерів, якщо вийде з дверей чорного ходу сьогодні ввечері та й там-таки виходитиме протягом кількох наступних днів. Він сказав, що міс Маккінні, яка працює в приймальному покої, влаштує так, що таксі чекатиме її біля вантажної платформи кафетерію, «як тільки ви їй подасте знак». Вона вже пішла б, але Скот поведився неспокійно упродовж останньої години. Сетервейт сказав, що він прийде до тями не раніш як опівночі, але Сетервейт не знає Скота так, як знає його вона, і Лізі не дуже здивувалася, коли він почав подавати ознаки життя на короткий час, коли сонце наблизилося до обрію. Двічі він упізнав її, двічі він запитав у неї, що трапилося, і двічі вона сказала йому, що психічно хворий чоловік стріляв у нього. Коли він очунав удруге, то сказав: «Ох, якби не та срібна іграшка...», перш ніж знову заплющив очі, і це неабияк її насмішило. Тепер вона хоче, аби він прийшов до тями ще раз, і тоді вона йому скаже, що не повертається до Мейну, а лише до мотелю, і що вранці вона до нього прийде.

Усе це Лізі зразка 2006 року знає. Пам'ятає. Відчуває інтуїтивно. Геть усе. Сидячи на чарівному килимі-самольоті під назвою НАЙЛІПШЕ БОРОШНО ПІЛСБЕРІ, вона думає: «Він розплющує очі. Він дивиться на мене. Він каже: «Я заблукав у темряві, і ти мене знайшла. Мені було жарко – так жарко! – і ти дала мені льоду».

Але чи справді він це сказав? Чи справді все сталося саме так? І якщо вона щось приховує – приховує від самої себе, – то навіщо вона це приховує?

У ліжку, в червоному світлі, Скот розплющує очі. Дивиться на дружину, яка читає свій роман. Його дихання тепер не скрипить, але вона досі чує свистячий звук, коли він утягує в груди повітря так глибоко, як тільки може, і напівшепоче, напівхрипить, покликавши її на ім'я. Лізі зразка 1988 року кладе книжку й дивиться на нього.

– Привіт, ти знову прокинувся, – каже вона. – Ось тобі загадка, на яку ти маеш дати відповідь. Ти пам'ятаєш, що з тобою сталося?

– Постріл, – шепоче він. – Хлопець. Тунель. Назад. Болить.

– Тобі ще трохи болітиме, – каже вона. – Чи не хотів би ти...

Він хапає її руку й просить на мить замовкнути. «Зараз він мені скаже, що він заблукав у темряві і я дала йому льоду», – думає Лізі зразка 2006 року.

Але він каже своїй дружині – яка раніше в цей день урятувала йому життя, розчерепивши голову божевільному маніякові срібною лопатою, – тільки одне:

– Було дуже жарко, правда ж?

Тон його голосу недбалий. І в його погляді немає нічого незвичного; він просто підтримує розмову. Просто збавляє час, тоді як червоне світло стає глибшим, тоді як апарати підтримання життєдіяльності організму клацають і попискують і зі своєї високої точки у проймі дверей Лізі зразка 2006 року бачить, як тремтіння – легке, але помітне – пробігає крізь її молодше «я»; бачить, як великий палець її лівої руки зісковзує з паперової обкладинки «Дикунів».

Я думаю: «Він або не пам'ятає, або вдає, ніби не пам'ятає, що він сказав, коли лежав на гудроні, – про те, що він міг би покликати його, якби захотів, що він міг би покликати Довгого хлопця, якби я захотіла його позбутися, – і що сказала я йому у відповідь, сказала, щоб він заткнувся й облишив цю тему... що, коли він стулить пельку, та проява піде собі геть. Я запитую себе, чи справді йдеться про забуття – це коли він забув, що в нього стріляли, – чи це спеціальний вид нашого забуття, який радше нагадує той випадок, коли ми змітаємо сміття у скриню, а потім надійно її замикаємо. Я запитую себе, а чи це взагалі має якусь вагу, якщо він знає, як усе можна зробити ліпше».

Коли вона лежала на своєму ліжку (і коли вона літає на чарівному килимі у вічному теперішньому часі свого сну), Лізі здригалася й намагалася викрикнути, звертаючись до свого молодшого «я», намагалася криком переконати ту молодшу Лізі, що це має, має вагу. «Не відпускай його з цим! – намагалася вона крикнути. – Нічого не можна забути навіки!» Але тут їй пригадалася інша приказка, яку вона чула, коли вони безліч разів грали в карти влітку біля озера в дні відпочинку, щоразу, коли якийсь гравець намагався

побачити в тасуванні карт якийсь прихований трюк: «Облиш! Ти не зможеш вивести на світ із могили мерців!»

Ти не зможеш вивести на світ із могили мерців.

Проте вона робить іще одну спробу. Зосередивши всі свої розумові сили та волю, Лізі зразка 2006 року нахилиється вперед і, звісившись із чарівного килима, гучно кричить: «Він прикидається! СКОТ ПАМ'ЯТАЄ ВСЕ!», звертаючись до свого молодшого «я».

І на якусь безумну мить їй здається, що вона змогла пробитися крізь товщу часів... вона знає, що змогла пробитися. Лізі зразка 1988 року вигинається у своєму кріслі, книжка вислизає з її руки і зі стуком падає на підлогу. Але перше ніж ця її версія встигає озирнутися, Скот Лендон дивиться прямим поглядом на жінку, що витає над дверима, дивиться на ту версію своєї дружини, якій судилося залишитися вдовою. Він знову вигинає губи колечком, але замість утворити бридкий і глузливий звук, він дмухає. Хоча це важко назвати дмуханням. Як він може дмухнути після всього, що довелося йому витерпіти того дня? Але й цієї його спроби досить, щоб виштовхати магічний килим НАЙЛІПШЕ БОРОШНО ПІЛСБЕРІ за двері, де він полетів, падаючи та пірнаючи вниз, як сухий листок, підхоплений ураганом. Лізі докладає відчайдушних зусиль, щоб утриматися на килимі, в міру того, як стіни лікарні швидко відбігають назад, але клятуща штукovina нахилиється, і вона падає, і

9

Лізі прокинулася. Вона сиділа, випроставши спину на ліжку й відчуваючи, як висихає піт на її лобі та під пахвами. Тут було відносно прохолодно завдяки вентилятору над головою, а проте їй було гаряче, як...

Їй було гаряче так, ніби вона сиділа в духовці засмоктування.

— Якщо й справді людина, яка сидить у духовці, може щось почувати, — сказала вона і знервовано засміялася.

Її сон швидко блякнув і розвалювався на шматки й клапті — єдине, що вона могла пригадати з якоюсь ясністю, було червоне світло призахідного сонця, яке десь сідало за обрій, — але вона прокинулася з божевільною переконаністю, що загніздилася десь на передньому краї її розуму, з божевільним імперативом: вона повинна знайти ту клятушу лопату. Срібну лопату.

– Навіщо? – запитала вона в порожньої кімнати.

Вона взяла годинник із нічного столика й піднесла його ближче до очей, переконана: він повідомить їй, що вона спала годину, а може, й дві. Вона була приголомшена, коли побачила, що її сон тривав рівно дванадцять хвилин. Вона поставила годинник назад, на нічний столик, і витерла руки об передню частину своєї блузки, так, ніби підібрала щось брудне й насичене мікробами.

– Навіщо мені та річ?

«А ти менше думай». Це був голос Скота, а не її власний. Вона рідко чула його з такою ясністю цими днями, але тепер вона його почула. Гучний і чистий. «Воно тебе не стосується. Ти просто знайди її й поклади... ет, ти добре знаєш, куди її покласти».

Звичайно, вона знала.

– Там, де вона мені знадобиться, – прошепотіла вона й потерла собі обличчя долонями, коротко засміявшись.

«Правильно, моя люба дитино, – погодився з нею її мертвий чоловік. – Там, де ти відчуєш, що треба її покласти».

III

Лізі й срібна лопата

(Очікуючи, коли зміниться вітер)

Яскравий сон Лізі анітрохи не допоміг їй звільнитися від спогадів про Нешвіл, а надто від одного конкретного спогаду: спогаду про ту хвилину, коли Герд Аллен Коул після пострілу в легені, коли ще Скот міг вижити, став націлювати пістолет на серце, який, безперечно, став би для нього смертельним. На той час світ уповільнив свій плин, і її думки знову й знову поверталися – як знову й знову повертається язик до поверхні надломленого зуба з

гострими краями – до того, яким плавним був цей рух, так, ніби пістолет рухався на шарнірах.

Лізі пропилювала вітальню, яка цього не потребувала, потім увімкнула пральну машину, яку не змогла заповнити навіть наполовину; кошик для брудної білизни заповнювався дуже повільно тепер, коли вона залишилася сама-одна. Минуло вже два роки, проте вона ніяк не могла звикнути до такого становища. Потім надягла свій старий купальний костюм і зробила кілька запливів у басейні, який був просто неба, за їхнім будинком: п'ять, потім десять, потім п'ятнадцять, потім сімнадцять і зупинилася, щоб перевести дух. Вона вхопилася руками за край басейну, з його мілкішої сторони, витягнувши позади себе ноги, важко відсапуючись, її темне волосся прилипло до щік, лоба та шиї, як блискучий шолом, але вона й досі бачила, як обертається на шарнірах бліда рука з довгими пальцями, бачила, як обертається «Ледісміт» (було неможливо думати про нього тільки як про пістолет, якщо вам відоме його летальне паскудне ім'я), бачила, як пересувається ліворуч чорна дірка, всередині якої причаїлася смерть Скота, а срібна лопата була такою важкою. Їй здавалося неможливим, що вона може встигнути, що вона може випередити безумство Коула.

Вона повільно совала ногами, роблячи невеликі сплески на воді. Скот любив цей басейн, але плавав у ньому рідко; він був людиною книжок, пива і замкнутого простору. Якщо тільки він був не в дорозі, звичайно. Або у своєму кабінеті, пишучи з увімкненою музикою. Або не сидів у кріслі-гойдалці, в кімнаті для гостей, у самому розбурханому серці зимової ночі, закутавшись до підборіддя в одну з вовняних шалей доброї матінки Дебушер, о другій годині ранку, і його очі були широко-широко розплющені, тоді як ураганний вітер, що залітав сюди прямою дорогою від самого Єлоунайфа, ревів за вікнами – і то був уже інший Скот; один подався на північ, а другий на південь жити, й, святий Боже, вона любила обох так само, усе так само.

– Облиш, – роздратовано сказала собі Лізі. – Я встигла вчасно, я встигла, а тому забудь про це – і квит! Постріл у легені – це все, чого зміг домогтися той психований молодик.

Проте очима свого розуму (де минуле завжди присутнє) вона бачила, як «Ледісміт» знову починає свій шарнірний обертовий рух, і Лізі, підтягшись на руках, вибралася з басейну, сподіваючись прогнати цей образ за допомогою фізичних зусиль. Це спрацювало, але Білявчик знову опинився поруч, коли вона стояла в роздягальні й розтиралася рушником після того, як швидко сполоснулася під душем, Герд Аллен Коул знову був поруч із нею, кажучи: «Я повинен покінчити з цим передзвоном для лілей», і Лізі зразка 1988 року замахується срібною лопатою, але цього разу паскудне повітря в паскудному часі-Лізі виявляється паскудно густим, і на якусь швидкоплинну мить вона все ж таки запізнюється, і тепер бачить весь букет оранжевого сплеску полум'я замість невеличкої його частини, і чорна дірка відкривається також на лівому лацкані літнього піджака Скота, який тепер перетворюється на його смертний саван...

– Облиш! – люто прогарчала Лізі й кинула рушника в кошик із брудною білизною. – Дай йому спокій!

Вона повернулася додому голою, несучи свій одяг під пахвою, – саме для цього й був поставлений навколо заднього подвір'я високий дощаний паркан.

2

Їй хотілося їсти після купання – можна сказати, вона вмирала з голоду – і хоч ще не було й п'ятої години, вона вирішила приготувати собі розкішну страву. Таку, яку Дарла, друга за віком із сестер Дебушер, назвала б їжею для смакування, а Скот сказав би, що сьогодні він матиме радість наїстися від пуза. Вона знайшла в холодильнику фунт розмеленої на фарш яловичини, а понишпоривши на задній полиці буфета, – чудовий напівфабрикат для гамбургерів у тій версії, у якій їх називають чізбургерами. Лізі поклала все це в каструльку разом із розмеленою яловичиною. Поки ця суміш варилася на повільному вогні, вона зробила собі напій, кинувши у глечик із лаймовим Кул-Ейдом подвійну порцію цукру. Десь о п'ятій двадцять пахощі з каструльки наповнили кухню, і всі думки про Герда Аллена Коула покинули її голову, принаймні на деякий час. Вона тепер була неспроможна думати про щось інше, крім їжі. Наклала собі дві великі порції з каструльки і наповнила дві великі склянки Кул-Ейдом. Доївши другу порцію й допивши другу склянку (вона залишила там тільки білі рештки нерозчиненого цукру), Лізі голосно відригнула й сказала:

– А тепер я залюбки викурила б довбану сигарету.

Це було справді так, хоч узагалі сильне бажання покурити виникало в неї досить рідко. Сигарету марки «Салем лайтс». Скот кутив, коли вони познайомилися в Мейнському університеті, де він був тоді аспірантом, а також Наймолодшим Письменником-Резидентом Світу, як він сам себе називав. Вона була студенткою неповного дня (це не тривало довго) й офіціанткою повного дня в кафе «Пет» у передмісті, розносячи там піци та гамбургери. Вона заразилася звичкою курити від Скота, який віддавав перевагу «Гербертові Тарейтону».[10 - Марка сигарет.] Вони відмовилися від цієї шкідливої звички разом, висміюючи одне одного. Це сталося 1987 року, за рік до того, як Герд Аллен Коул переконливо показав їм, що сигарети – не єдина причина, з якої людина починає мати проблеми з легенями. В наступні роки Лізі могла цілими днями не думати про куріння, щоб потім пережити кілька болісних нападів палкої потреби. Проте в якийсь спосіб навіть думати про сигарети було для неї полегкістю. Це перешкоджало їй думати про

(«Я повинен покінчити з цим передзвоном для лілей», – каже Герд Аллен Коул із досконало дратівливою ясністю і злегка обертає свій зап'ясток)

Білявчика

(дуже плавно)

й Нешвіл

(так, щоб димучий ствол «Ледісміта» був націлений на ліву сторону Скотових грудей)

І паскудне паскудство, вона знову прийшла до цього, знову її уява витворює те саме.

Вона мала на десерт великий торт, куплений в супермаркеті, й охолоджені вершки – мабуть, найголовніший елемент процесу наїстися від пуза, – якими мала завершити свій розкішний обід, проте Лізі надто наїлася, щоб звернути свої думки в цей бік. І вона глибоко засмутилася, коли її знову обсіли ці бридкі старі спогади, попри те, що вона прийняла в себе добру порцію гарячої висококалорійної їжі. Їй спало на думку, що тепер вона, певно, має уявлення, що доводиться переживати ветеранам війни. Вона мала у своєму житті лише одну битву, але

(ні, Лізі)

– Припини! – люто просичала вона й різким рухом

(ні, моя люба дитино)

відштовхнула від себе свою тарілку. Господи Ісусе, але ж їй хочеться

(ти знаєш ліпше)

закурити сигарету. І навіть більше, ніж сигарету, вона бажала, щоб ці старі спогади відлетіли...

Лізі!

Це був голос Скота, який вона почула посеред своїх роздумів про те, як їй позбутися старих спогадів, і він прозвучав так виразно й чітко, що вона відповіла йому голосно через кухонний стіл і без будь-якої розгубленості:

– Що, любий?

Знайди срібну лопату, й усе це сміття вилетить із твоєї голови... як відлітав запах млина, коли вітер міняв напрямок на протилежний і починав віяти з півдня. Пам'ятаєш?

Звісно, вона пам'ятала. Вона жила тоді в малому містечку Клівз-Мілз через одне місто на схід від Ороно. Справжніх млинів у Клівзі вже не залишилося, коли там жила Лізі, але їх ще було багато в Старому Місті, і коли вітер віяв із півночі – а надто якщо день був хмарний і вологий, – то сморід був просто жахливий. Та коли вітер змінював напрямок... Боже! Ви могли вдихати запах океану, і відчуття було таке, ніби ви знову народилися на світ. Тому вираз «чекати, коли вітер змінить напрямок», увійшов до внутрішньої мови їхнього шлюбу, як і багато інших. Потім він якось несподівано випав із їхнього вжитку, і вона не згадувала про нього роками: «Чекай, коли вітер змінить напрямок» означало «Тримайся, дитино». Означало: «Не здавайся, не втрачай надії». Можливо, це було оптимістичне ставлення до світу, притаманне лише молодому шлюбові. Вона не знала. Можливо, Скот міг би дати цьому кваліфіковане пояснення: він вів щоденник уже тоді, в їхні

(МОЛОДІ РОКИ!)

убогі дні, записуючи до нього свої спостереження упродовж п'ятнадцятих хвилин щовечора, тоді як вона дивилася по телевізору комедії або підбивала рахунки з витрат на домашнє господарство. А іноді, замість дивитися телевізор або писати чеки, вона спостерігала за ним. Їй подобалося, як світло від лампи грає відблисками на його волоссі й утворює глибокі трикутні тіні на його щоках, коли він сидів там, схиливши голову над своїм записником. Його волосся в ті дні було довше й темніше, ще не позначене сивиною, яка стала з'являтися наприкінці його життя. Вона любила його оповідання, але вона любила також дивитися на його волосся, коли воно було освітлене розсіяним світлом лампи. Вона сприймала його волосся у світлі лампи як ще одне з його оповідань, хоч він про це й не знав. Вона любила також відчувати його шкіру, коли доторкалася до неї рукою. Шкіра на лобі чи його крайня плоть були їй однаково любі. Вона не стала б порівнювати їх між собою. Вона сприймала їх лише в поєднанні.

Лізі! Знайди лопату!

Вона прибрала зі столу, потім склала чізбургери, які в неї залишилися, в миску виробництва фірми «Тапевер». Вона була переконана, що вже ніколи не стане їх їсти тепер, коли її божевілля минуло, але їх залишилося надто багато, щоб просто викинути їх в унітаз; який би крик учинила добра матінка Дебушер, котра, в голові Лізі, досі стежила за порядком у домі, якби побачила таке марнотратство! Ліпше поки що покласти їх у холодильник, за спаржею та йогуртом, де вони спокійно досягнуть глибокої старості. І виконуючи цю просту домашню роботу, вона не переставала дивуватися, як, в ім'я Ісуса, Марії та Йосипа-тєслі, ця ідіотська срібна лопата могла так порушити мир у її душі. Можливо, тут існує якийсь зв'язок із магічними властивостями срібла? Вона пригадала, як дивилася якийсь фільм у «Пізньому показі» разом із Дарлою та Кантатою, де розповідалося про якесь страховище, вовкулаку чи щось таке... проте Лізі не була тоді дуже налякана, якщо взагалі злякалася. Вовкулака бачився їй радше сумним, а не страшним, а крім того, їй здавалося, що кіношники знову й знову змінювали його обличчя, раз у раз зупиняючи камеру, аби накласти на нього більше гриму, а потім знімати далі. Їх

можна було похвалити за їхні зусилля, але кінцевий продукт викликав мало довіри, принаймні на її скромну думку. Хоч сама оповідка була цікавою. Перша частина дії відбувалася в англійському пабі, й один зі старих диваків, які там випивали, сказав, що вбити вовкулаку можна лише срібною кулею. А хіба Герд Аллен Коул не був своєрідним вовкулакою?

– Облиш, дитино, – сказала вона, обполіскуючи свою тарілку й ставлячи її в майже порожню посудомийну машину. – Можливо, Скот і зміг би попливти за цією течією в одній зі своїх книжок, але розповідати неймовірні історії ніколи не було твоїм фахом. Чи не так? – Лізі зачинила дверцята посудомийної машини з лунким виляском. Вона стала наповнюватися водою в такому темпі, що її тарілки будуть вимиті хіба що на Четверте липня.[11 - День Незалежності – національне свято Сполучених Штатів.] – Але якщо ти хочеш знайти цю лопату, то починай шукати її! Тобі ясно?

Та не встигла вона відповісти собі на це суто риторичне запитання, як знову пролунав голос Скота – він звучав напрочуд чітко і ясно десь на самому вершечку її свідомості.

Я залишив тобі цидулку, моя люба дитино.

Лізі саме потяглася до рушничка, щоб витерти руки, але завмерла напівдорозі до нього, коли почула ці слова. Вона знала цей голос, безперечно, вона знала його. Вона досі чула його три або чотири рази на тиждень, імітувала його своїм голосом, щоб створити для себе видимість компанії у великому порожньому будинку. Але таке несподіване повідомлення після всієї цієї тарабарщини про срібну лопату?

Яку цидулку?

Яку цидулку?

Лізі витерла руки й знову повісила рушник сушитися. Тоді обернулася спиною до зливальниці, й тепер її кухня була вся перед нею. Вона була залита приємним світлом дня (й пахощами начинки для гамбургерів, тепер значно менш привабливими, після того як вона задовольнила свій апетит до цієї страви). Вона заплющила очі, порахувала до десятих, а тоді раптово їх розплющила. Літне світло пізнього дня накопилось на неї високою хвилюю. Наповнило її і проникло в неї.

– Скоте? – запитала вона, відчуваючи себе в якомусь стані абсурду, як її старша сестра Аменда. Напівсхибленою, одне слово. – Ти вирішив прийти до мене як привид, чи не так?

Вона не сподівалася на відповідь – адже вона була тією самою маленькою Лізі Дебушер, яка сміялася з гроз і скептично дивилася на вовкулаку з «Пізнього показу», що здавався їй не більш як невдало знятою фотографією. Але несподіваний порив вітру, який залетів до кухні крізь відчинене вікно над зливальницею – випнувши штори, розвіявши кінчики її ще

вологого волосся і принісши п'янки пахощі квітів, – можна було сприйняти майже як відповідь. Вона знову заплющила очі і, як їй здалося, почула тиху музику, не музику високих сфер, а щось подібне до мелодії кантрі у виконанні доброго старого Генка Вільямса: «Прощай, Джо, я вже піду, о ду-ду, о ду-ду...»

Її руки вкрилися сиротами.

Потім вітер стих, і вона знову стала колишньою Лізі. Не Мендою, не Кантою і не Дарлою; і, звичайно ж, не

(один подався на південь)

Джодотою, яка втекла до Маямі. Вона була нормальною сучасною Лізі, Лізі зразка 2006 року, вдовою Лендон. Тут не було ніяких привидів. Була тільки Лізі Сама-Одна.

Але вона дуже хотіла знайти ту срібну лопату, ту саму, яка врятувала життя її чоловікові, подовживши його на шістнадцять років і на сім романів. Не згадуючи вже про обкладинку «Ньюсвіка» 1992 року, де було подано портрет її чоловіка й назву статті Петера Макса великими літерами, що приписував творам психоделічного Скота «магічний реалізм і культ Лендона». Цікаво було б знати, чи сподобалася така оцінка Роджерові, прудкононому Кроликові Драпаелу, подумала Лізі.

Лізі вирішила, що почне шукати лопату негайно, доки світло тривалого літнього дня ще не згасло. Існують привиди чи не існують, а їй би не хотілося бути в сараї – або в кабінеті над ним, – коли вже настане ніч.

3

Стійла навпроти її кабінету, якого вона так ніколи й не обладнала, були темними й пліснявими закутнями, де складали інструменти, цвяхи та запасні частини для сільськогосподарських машин тоді, коли дім Лендона ще був фермою Шугар-Топ. У найбільшому відсіку тримали курей і, хоч усе було вимите працівниками професійної компанії миття й прибирання, а потім побілене (самим Скотом, який робив це, знову й знову згадуючи Тома Соєра), там досі тримався слабкий аміачний сморід птиці, якої вже давно тут не було. Це був запах, який Лізі пам'ятала від свого раннього дитинства й ненавиділа його... мабуть, тому, що бабуся Дебушер упала й померла тоді, коли годувала курей.

Дві комірки були до самої стелі заставлені ящиками – здебільшого картонними коробками

з-під напоїв, але інструментів для копання, срібних чи звичайних, там не було. Вона знайшла також заохлене двоспальне ліжко в давньому курнику, єдиний спогад про їхній короткий дев'ятимісячний німецький експеримент. Вони купили це ліжко в Бремені й повантажили його на корабель за неймовірну ціну – так наполіг Скот. Вона геть забула про це ліжко – до сьогоднішнього дня.

«Який сенс балакати про ту каку, яка випала в собаки!» – подумала Лізі з якимсь сумним збудженням, а потім сказала вголос:

– Якщо ти думаєш, я спатиму в ліжку, після того як воно двадцять із гаком років простояло в клятушому смердючому курнику, Скоте...

...тоді ти божевільний! – хотіла вона закінчити свою репліку такими словами, але не змогла. Натомість засміялася. О Господи, ці довбані гроші! Паскудні, довбані гроші! Скільки коштувало це ліжко? Тисячу американських баксів? Скажімо, тисячу. А скільки треба було заплатити, щоб довести його на кораблі в Америку? Ще один кусок? Цілком можливо. І ось тепер воно стоїть тут, ура-ура, сказав би Скот, на тому місці, де колись громадилися кучугури курячого посліду. І воно стоятиме тут, ура-ура, доки світ не загине, під кригою або у вогні, бо якщо йдеться про неї, то вона користуватися ним ніколи не буде. Уся їхня німецька епопея була суцільним розчаруванням, Скот не написав там сподіваної книжки, суперечка з домовласником мало не перейшла в кулачну бійку, і навіть у своїх лекціях Скот не мав успіху, бо публіка там або зовсім не мала почуття гумору, або не розуміла його гумор і...

І тут за дверима, по той бік проходу, за тими самими дверима, на яких був напис ВИСОКА НАПРУГА! знову задзвонив телефон. Лізі завмерла там, де вона була, знову покрившись сиротами. Проте водночас її опанувало почуття невідворотності, так, ніби вона прийшла сюди саме з цієї причини, не шукати срібну лопату, а прийняти цей телефонний дзвінок.

Вона обернулася, коли телефон задзеленчав удруге, і перетнула темний центральний прохід сараю. Вона відсунула старомодний засув, і двері легко відчинилися, лише трохи заскрипівши на давно не використовуваних завісах, ласкаво просимо до цього закапелка, маленька Лізі, ми давно тебе тут чекали, ха-ха-ха. Протяг засвистів і обкрутився навколо неї, притиснувши блузку до її хребта. Вона потяглася рукою до вимикача й натиснула на нього, не знаючи, чого сподіватися, але плафон на стелі загорівся жовтим світлом. А чом би йому було й не увімкнутися. Наскільки це стосувалося центральної енергетичної системи штату Мейн, усе тут належало до приміщення, відомого їй за адресою Кабінет, РФД-2, Шугар-Топ, Гілл-роуд. Угорі чи вниз, для ЦЕС було однаковісінько.

Телефон на письмовому столі задзвонив учетверте. Перш ніж п'ятий дзвінок увімкнув би автоматичний відповідач, Лізі вхопила слухавку.

– Алло?

На мить запала мовчанка. Вона вже знову наготувалася сказати «алло», коли голос на протилежному кінці лінії зробив це за неї. Тон голосу був розгублений, проте Лізі одразу його впізнала. Одного слова їй вистачило. Ви завжди впізнаєте своїх.

– Дарло?

– Лізі – це ти!

– Звісно, це я.

– Де ти?

– У колишньому кабінеті Скота.

– Ні, тебе там нема. Я туди вже дзвонила.

Лізі не треба було багато часу, щоб усе зрозуміти. Скот любив слухати свою музику на високих рівнях гучності – для нормальних людей така гучність здавалася ідіотською – і тому він обладнав свій телефон у звуконепроникному просторі, який він полюбляв називати своєю Глухою Камерою. Тож не дивно, що вона його не почула тут, унизу. Але вона не визнала за потрібне розповідати про все це сестрі.

– Дарло, де ти взяла цей номер і чому ти телефонуєш?

Запала ще одна пауза. А тоді Дарла сказала:

– Я в Аменди. Я взяла номер із її записника. Там у неї біля твого імені записано чотири номери. Я просто пробую їх усі. Цей у мене – останній.

Лізі відчула, як у неї щось опустилося у грудях та у шлунку. У дитинстві Аменда й Дарла були непримиренними суперницями. Між ними безперервно спалахували бійки – за ляльок, книжки, одяг. Остання і найбезглуздіша конфронтація між ними виникла через хлопця на ім'я Річі Стенсфілд, і вона була настільки серйозною, що Дарла опинилася на пункті «швидкої допомоги» Центральної лікарні штату Мейн, де їй наклали шість стібків, щоб зашити широку подряпину над лівим оком. Вона досі носила шрам у вигляді тоненької білої рисочки. З віком їхні стосунки поліпшилися, але тільки до певної міри: вони й далі нерідко сварилися, але вже не доходило до пролитої крові. Вони намагалися обминати одна одну щоразу, коли була можливість. Недільні обіди, які відбувалися раз або двічі на місяць, на які сестри приходили з чоловіками, а також сестринські ланчі в Оливковому саду або десь на природі нерідко минали у важкій атмосфері навіть у тих випадках, коли Менда й Дарла сиділи окремо, з Лізі та Канті між ними. Тому те, що Дарла пішла до Аменди в її дім, не віщувало нічого доброго.

– Йй погано, Дарлі?

Дурне запитання. Єдиним доречним у цьому випадку запитанням було б: «Чи дуже йй погано?»

– Місіс Джонс почула, як вона кричить, лютує і трощить усе навколо. Знову взялася за свої витівки.

Атож, це її витівки. І з ними завжди їм буває багато клопоту.

– Місіс Джонс спробувала спершу сконтактуватися з Канті, але Канті та Річ у Бостоні. Коли місіс Джонс довідалася про це, одержавши повідомлення з їхнього автоматичного відповідача, вона зателефонувала мені.

Усе це було схоже на правду. Канті й Річ жили десь за милю на північ від Аменди, яка мешкала тепер на Дев'ятнадцятому шосе. Якоюсь мірою це нагадувало давню римовану приказку їхнього батька: один подався на північ, другий на південь жити, а третій ніяк не міг свою вічно роззявлену пельку стулити. Щодо самої Лізі, то вона жила за дев'ять миль звідти. Будинок місіс Джонс стояв через дорогу, і ця дама вчинила цілком слушно, спершу покликавши Канті – і не тільки тому, що Канті жила найближче.

Кричить, лютує і трощить усе навколо.

– Наскільки з нею погано цього разу? – почула Лізі свій голос, до того ж якийсь дивний, млявий і діловий тон. – Мені треба приїхати?

Вона мала на увазі, звичайно, інше: «Як швидко мені треба приїхати?»

– Вона... Гадаю, зараз вона о'кей, – сказала Дарла. – Але вона знову робила це. На руках, а також у кількох місцях високо на стегнах. Ну... ти знаєш.

Лізі знала, звичайно ж. Під час трьох попередніх нападів Аменда впадала в стан, який Джейн Вітлоу, її психіатр, називала «пасивним напівступором». Це відрізнялося від того, що сталося

(мовчи про це)

(не буду)

від того, що сталося зі Скотом 1996 року, та однаково було збіса страшно. Щоразу цьому станові передували напади збудження – збудження того виду, яке опановувало Менду в кабінеті Скота, дійшла висновку Лізі, – потім істерія, потім короткі спазми самокалічення.

Під час одного з них Менда явно намагалася вирізати свій пуп. Після цієї спроби у неї залишився жахливий шрам навколо пупа. Одного разу Лізі заговорила з нею про можливість косметичного хірургічного втручання, не знаючи, чи буде воно можливим, але пообіцявши сестрі, що вона, Лізі, заплатила б, якби Аменда захотіла дослідити таку можливість. Аменда відхилила її пропозицію, гучно зареготавши.

– Мені подобається це кільце, – сказала вона. – Можливо, коли мені знову захочеться щось у себе вирізати, я погляну на нього й зупинюся.

Можливо, схоже, було в неї найуживанішим словом.

– Наскільки це погано, Дарлі? Справді дуже?

– Лізі... ти...

Лізі з тривогою усвідомила (і якісь внутрішні частини опустилися ще нижче), що її старша сестра ледве стримує сльози.

– Дарло! Зроби глибокий вдих і все мені розкажи.

– Зі мною все гаразд... Просто я пережила довгий день.

– Коли Мет повертається з Монреалю?

– Через два тижні. Ти навіть не думай просити мене, щоб я зателефонувала йому. Він заробляє гроші на нашу поїздку на Сент-Барт[12 - Острів у Карибському морі.] наступної зими і турбувати його не можна. Ми впораємося й самі.

– Ти певна?

– Абсолютно.

– Тоді розкажи мені, з чим нам треба буде впоратися.

– Гаразд. Слухай. – Лізі почула, як Дарла набирає повні груди повітря. – Порізи на її руках вище ліктів були неглибокими. Досить було забинтувати їх. Порізи на стегнах були глибшими, там залишаться шрами, проте вони затяглися, Богу дякувати. Артеріальної кровотечі не було. Ти мене чуєш, Лізі?

– І що далі? Не затримуйся, викладай усе.

Вона мало не сказала: «Пручайся, Дарло», але це навряд чи щось би означало для її старшої сестри. Вона не знала, що там Дарла має сказати ще, але не сумнівалася, що

йдеться про щось украй прикре. Вона зрозуміла це з голосу Дарли, який лунав під вухами та у вухах Лізі від самої колиски. Вона спробувала зібратися з духом, щоб спокійно зустріти будь-яку новину. Вона прихилилася спиною до письмового столу, підняла погляд... і свята Богородиця була на місці, у своєму кутку, недбало прихилена до іншого стосу ящиків з-під напоїв (на кожному з яких був напис: СКОТ! РАННІ РОКИ!). У кутку, там, де північна стіна зустрічалася зі східною, Лізі побачила срібну лопату з Нешвіла, велику, як казна-що. Можна було тільки дивом дивуватися, як вона не помітила її, коли увійшла, безперечно, вона її помітила б, якби так не поспішала схопити слухавку, поки не задзвенить п'ятий дзвінок. Зі свого місця вона могла прочитати напис на срібній лопаті: Заклади бібліотеки Шипмена. Вона майже чула, як спечений на південному сонці паскудник каже її чоловікові, що Тоней напише про сьогоднішню церемонію для університетського щорічника і чи він не хотів би одержати примірник цього видання. А Скот відповідає...

— Лізі, ти мене слухаєш? — уперше в голосі Дарли зазвучала стурбованість, і Лізі поквапно повернулася в теперішній час. Немає нічого дивного в тому, що Дарла стурбована. Канті поїхала в Бостон на тиждень або й більше, де мандрувала по крамницях, а її чоловік був геть заклопотаний своїм бізнесом з оптового продажу автомобілів — він скупляв автомобілі з програмним управлінням, аукціонні автомобілі та автомобілі, що здавалися в оренду в таких місцях, як Молден і Лін, Лін — Місто Гріха. Тим часом Дарлін Мет був у Канаді, де заробляв гроші на їхню майбутню відпустку, читаючи лекції про міграційні моделі деяких північноамериканських індіанських племен. Ця діяльність, як розповіла одного разу Дарла Лізі, була надзвичайно прибутковою. Але в даній ситуації гроші їм не допоможуть. Цю проблему тепер доведеться залагоджувати тільки їм двом. Двом сестрам. — Лізі, ти мене чула? Чи ти ще там?

— Я тут, — сказала Лізі. — Я лише втратила тебе на кілька секунд, ти вибач. Можливо, справа в телефоні — ним дуже давно ніхто не користувався. Він унизу, в сараї. Там, де я збиралася обладнати собі кабінет, коли Скот був ще живий.

— Так-так. Звичайно. — Дарла здавалася цілковито містифікованою. «Вона не має найменшого паскудного уявлення, про що я їй кажу», — подумала Лізі. — Тепер ти мене чуєш?

— Чую так, ніби ти дзвониш у дзвін ідесь зовсім поруч.

Говорячи, Лізі дивилася на срібну лопату. Думаючи про Герда Аллена Коула. Думаючи: «Я покінчила з цим передзвоном для лілей».

Дарла глибоко втягла у груди повітря. Лізі почула цей вдих, їй здалося, ніби вітер просвистів уздовж телефонної лінії.

— Вона не зізналася, але думаю, вона... як тобі сказати... думаю, цього разу вона пила свою власну кров, Лізі, її губи й підборіддя були в крові, коли я сюди прийшла, але порізів у

роті не було. Вона мала такий вигляд, який ми мали тоді, коли наша добра матінка давала нам погратися одним зі своїх тюбиків губної помади.

Але в уяві Лізі саянули не ті давні дні їхніх перевдягань та фарбувань, коли вони також полюбляли дибуляти в черевиках із високими підборами своєї любої матінки, а гарячий полудень у Нешвілі, тремтяче тіло Скота на гудроні паркувального майданчика, його губи зафарбовані яскравою, як цукерка, кров'ю. Ніхто не любить дивитися на клоуна посеред білого дня.

Послухай, моя маленька Лізі. Я покажу тобі, який він подає голос, коли розглядається навкруги.

Але в кутку блищала срібна лопата... чи вона має зубчики? Їй здавалося, що так. А чи засумнівалася вона коли-небудь, що встигне... чи коли-небудь прокидалася в темряві, переконана в тому, що запізнилася на секунду й навіки втратила наступні роки свого шлюбного життя?...

— Лізі, ти прийдеш? Коли вона повертається до тями, то запитує про тебе.

Дзвони тривоги знову забамкали в голові Лізі.

— Що ти маєш на увазі, коли кажеш, вона повертається до тями? Ти ж наче сказала, з нею все гаразд?

— Авжеж, гаразд... Я думаю, з нею все гаразд. — Пауза. — Вона запитала про тебе й попросила чаю. Я приготувала їй чай, і вона випила трохи. Правильно я зробила, як ти гадаєш?

— Атож, — сказала Лізі. — Дарлі, ти знаєш, з чого це спричинилося?

— Звичайно. Про це говорить усе місто, хоч сама я нічого не знала, поки місіс Джонс не сказала мені по телефону.

— І в чому ж річ? — запитала Лізі, вже здогадуючись, якою буде відповідь.

— Чарлі Коріво знову повернувся до міста, — повідомила Дарла. І, стививши голос, додала: — Старий і добрий Зелений Біб. Улюблений народний банкір. Він привіз із собою дівчину. Красунька із французької поштівки, родом із Сент-Джон Велі.

Вона вимовила назву цього міста з притаманним для штату Мейн акцентом, і вона прозвучала в неї розмазано лірично, на зразок Сен-Жан.

Лізі стояла, дивлячись на срібну лопату, й чекала подальшого повідомлення, про яке їй

теж неважко було здогадатися.

– Вони одружені, Лізі, – сказала Дарла, й по телефону до неї долинуло якесь приглушене булькання, яке Лізі здалося спочатку здушеними риданнями. Але за мить вона зрозуміла, що сестра намагалася засміятись так, щоб Аменда її не почула, Аменда, яка була невідь-де в домі.

– Я приїду так швидко, як тільки зможу, – пообіцяла вона. – Ти мене чуеш, Дарло?

Ніякої відповіді, й лише ті ж таки здушені звуки – буль, буль, буль, так вони звучали по телефону.

– Якщо вона почує, що ти смієшся, то застосує свого ножа проти тебе.

Після цієї репліки звуки здушеного сміху затихли. Лізі почула, як Дарла зробила глибокий заспокійливий вдих.

– Її психіатра тепер тут немає, ти знаєш? – озвалася нарешті Дарла. – Жінки на прізвище Вітлоу. Тієї, яка носила намисто. Вона переїхала жити до Аляски, наскільки мені відомо.

Лізі думала, що та переїхала до Монтани, але це навряд чи мало якесь значення.

– Що ж ми подивимося, наскільки їй погано. Я знаю одне місце, куди звертався Скот... Грінлон, у Твін-Сітіз...

– Ой, Лізі! – Це був голос їхньої любої матінки, точнісінько її голос.

– Що Лізі? – гостро запитала вона. – Що Лізі? Чи, може, ти збираєшся переселитися до неї і стежити за тим, щоб вона не вирізала ініціали Чарлі Коріву на своїх цицьках, коли її знову опанує цей дур? Чи, може, ти уловиш Канті, щоб вона її стерегла?

– Лізі, я не хотіла...

– Чи, може, Біллі захоче повернутися з Тафтса й узяти на себе догляд за нею? Одним студентом більше чи менше – яка різниця?

– Лізі...

– То що ж ти пропонуєш?

Лізі почула образливий менторський тон у своєму голосі, який вона просто ненавиділа. Це була ще одна прикра річ, яку роблять із людиною гроші після десятих або двадцятих років, – вони навіюють переконаність, що ви можете вибратися з будь-якого глухого кута, в

який зажене вас життя. Вона пам'ятає, як Скот сказав, що людям не можна дозволяти мати у своїх будинках більш як по два унітази, бо це навіює їм ілюзію величч. Лізі знову подивилася на лопату. Вона сяйнула їй у відповідь своїм блиском. Заспокоїла її. «Ти врятувала його», – сказала вона їй. «Але ти його не встерегла», – сказала вона також. Де ж істина? Вона не могла пригадати. Чи, може, це була ще одна з тих подій, про які вона забула навмисне? Цього вона теж не могла пригадати. Яка кумедія. Яка гірка кумедія.

– Лізі, пробач мені... Я лише...

– Я знаю. – Вона знала тільки, що стомлена, збентежена й засоромлена, що дозволила собі так роздратуватися. – Ми все обмірковуємо. Я вже іду. О'кей?

– Атож. – У голосі Дарли почулася очевидна полегкість. – О'кей.

– Цей француз, – сказала Лізі. – Яка нікчема. Добре, що ми позбулися цього сміття.

– Приїзди якнайскоріш.

– Гарзд, іду. До побачення.

Лізі поклала слухавку. Вона пішла в північно-східний куток кімнати і схопила за держално срібну лопату. Їй здалося, вона вперше у неї в руках, і з чого тут було дивуватися? Коли Скот передав її їй, уся її увага була прикута до блискучого срібного совка з викарбуванням на ньому написом, а на той час, коли вона була готова застосувати цю клятушу штуківину, її руки рухалися самі собою... чи так їй здалося. Чи, радше, якась первісна, спрямована на виживання частина її мозку привела їх у рух замість неї, замість Цілком Сучасної Лізі.

Вона провела долонею по гладенькому дереву, відчуваючи приємність від дотику до відшліфованої поверхні, й коли нахилилася, її погляд знову впав на три поставлені один на один ящики з красномовним написом на боці кожного з них, який було зроблено чорним маркером: СКОТ! РАННІ РОКИ! На самому верху стояв ящик, у якому колись зберігався джін «Джилбі», і його краї були просто стулені, але не заклеєні стрічкою. Лізі стерла з ящика порошок, дивуючись із того, яким товстим шаром він там лежав, дивуючись усвідомленню того, що руки, які востаннє торкалися цього ящика – які наповнили його, закрили й поклали на два інші ящики, – тепер лежать згорнуті під землею.

У ящику було повно паперів. «Мабуть, рукописи», – подумала вона. На злегка пожовклому титульному аркуші нагорі був напис, зроблений великими літерами, підкреслений і поставлений у самому центрі. Усе це вона одразу впізнала, як упізнала б його усмішку – це був його стиль оформлення титульних аркушів, характерний для нього тоді, коли вона зустріла його в молодості, і який потім ніколи не змінювався. Але сам цей заголовок вона бачила вперше:

АЙК ПОВЕРТАЄТЬСЯ ДОДОМУ

Скот Лендон

Це роман? Чи оповідання? Просто зазирнувши в ящик, це було неможливо визначити. Але тут було не менш як тисяча сторінок, і більшість із них лежала в одному стосику під цим титульним аркушем, а ще більше було напхано обабіч ніби для того, щоб туго напакувати ящик. Якщо йдеться про роман і він весь укладений у цей ящик, то він має бути довшим, аніж «Звіяні вітром». Чи це можливо? Лізі припускала, що так. Скот завжди показував їй свою роботу, коли вона була зроблена, і завжди залюбки показував їй свої твори, які ще були в процесі написання, якщо вона його про це просила (привілей, якого він не надавав більше нікому, навіть своєму постійному редакторові Гарсонові Форей), але якщо вона не просила, він зазвичай тримав усе при собі. А писав він дуже багато до самого дня своєї смерті. Чи в дорозі, чи вдома Скот постійно писав.

Але роман на тисячу сторінок? Не може бути, щоб він про нього навіть не згадав. Можу об заклад побитися, що це тільки оповідання, і, до того ж, воно йому не сподобалося. Але ж у цьому ящику дуже багато списаних аркушів, і тих, які лежать унизу, і тих, які напхані обабіч. Мабуть, це копії його двох перших романів. Або аркуші верстки. Те, що він називав «паперовим сміттям».

Але хіба ж він не відсилав усе своє «паперове сміття» до Пітсбурга, після того як закінчував його переглядати, для колекції Скота Лендона в їхній бібліотеці? Для того щоб інкунки мали в чому поколупатися, одне слово. І сумнівно, щоб у цих ящиках були складені копії його ранніх рукописів, адже набагато більше копій (зроблених під чорну копірку, з темного періоду їхнього життя переважно) зберігалось у стінних шафах нагорі, позначених написом «Склад». І якщо вже вона про це подумала, то що зберігається в закарпелках по обидва боки від колишнього курника?

Вона подивилася вгору, так, ніби була Супержінкою і могла знайти відповідь за допомогою свого бачення навколишнього простору в рентгенівському світлі, але саме цієї миті на її письмовому столі знову задзвонив телефон.

4

Вона підійшла до письмового столу і схопила слухавку зі змішаним страхом і роздратуванням... але роздратування в її почуттях було більше. Не можна було виключати

– звичайно ж, не можна, – що Аменда вирішила відтяти собі вухо у стилі Ван-Гога або перерізати горло замість робити порізи на руках і стегнах, але щодо цього Лізі мала сумнів. Адже протягом усього свого життя Дарла була сестрою, завжди готовою зателефонувати через три хвилини зі словами «я щойно згадала» або «я забула тобі сказати».

– Що там у тебе, Дарло?

На хвилину або дві запала мовчанка, а тоді чоловічий голос – він видався їй знайомим – запитав:

– Місіс Лендон?

Тепер настала черга Лізі зробити паузу, поки вона переглядала подумки список чоловічих імен. У цей період її життя він був у неї досить коротким. Дивовижно, як смерть чоловіка скорочує кількість твоїх знайомих. Це були: Джекоб Монтано, їхній адвокат у Портленді; Артур Вільямс, їхній бухгалтер у Нью-Йорку, який не витратить і долара, поки орел на банкноті не попросить пощади або не помре від задухи; Дік Вільямс – ніякий не родич Артурові – будівельний підрядник із Брайтону, який перебудував горище над сараєм у кабінет Скота й переобладнав другий поверх їхнього будинку, перетворивши раніше темні приміщення на залиті сонячним світлом кімнати; Смайлі Фландерс, сантехнік із Мотона, який знає безліч анекдотів, і брудних, і цілком пристойних; Чарлі Гедонфілд, агент Скота, який час від часу заходив сюди у справах (іноземні права та антології коротких оповідань здебільшого); і ще кілька друзів Скота, котрі зберігали з нею зв'язок. Але жоден із тих чоловіків не зателефонував би на цей номер, безперечно, навіть якби він був у нього записаний. У всякому разі жодне з цих імен не асоціювалося в неї з голосом, який вона впізнала (чи їй лише здалося, що впізнала) по телефону. Але ж, хай йому чорт...

– Місус Лендон?

– Хто це? – запитала вона.

– Мое ім'я не має значення, місіс, – відказав голос, і перед Лізі несподівано постав яскравий образ Герда Аллена Коула, чиї губи ворушилися ніби в молитві. Лише в його поетичній руці з довгими пальцями не було пістолета. «Господи, не допусти, щоб цей теж був одним із них, – подумала вона. – Не допусти, щоб це був іще один Білявчик». Але тут вона помітила, що срібна лопата знову у неї в руках – вона бездумно вхопилася за її дерев'яне держално, коли брала телефонну слухавку, – і це здалося їй провістям того, що він був ним, він був.

– Для мене воно має значення, – сказала вона, і була здивована спокійним, діловим тоном свого голосу. Як могло таке лаконічне, змістовне речення вихопитися з так несподівано пересохлого рота? І потім раптом їй пригадалося, де вона вже чула цей голос раніше:

сьогодні на автоматичному відповідачі, приєднаному до цього ж таки телефону. І не було нічого дивного в тому, що вона не змогла одразу згадати, де його чула, тому що цей голос промовив тільки три слова: «Я зателефоную ще». – Назвіть себе негайно, бо інакше я покладу слухавку.

На другому кінці лінії почулося зітхання. Воно водночас прозвучало стомлено й добродушно.

– Не будьте до мене в претензії, місус. Я намагаюся допомогти вам. Справді намагаюся.

Лізі подумала про нецікаві голоси з улюбленого фільму Скота «Останній кіносеанс»; їй знову пригадалося, як Генк Вільямс співає свою пісню «Джамбалая». «Одягайся стильно, дивись на все пильно, ох-ох-ой, ох-ох-ой!» Вона сказала:

– Я кладу слухавку, до побачення, бажаю щастя й успіхів.

Проте вона навіть не відірвала слухавку від вуха. Поки що.

– Можете називати мене Зак, місус. Це ім'я не гірше, аніж будь-яке інше. Домовилися?

– Зак, а далі?

– Зак Маккул.

– Дуже добре, а я тоді буду Ліз Тейлор.

– Ви хотіли, щоб я вам назвав ім'я. Я вам його назвав.

Лізі не знайшлася на відповідь.

– А звідки ви взяли цей номер, Заку?

– З телефонного довідника. – Отже, він був занесений до списків. Це все пояснювало. Можливо. – Ви послухаєте мене хвилинку?

– Я слухаю.

Слухаю... і стискаю в руках срібну лопату... і чекаю, поки зміниться вітер. Можливо, саме цього я чекаю найбільше. Бо якась зміна наближається. Про це повідомляв їй кожен нерв у її тілі.

– Місус, якийсь час тому до вас приходив один, щоб переглянути папери вашого чоловіка, і я висловлюю вам співчуття за вашу втрату.

Лізі пустила повз вуха ці останні слова.

— Багато людей просили в мене дозволу переглянути папери Скота, відтоді як він помер. — Вона сподівалася, що чоловік на протилежному кінці лінії не почує й не здогадається про те, як калатає її серце. — Я всім говорила одне й те саме: рано чи пізно я поділюся з ними всім...

— Той, про кого я кажу, працює в колишньому коледжі вашого чоловіка, місус. Він вважає свою поведінку цілком логічною, бо рано чи пізно ці папери все одно опиняться там.

Якусь мить Лізі не казала нічого. Вона міркувала про те, як її співрозмовник вимовляє слово чоловік, майже як човик, так ніби Скот був якоюсь екзотичною стравою, тепер спожитою. І він каже не місіс, а місус. Цей чоловік не зі штату Мейн, він не янкі й, мабуть, не дуже освічений, принаймні в тому розумінні, в якому застосовував це слово Скот; вона здогадалася, що «Зак Маккул» ніколи не навчався в жодному коледжі. Вона також подумала про те, що вітер і справді змінився. Вона більше не боялася. Вона була не злякана, а, принаймні на даний момент, сердита. Більш аніж сердита. Розлютована, як ведмедиця.

Низьким, здушеним голосом, якого вона майже не впізнала, вона промовила:

— Вудбоді. Так звуть чоловіка, про якого ви мені кажете, правда ж? Джозеф Вудбоді. Цей сучий син в образі паршивого інкунка.

На протилежному кінці лінії запала коротка пауза. Потім її новий друг сказав:

— Я не зовсім вас розумію, місус.

Лізі відчувала, як наростає в ній гнів, і була рада дати йому волю.

— Я певна, ви чудово мене розумієте. Професор Джозеф Вудбоді, Цар Інкунків, найняв вас, щоб ви зателефонували мені й спробували мене залякати... але навіщо? Лише для того, щоб я віддала йому ключі до кабінету свого чоловіка й він міг там переглянути рукописи Скота й забрати все, що йому заманеться? Чи він... чи він справді думає... — Вона спробувала зібратися з думками. Це було нелегко. Її гнів був гіркий, але водночас і солодкий, і вона хотіла ним навітшатися. — Скажіть мені тільки одне, Заку. Так або ні. Ви працюєте на професора Джозефа Вудбоді?

— Це вас не стосується, місус.

Лізі не знала, що їй на це відповісти. Вона була геть приголомшена, принаймні на короткий час, нахабством такої відповіді. Скот назвав би це великим-великим пихатим і нікчемним

(вас не стосується)

безглуздям.

— І ніхто мене не наймав нічого робити чи намагатися нічого робити. — Пауза. — Тобто, я хотів сказати, намагатися щось робити. А зараз, місус, я просив би вас стулити вашого рота й послухати. Ви мене слухаєте?

Вона стояла з телефонною слухавкою, притиснутою до вуха, міркуючи над цим «Ви мене слухаєте?», і не сказала нічого.

— Я чую, як ви дихаєте, отже, ви там. Це добре. Коли мене наймають, місус, то син моєї матері не намагається, він робить. Ви мене не знаєте, але це на вашу невигоду, не на мою. Це не вихваляння, повірте. Я не намагаюся робити, я роблю. Ви дасте тому чоловікові все, чого йому треба, гаразд? Він зателефонує або надішле мені листа електронною поштою, як ми з ним домовилися, й повідомить: «Усе гаразд, я маю те, що хотів». Якщо цього не буде... якщо цього не станеться протягом певного часу, то я прийду до вас і зроблю вам боляче. Я зроблю вам боляче в тих місцях, до яких ви не дозволяли доторкатися хлопцям, коли танцювали з ними в часи своєї юності.

Лізі заплющила очі на якомусь місці цієї довгої промови, схожої на завчений напам'ять монолог із п'єси. Вона відчувала, як гарячі сльози котяться по її щоках, і не знала, чи то були сльози гніву, чи...

Сорому? Чи справді вони могли бути слізьми сорому? Атож, вона могла заплакати й від сорому, що якийсь незнайомець розмовляє з нею в такому тоні. Вона почувала себе так, як відчуває себе мала дівчинка, коли її приводять до нової школи, і вчителька висварить її у перший же день.

«Пошли його до дідька, моя люба дитино, — сказав Скот. — Ти знаєш, що робити».

Звичайно ж, вона знала. Потрапивши в таку ситуацію, ти або знайдеш у собі сили виплутатися з неї, або ні. Вона ще ніколи не була в такій ситуації, але це було для неї цілком очевидно.

— Місус? Ви зрозуміли те, що я вам сказав?

Вона знала, що вона хоче йому сказати, проте він міг не зрозуміти її. Тому Лізі вирішила скористатися більш звичаєною мовою.

— Заку, ви мене слухаєте? — запитала вона тихим голосом.

– Так, місус, – він так само одразу перейшов на дуже тихий голос. Мабуть, подумав, вона стишила голос із міркувань конспірації.

– Ви спроможні чути мене?

– Ви говорите надто тихо, але... так, місус, я вас чую.

Вона втягла повітря глибоко в легені. Затримала там його на мить, уявляючи собі цього чоловіка, який казав місус і човік і намагався робити нічого замість намагався робити щось. Уявила, як він притискає слухавку до вуха, силкуючись розчути кожне її слово. Коли ця картина чітко постала перед її внутрішнім зором, вона з усієї сили прокричала в те вухо:

– ТОДІ ПІШОВ ТИ НАХУЙ!

Лізі поклала слухавку на місце з таким виляском, що над апаратом знялася хмара пилуки.

5

Телефон почав дзвонити майже одразу, але Лізі втратила будь-який інтерес до подальшої розмови із «Заком Маккулом». Вона дійшла висновку, що будь-які шанси на так званий діалог (принаймні так це називали розумники з телебачення) тепер зникли. Вона тепер його не хотіла. Не хотіла також почути його голос на автоматичному відповідачі і з'ясувати, чи не втратив він свій співчутливий доброзичливий тон і тепер назве її сучкою, стервою або й діркою. Її погляд ковзнув по телефонних дротах до стіни – пульт перемикання був поруч зі стосом ящиків – й натисла на вимикач. Телефон замовк десь на третьому дзвінку. Отже, із «Заком Маккулом» покінчено, принаймні на певний час. Їй ще, можливо, доведеться мати з ним справу – або справу, пов'язану з ним, – але на даний момент насамперед треба було щось робити з Мендою. Не кажучи вже про Дарлу, яка чекає її й розраховує на неї. Зараз вона піде до кухні, зніме з кілочка ключі... і загається ще хвилини на дві, щоб замкнути дім, чим вона рідко клопотала собі голову в денний час.

Замкне дім, і сарай, і кабінет.

Атож, насамперед кабінет, хоч хай вона буде проклята, якщо вона приділить цьому стільки уваги, скільки приділяв Скот, для якого це було особливо важливою справою, Справою з Великої Літери. До речі, якщо вона вже згадала про великі літери...

Вона зловила себе на тому, що знову дивиться на горішній ящик. Вона його не закрила, а тому їй було неважко знову побачити заголовковий напис:

АЙК ПОВЕРТАЄТЬСЯ ДОДОМУ

Скот Лендон

Цікаво, – і це, зрештою, забере не більш як секунду, – а що там далі, подумала Лізі, тож вона прихилила до стіни срібну лопату, підняла титульну сторінку й подивилася на ту, яка була під нею. На другій сторінці вона прочитала:

Айк повернувся додому з бума, і все було чудово.

БУЛ! КІНЕЦЬ!

І більше нічого.

Лізі дивилася на ці два рядки протягом не менш як хвилини, хоч Богові було відомо: вона мала невідкладні справи і мала негайно виїхати. Її шкіра знову вкрилася сиротами, але тепер це відчуття було майже приемним... і, прокляття, на цьому «великий роман» Скота й закінчувався, чи не так? Ледь помітна, спантеличена усмішка грала на її устах. Відколи вона почала роботу з наведення ладу в його кабінеті – відколи вона відчинила його й стала розчищати те, що Скот мав звичай називати своїми «меморіальними завалами», якщо висловитися точніше, – вона відчувала його присутність... але ця присутність ніколи не була такою близькою, як тепер. Ніколи вона не була такою реальною. Вона засунула руку в ящик і стала перебирати пальцями грубий шар аркушів, точно знаючи, що саме вона там знайде. І так воно й було, як вона припустила. Усі аркуші були чистими. Вона витягла жмут тих, які були розіпхані обабіч, і вони виявилися несписаними теж. У дитячому словнику Скота «бум» означало коротку подорож, а «бул»... було складніше для зрозуміння, але в цьому контексті воно, безперечно, означало якийсь жарт або безневинну витівку. Скот вигадав цей величезний фіктивний роман, певно, маючи на меті розіграти когось абощо.

А що ж тоді зберігається в двох інших ящиках із цього стосу – також були? А в тих, які складені в закромах і стійлах навпроти? Невже його жарт набув таких масштабів? А якщо так, то кого саме він хотів у такий спосіб розіграти? Її? Інкунків, таких як Вудбоді? Таке припущення було цілком виправданим, Скот любив пожартувати з людьми, яких він називав «схибленими на текстах», але ця думка змусила її припустити ще одну жакхливу можливість: Скот інтуїтивно відчував

(адже він помер молодим)

наближення кінця

(помер завчасно)

і нічого їй не сказав. А це приводило до запитання: а чи повірила б вона йому, якби він сказав? Її першим імпульсом було відповісти на це запитання «ні» – сказати, хай навіть лише самій собі, «я була людиною повсякденних потреб, тією, яка переглядала його багаж, аби переконатися, що в ньому досить спідньої білизни, і з'ясовувала по телефону, чи не відкладено той або той авіарейс». Але вона добре пам'ятала, як кров на його губах обернула його усмішку на клоунський вищир; вона пам'ятала, як одного разу він їй сказав – і сказав це, як їй здалося, у стані цілковитої ясності розуму, – що небезпечно їсти будь-які свіжі фрукти по заході сонця, а між північчю та шостою ранку слід утримуватися від споживання будь-якої їжі. На думку Скота, «нічна їжа» часто буває отруйною, і коли він їй це сказав, його слова прозвучали цілком логічно. Тому що

(мовчи)

– Я не могла йому не повірити, обмежмося цим, – прошепотіла вона й опустила голову, й затулила очі долонями, щоб утримати сльози, які так і не полилися. Очі, які плакали, коли вона слухала заздалегідь підготовлену промову «Зака Маккула», тепер були сухі, як два камені. Дурні, паскудні очі!

Рукописи, напхот напхані в усі шухляди його письмових столів, і архіви, що зберігалися в найбільшому з кабінетів, безперечно, булами не були; це Лізі знала напевне. Деякі з них були копіями опублікованих оповідань, інші – альтернативними версіями тих самих оповідань. У письмовому столі, який Скот називав Великим Слоном Ідіота, вона вже виявила три незакінчені романи і щось схоже на закінчену новелу – зрештою, Вудбоді не став би молоти саму нісенітницю. Було там також із півдесятка закінчених оповідань, які Скот, мабуть, ніколи не збирався публікувати, більшість із них дуже давні, судячи зі стану рукописів. Вона не була достатньо кваліфікованою, аби визначити, що там було сміттям, а що – скарбом, хоч і не сумнівалася в тому, що ці оповідання становлять інтерес для дослідників творчості Скота.

Проте... цей бул, якщо застосувати слово Скота...

Вона вхопилася за держално срібної лопати і вхопилася міцно. Це була справжня реальна річ у світі, який раптом здався їй зітканим із павутини. Вона знову розплющила очі й сказала:

– Скоте, чи це тільки безневинний жарт, чи ти знову хочеш заморочити мене?

Ніякої відповіді. А чого ж вона сподівалася? І вона має двох сестер, які потребують її

допомоги. Безперечно, Скот її зрозуміє, якщо вона відкладе все це на потім.

У всякому разі, вона вирішила взяти лопату з собою.

Їй було приємно відчувати її у своїй руці.

6

Лізі увімкнула телефон і поспішила геть, поки клятуша штуковина не почала дзеленчати знову. Надворі вже сідало сонце, і знявся сильний західний вітер, який пояснив їй, звідки взявся протяг, що просвистів повз неї, коли вона відчинила двері до свого ніколи не облаштованого до кінця кабінету, аби підняти слухавку після першого з тих двох дзвінків, які завдали їй сьогодні стільки прикрості: ніяких привидів тут немає, люба моя дитино. Їй здавалося, що сьогоднішній день тривав для неї не менш як місяць, але цей вітер, приємний і, в якомусь розумінні, дрібнозернистий, як той, який її обдував попередньої ночі, в її сні, заспокоїв і освіжив її. Вона пройшла від сараю до кухні, не боячись, що «Зак Маккул» десь чатує на неї поблизу. Вона знала, як звучать дзвінки, зроблені з мобільних телефонів: потріскуючи й іноді уриваючись. Скот пояснював це особливостями силових ліній, які він полюбляв називати «станціями живлення НЛО». Голос її приятеля «Зака» звучав у слухавці чисто і ясно, як дзвіночок. Цей космічний ковбой телефонував зі стаціонарного телефону, й вона дуже сумнівалася, що це її найближчий сусід дозволив йому подзвонити зі свого телефону, щоб він міг залякати її.

Вона взяла ключі від автомобіля й поклала їх до бічної кишені джинсів (забувши про те, що вона досі носить невеличкий блокнот Аменди у задній кишені – хоч вона і згадає про це в належний час); вона взяла також із собою більше кільце з усіма ключами від Скотового королівства, кожен із яких мав етикетку, зроблену акуратним почерком Лендона. Вона замкнула будинок, а потім замкнула й зовнішні розсувні двері сараю та двері до кабінету Скота нагорі зовнішніх сходів. Зробивши все це, пішла до свого автомобіля з лопатою на плечі, і її довга тінь ковзала поруч із нею по запилюженому подвір'ю в червонястому світлі червневого дня, яке швидко згасало.

IV

Лізі й кривавий бул

Поїздка до Аменди по нещодавно розширеному й заощеному Сімнадцятому шосе забирала не більш як чверть години, навіть якщо доводилося зупинитись біля світлофора, де Сімнадцяте перетиналося з дорогою до Гарлоу, прокладеною по дну глибокого рову. Лізі більшість часу, поки їхала, попри власну хіть, провела в роздумах про були загалом і про один конкретний бул зокрема – той, із яким вона вперше зустрілася. Цей бул не був тільки жар.

– Але одна маленька ідіотка з Лізбон-Фолз не побоялася вийти за нього заміж, – сказала вона собі, сміючись, і зняла ногу з педалі газу.

Ліворуч виринула крамниця Пейтла – помпи самообслуговування Техаської компанії на чистому чорному асфальті під сліпучими лампами денного освітлення, – і вона відчула надзвичайно сильне бажання зупинитися й купити пачку сигарет. Пачку добрих «Салем лайтс». І там-таки вона купить і смажених пиріжків Ніссена, які так любить Аменда, з дрібною начинкою, і кілька цукерок для себе.

– Ти божевільна дитино, – сказала вона, усміхаючись, і знову різко натиснула на газ. Крамниця Пейтла залишилася позаду. Вона їхала тепер з увімкненими фарами, хоча вечірнього світла було ще досить. Вона подивилася у дзеркало заднього огляду, побачила там ідіотську срібну лопату, що лежала на задньому сидінні, й повторила, цього разу голосно засміявшись: – Ти божевільна дитино, їй-бо, божевільна!

Ну то й що, як вона божевільна?

Лізі поставила свою машину за «пріусом» Дарли й не встигла пройти половину відстані до охайного Амендиного будиночка Кейп-Код, як Дарла вийшла їй назустріч, намагаючись не бігти й не заплакати.

– Слава Богу, ти тут, – сказала вона, і коли Лізі побачила кров на руках Дарлі, вона знову подумала про були, уявила собі, як її чоловік виходить до неї з темряви і подає їй свою руку, але вона вже більше не схожа на руку.

– Дарло, що там...

– Вона знову це зробила! Ця психована відьма знову себе порізала! Я відлучилася лише в туалет... Вона пила чай у кухні, і я... «З тобою все гаразд, Мендо», – спитала я і...

– Тихше, Дарло, – сказала їй Лізі, присилувавши себе поставитися до повідомлення сестри з тверезим спокоєм.

Вона завжди була тією, хто зберігає спокій, або тією, хто вдає, ніби вона спокійна. Тією, котра каже «Тихше» або «Заспокойтеся», або «Можливо, не так уже все й погано». Хіба така поведінка не мала бути притаманною найстаршій серед сестер? Мабуть-таки, ні, якщо найстарша сестра стала жертвою паскудного психічного захворювання.

– О, вона не помре, але яка це гидь, – сказала Дарла, давши нарешті волю сльозам.

«Авжеж, тепер, коли я тут, ти собі це дозволяєш, – подумала Лізі. – Вам ніколи навіть на думку не спадає, що маленька Лізі може мати і кілька власних проблем, чи не так?»

Дарлі висякала спочатку одну половину носа, а потім і другу на вже покритий сутінками моріжок Аменди, видавши два непристойні як для леді звуки.

– Яке це свинство, яка гидь, може, ти й маєш слушність, може, таке місце, як Грінлон, розв'яже всі проблеми... якщо це заклад приватний... і поведяться там коректно... Я не знаю... може, тобі вдасться якось уплинути на неї, мабуть, ти зможеш, вона слухається тебе, вона тебе завжди слухається, а я вже голову втратила...

– Заспокойся, Дарлі, – сказала Лізі й раптом зробила несподіване відкриття: виявляється, вона не має анінайменшого бажання закурити. Сигарети – це вчорашня погана звичка. Сигарети померли разом із її чоловіком, якому стало погано на лекції два роки тому і який через дві години по тому помер у лікарні штату Кентуккі, бул, кінець. Єдине, чого їй було треба, – це тримати в руках не пачку «Салем лайтс», а держално срібної лопати.

Ця лопата вселяла їй таке відчуття спокою, що не треба було й курити.

Це бул, Лізі!

Вона почула цю фразу знову, коли увімкнула світло в кухні Аменди. І побачила його знову, побачила, як він наближається до неї, перетинаючи затінений моріжок позаду її помешкання у Клівз-Мілз. Скот, який міг бути божевільним, Скот, який міг бути хоробрим, Скот, який міг бути обома водночас, якщо тому сприяли обставини.

І то був не просто такий собі бул, то був кривавий бул.

Вона бачила його позад свого помешкання, у якому навчила його трахатися, а він навчив її казати: «От паскудство!», і вони навчили одне одного чекати, чекати й чекати, поки вітер змінить напрямок. Бачила Скота, який пробивався до неї крізь важкі, п'янки пахощі змішаних квітів, бо було вже майже літо, і трохи далі був парк Грінгауз, і жалюзі були відкриті, щоб до кімнати вільно вливалось нічне повітря. Вона бачила Скота, який виходив із тих напоених п'янкими пахощами випарів, із тієї теплої весняної ночі, виходив на світло дверей чорного ходу, де вона стояла, чекаючи. Вона хотіла відшити його, але це бажання не було дуже категоричним; вона була майже готова піддатися. Зрештою, її обманювали й раніше (але він – ніколи), і вона мала бойфрендів, які й раніше поверталися до неї п'яні (зокрема, й він). Та коли вона його побачила...

Її перший кривавий бул.

І ось тепер вона бачила перед собою інший. Кухня Аменди була вимазана, забруднена й заляпана тим, що Скот іноді любив називати – здебільшого в поганому наслідуванні Говарда Козела[13 - Відомий спортивний коментатор.] – «червоним вином». Червоними краплями був обляпаний прегарний жовтий прилавок Менди, покритий пластиком марки «Форміка»; червона рідина була також розмазана на передньому склі мікрохвильової печі; на лінолеумі підлоги теж червоніли плями і навіть слід від ноги. Рушник для витирання посуду, кинутий у зливальницю, був наскрізь просякнутий нею.

Лізі подивилася на все, і серце в неї лунко закалатало. Це природно, сказала вона собі; видовище крові завжди так впливає на людей. До того ж вона сьогодні пережила довгий і наповнений стресами день.

Ти маєш пам'ятати, що все завжди здається гіршим, аніж воно насправді є. Можна об заклад побитися, вона розбризкала кров навколо умисно – Аменду ніколи не підводило її відчуття драматичного. А ти бачила й гірші випадки, Лізі. Наприклад те, що вона зробила зі своїм пупом. Або Скота, який повертається в Клівз. Чи не так?

– Що ти сказала? – запитала Дарла.

– Я нічого не казала, – відповіла їй Лізі.

Вони стояли у дверях, дивлячись на свою нещасну старшу сестру, що сиділа за кухонним столом – поверхня якого була теж покрита яскравою жовтою формікою, – голова її була похилена, а волосся спадало на обличчя.

– Ні, сказала. Ти сказала «Чи не так?»

– Гаразд, я сказала «Чи не так?», – різко підтвердила Лізі. – Наша добра матінка запевняла, що люди, які розмовляють самі з собою, мають гроші в банку.

І вона їх мала. Завдяки Скотові в неї їх було трохи більше або трохи менше як двадцять мільйонів, залежно від кон'юнктури на ринку акцій та цінних паперів.

Проте згадка про гроші не могла вимити кухню, яка була вся заляпана кров'ю. Лізі подумала, що Аменда ніколи не користується для своїх витівок лайном, певно, тільки тому, що їй це ніколи не спадало на думку. Якщо так, то їм пощастило з нею бодай у цьому.

– Ти заховала ножі? – запитала вона Дарлу, *sotto voce*. [14 - Упівголоса – музичний термін (іт.).]

– Звісно, заховала! – з обуренням відповіла Дарла... і стишила голос: – Вона порізалася скалками свого паскудного розбитого блюдця, Лізі. – Поки я робила пі-пі.

Лізі вже й сама це зрозуміла й вирішила якнайшвидше поїхати до супермаркету й купити для Аменди новий посуд. Бажано жовтий, у тон з усією обставою кухні, якщо можливо, та головне, щоб він був пластиковий із наліпленими на ньому етикетками і не бився.

Вона опустила перед Амендою, щоб узяти її руку. Дарла сказала:

– Саме тут вона й порізалася, Лізі. Обидві долоні.

Дуже обережно Лізі підняла обидві долоні Аменди, обернула їх угору тильним боком і спохмурніла. Порізи вже почали затягуватися, та все одно, глянувши на них, вона відчула порожнечу та біль у шлунку. І, звичайно ж, долоні Аменди знову нагадали їй про Скота, який виходить із літньої темряви з простягнутою вперед закривавленою рукою, ніби хоче принести довбану жертву коханню, спокутувати свій жахливий гріх – адже він напився й забув про їхнє побачення. Тож хто був більше божевільним, вони чи Коул?

Аменда зробила діагональні порізи від основи своїх великих пальців до основи інших рожевих пальців, повіризавши там серця та інші любовні символи. Лізі могла уявити собі, як вона робила перший поріз, але другий? Для цього треба було бути справді міцним горішком, як то кажуть. Але вона це зробила, а потім ще й стала ходити по кухні, ніби жінка, яка посипає цукровою пудрою величезного торта: «Гей, усі дивіться на мене!

Дивіться на мене! Це я божевільна дитина, а не ви! Я справжня божевільна дитина, а ви ні! Менда й справді божевільна дитина, який тут може бути сумнів?» Упродовж тих хвилин, поки Дарла була в туалеті, зливаючи в унітаз трохи випитого лимонаду, божевільна дитина Аменда втішалася так несподівано одержаною волею.

– Дарло, тут не допоможуть ані бинти, ані перекис водню, її треба негайно відвезти до пункту невідкладної допомоги.

– От свинство, – засмучено кинула Дарла і знову почала скиглити.

Лізі подивилася в обличчя Аменді, яке досі було майже невидиме за густими пасмами її волосся.

– Амендо! – покликала вона.

Ніякої відповіді. Ніякого руху.

– Мендо!

Нічого. Голова її висіла, як голова ляльки. «Клятущий Шарль Коріво! – подумала Лізі. – Клятущий паскудний французик Коріво!» Хоч якби не було Зеленого Боба, то знайшовся б хтось інший або щось інше. Тому що всі Аменди цього світу були створені саме такими. Ви постійно чекаєте, коли вони зірвуться з ланцюга, і вважаєте чудом, якщо цього не станеться, але чудо довго тривати не може, воно зрештою стомлюється бути, переживає напад і вмирає.

– Мендо-Кролику!

Це було її дитяче прізвисько, й воно нарешті дійшло. Аменда повільно підвела голову. І Лізі побачила на її обличчі не криваву порожнечу, яку сподівалася там побачити (щоправда, губи в Аменди були дуже червоні й зовсім не тому, що вона намастила їх помадою), а радше іскристий, дитячий, лукавий вираз зверхності та бешкету, той самий, який означав, що Аменда замислила якусь капость і скоро комусь доведеться плакати.

– Бул, – прошепотіла вона, і внутрішня температура Лізі Лендон в одну мить упала на тридцять градусів.

Вони відвели її до вітальні – Аменда слухняно йшла між ними – й посадили там на кушетку. Потім Лізі й Дарла вийшли назад на кухню і стали біля розчинених дверей так, щоб вони водночас могли стежити за нею і щоб вона не чула, про що вони розмовляють.

– Що вона сказала тобі, Лізі? Ти біла, як клятий привид.

Лізі почувала б себе ліпше, якби Дарла сказала «біла як крейда». Вона не любила слово «привид», а надто не хотіла чути його тепер, коли сонце вже сховалося за обрій. Це були дурниці, але саме так вона себе почувала.

– Та нічого, – відповіла вона. – Ну, щось подібне до «Ой, Лізі, я вся вимазана кров'ю, як ти на це дивишся?» Знаєш, Дарло, не ти одна перебуваєш у стані стресу.

– Якщо ми відвеземо її до невідкладної, що вони з нею зроблять? Стережимуть, щоб вона не наклала на себе руки, чи як?

– Цілком можливо, – погодилася Лізі.

У неї в голові тепер трохи прояснилося. Це слово, цей бул, подіяло на неї, як ляпас або подмук вітру, просякнутий гострим запахом нюхальної солі. Воно також страшенно її налякало, проте якщо Аменда хотіла їй щось сказати, Лізі хотіла б знати, що саме. Вона мала таке відчуття, що всі події, які відбуваються з нею, можливо, навіть телефонний дзвінок від «Маккула», у якийсь спосіб були між собою пов'язані... але чим? Привидом Скота? Безглуздо. Тоді, може, кривавим булом Скота? Що ти скажеш на це, Лізі?

А може, Довгим хлопцем? Отією істотою з нескінченним плямистим боком?

Ця проява не існує, Лізі, вона ніколи не існувала поза його уявою... яка іноді була такою могутньою, що підкоряла собі людей, які були поруч нього. Настільки могутньою, що іноді ти відчувала страх, коли з'їдала якийсь фрукт після того, як настане темрява, наприклад, хоч ти й знала, що це лише дитячий забобон, якого, проте, нелегко позбутися. І про Довгого хлопця можна було сказати те саме. Ти ж знаєш це, чи не так?

А чи й справді вона це знає? Тоді чому, коли вона намагається зібрати докупи ці думки, вони ніби поринають у якийсь туман і губляться в ньому? Чому внутрішній голос наказує їй мовчати?

Дарла дивилася на неї дивним поглядом. Лізі спробувала опанувати себе й повернутися назад, до нинішнього моменту, до нинішніх людей, до нинішньої проблеми. І вперше вона помітила, який стомлений вигляд має Дарла; помітила глибокі зморшки навколо її рота й темні півкола в неї під очима. Вона взяла сестру за руки вище ліктів, і їй не сподобалося, які вони кощаві, і те, як вільно вона змогла просунути свої великі пальці між бретельками Дарлиного ліфчика і заглибинами на її плечах. Лізі досі пам'ятала, як її старші сестри

вирушали до Лізбон-Гай, у гості до Грейгаундів. Тепер Аменді майже шістдесят, а Дарла недалеко відстала від неї.

– Послухай мене, люба, – сказала вона Дарлі. – Вони не стерегтимуть її, щоб вона не наклала на себе руки. Вони називають це спостереженням. – Вона не знала, звідки їй про це відомо, проте не сумнівалася, що саме так воно і є. – Вони тримають їх у себе двадцять чотири години, я думаю. Можливо, сорок вісім.

– А вони можуть робити це без дозволу?

– Якщо людина не скоїла злочин і її не привели копи, то не думаю.

– Може, тобі слід зателефонувати своєму адвокату і з'ясувати точно. Тому хлопцеві з Монтани.

– Монтаною його звуть, і він зараз, мабуть, удома. Проте його домашнього телефону в довідниках немає. Він записаний у моєму нотатнику, але я залишила його вдома. Дарло, я думаю, нам треба відвезти її до Меморіальної лікарні Святого Стефана в Но-Саупа, й вона там буде о'кей.

Но-Саупа – так місцеві жителі називали Норвей-Саут і Париж у сусідньому Оксфордському окрузі, два сусідні містечка, які були також не більш як за день автомобільної їзди від інших придорожніх населених пунктів із не менш екзотичними назвами, такими як Мехіко, Мадрид, Гілеад, Китай і Коринф. На відміну від міських лікарень у Портленді та Левістоні, невеличка Меморіальна лікарня Святого Стефана була сонним і тихим місцем.

– Я думаю, вони перев'яжуть їй рани на руках і дозволять нам забрати її додому без особливих проблем, – сказала Лізі. – Якщо тільки...

– «Якщо тільки»?

– Якщо тільки ми захочемо забрати її додому. І якщо вона захоче поїхати з нами. Я маю на увазі, ми не станемо брехати й вигадувати якусь історію, гаразд? Коли вони запитують, що сталося, – а я певна, вони запитують, – ми розповімо правду. Так, вона робила це й раніше, у стані депресії, але це було давно.

– П'ять років – це не так уже й давно.

– Усе відносно, – сказала Лізі. – І вона може пояснити, що її багаторічний бойфренд щойно приїхав до міста з новою дружиною, а тому вона почуває себе препогано.

– А якщо вона не захоче говорити?

– Якщо вона не захоче говорити, Дарло, то я думаю, вони затримають її принаймні на двадцять чотири години, і ми обидві дамо їм на це дозвіл. Тобто я хочу сказати, невже ти захочеш, щоб вона повернулася сюди, якщо вона досі перебуває на якійсь іншій планеті?

Дарла трохи подумала, зітхнула й похитала головою.

– Я думаю, багато залежатиме від самої Аменди, – сказала Лізі. – Насамперед треба її добре вимити. Я сама стану з нею під душ, якщо буде треба.

– Справді, – сказала Дарла, провівши долонею по своєму коротко підстриженому волоссю. – Мабуть, треба почати з цього.

Несподівано вона позіхнула. Це був напрочуд широкий позіх, що виставив би напоказ її мигдалеподібні залози, якби вона досі їх мала. Лізі подивилася на темні півкола під її очима і зрозуміла щось таке, що могла б зрозуміти значно раніше, якби не дзвінок від «Зака».

Вона знову взяла Дарлу за руки, легенько, але наполегливо.

– Місіс Джонс телефонувала тобі сьогодні?

Дарла подивилася на неї з похмурим подивом.

– Ні, моя люба, – відповіла вона. – Вона зателефонувала мені вчора. Учора надвечір. Я приїхала, перев'язала її рани, як змогла, і просиділа біля неї майже всю ніч. Хіба я тобі не казала?

– Ні. Я думала, все це сталося сьогодні.

– Дурненька Лізі, – сказала Дарла й сумно усміхнулася.

– Чому ти не зателефонувала мені раніше?

– Не хотіла тебе турбувати. Ти робиш так багато для всіх нас.

– Це неправда, – сказала Лізі. Їй завжди було прикро, коли Дарла або Канті (або навіть Джодота, по телефону) верзли таку нісенітницю. Вона знала, що мислить не зовсім нормально як на загальне, але нормально це було чи ненормально, вона мислила саме так. – Це лише гроші Скота.

– Ні, Лізі. Це ти. Завжди ти. – Дарла помовчала мить, а тоді похитала головою. – Та менше з тим. Я просто думала, ми владнаємо цю справу лише вдвох. Але я помилилася.

Лізі цмокнула сестру в щоку, обняла її, а тоді підійшла до Аменди й сіла поруч неї на кушетку.

5

– Мендо.

Жодної реакції.

– Мендо-Кролику.

Хай йому біс, але раніше це спрацювало.

І справді, Аменда підвела голову.

– Що таке? Чого ти від мене хочеш?

– Ми відвеземо тебе до лікарні, Мендо-Кролику.

– Я. Не поїду. Не хочу. Їхати туди.

Лізі коротко кивала упродовж цієї уривчастої репліки й почала розстібати заляпану кров'ю блузку Аменди.

– Я тебе розумію, але твої нещасні долоні потребують серйознішого лікування, аніж на це спроможні ми з Дарлою. Питання лише в тому, чи ти захочеш одразу повернутися додому, чи залишишся перебути ніч у лікарні в Но-Саупа. Якщо ти хочеш повернутися сюди, тоді я залишуся тут і ляжу спати з тобою в одній кімнаті. І, можливо, ми поговоримо про були взагалі та про криваві були зокрема. То що скажеш, Мендо? Ти хочеш одразу повернутися додому чи, може, думаєш, що тобі треба буде залишитися на якийсь час у лікарні Святого Стефана?

– Хочу. Повернутися. Сюди.

Коли Лізі попросила Аменду підвестися на ноги, щоб вона могла зняти з неї шорти, Аменда підвелася, не вчинивши опору, але дивилася таким поглядом, ніби вивчала, як розподіляються світлотіні в кімнаті. Якщо це було й не те, що психіатр Аменди називала «напівступором», то цей стан був надто близький до нього, щоб Лізі могла почувати себе спокійно, й тому вона відчула глибоку полегкість, коли наступні слова Аменди прозвучали

майже як звичайні людські слова, а не слова робота:

– Якщо ми кудись... ідемо... тоді навіщо ти мене роздягаєш?

– Бо тобі треба прийняти душ, – сказала Лізі, ведучи її до ванної кімнати. – І вдягти чистий одяг. Те, що на тобі... брудне.

Вона подивилася назад і побачила, що Дарла підбрала скинуту блузку і шорти. Тим часом Аменда рушила до ванної досить слухняно, але серце в Лізі стислося, коли вона побачила, як вона туди йде. І її навіть не так вразило видовище порізаного й покритого струпами тіла Аменди, як задня частина її білих трусів. Протягом багатьох років Аменда носила чоловічі шорти; вони пасували до її кутастого тіла, навіть робили її сексуальною. Сьогодні ж права половина її трусів була заляпана ззаду рідиною червоно-брунатного кольору.

«О, Мендо, – подумала Лізі. – О, моя любя».

Аменда увійшла у двері ванної кімнати, схожа не так на людину, як на привид, побачений у рентгенівському промінні, одягнена в бюстгальтер, труси та білі гетри. Лізі обернула голову, щоб подивитися на Дарлу. Дарла стояла там, де й була. На мить вона ніби повернулася в ті роки, коли навколо неї звучали веселі голоси дівчат родини Дебушерів. Потім Лізі обернулася назад і зайшла до ванної кімнати слідом за тією, кого вона колись називала великою сестричкою Мендою-Кроликом, яка тепер стояла на маті, опустивши голову, з обвислими руками, чекаючи, поки її роздягнуть до голого тіла.

Лізі потяглася рукою до гачків на бюстгальтері сестри, коли та раптом обернулася і схопила її за руку. Її руки були жакливо холодні. На якусь мить Лізі здалося, що велика сестричка Менда-Кролик знову візьметься за своє, за криваві були й усе таке інше. Натомість вона подивилася на Лізі дивовижно ясними очима, очима, які були тут, і сказала:

– Мій Шарль одружився з іншою.

Потім притулила свій жовтий, як віск, холодний лоб до плеча Лізі й гірко заплакала.

Решта цього вечора нагадала Лізі те, що Скот мав звичай називати Лендонівським Правилем Поганої Погоди: коли ви лягли спати, сподіваючись, що ураган полетить у море, він завертає на суходіл і зриває дах із вашого будинку. Коли ви рано встали й закрили

віконниці, щоб захиститися від пурги, вітер стих і розпочався спокійний снігопад.

«Як же тоді бути?», – запитала Лізі. Вони лежали разом у ліжку – якомусь ліжку, в одному з їхніх ранніх ліжок – загальмовані й виснажені після кохання, він з однією зі своїх «Герберт Тарейтон» та попільничкою на грудях, тоді як надворі завивав сильний вітер. Що то було за ліжка, що за шторм або що за рік, вона вже не пам'ятала.

«Треба дотримуватися принципу ПеЗКаПеТе», – відповів він – це вона запам'ятала, хоча спочатку подумала, що вона або недочула, або не зрозуміла.

«Пезкапете? Яке пезкапете?»

Він погасив сигарету й поставив попільничку на стіл, який стояв біля ліжка. Узяв її обличчя в руки, накривши їй вуха й на хвилину затуливши від неї весь світ своїми долонями. Він поцілував її в губи. Потім прибрав свої руки так, щоб вона могла його чути. Скот Лендон завжди хотів, щоб його чули.

«ПеЗКаПеТе, моя люба дитино, – Пручайся Завжди, Коли Пручатися Треба».

Вона покрутила мозком – вона не вміла міркувати так швидко, як він, але, як правило, зрештою доходила до всього власним розумом – і зрозуміла, що «ПеЗКаПеТе» належало до тих слів, які він називав агронімами. Пручайся Завжди, Коли Пручатися Треба. Це їй сподобалося. Вираз був геть дурним і тому сподобався їй ще більше. Вона засміялася. Скот засміявся з нею, і незабаром він був у ній так само, як вони з ним були в будинку, тоді як сильний вітер гудів і завивав за вікнами.

Зі Скотом вона завжди сміялася, сміялася часто й багато.

7

Його слова про те, як пурга обминає вас, коли ви вже позачиняли вікна віконницями, щоб захиститися від бурі, кілька разів спадали їй на думку, перш ніж їхня коротка поїздка до пункту невідкладної допомоги закінчилася і вони повернулися до добре захищеного від вітрів будинку Аменди, який називався Кейп-Код і стояв між Касл-В'ю та Гарлоу-Діп-Кат. У кінцевому підсумку, Аменда їм дуже допомогла, бо майже прийшла до тями. Була вона чи не була божевільною, але Лізі не могла не думати про те, як іноді електрична лампочка, чие світло поступово тьмяніє, потім раптом починає горіти дуже яскраво протягом години або двох, перед тим як погаснути вже навіки. Це поліпшення почалося вже під душем. Лізі роздяглася й стала поруч із сестрою, яка спочатку лише стояла там з опущеними плечима

та з обвислими, як у великої мавпи, руками. Потім, попри те, що Лізі користувалася ручним регулюванням і намагалася бути максимально обережною, гаряча вода бризнула на порізану ліву руку Менди.

– Ой! Ой! – закричала Менда, відсмикнувши руку. – Мені боляче, Лізі! Дивись-но ліпше, куди ти спрямовуєш цей струмінь, гаразд?

Лізі відповіла їй тим самим тоном, – а чого Аменда могла сподіватися ще, адже вони обидві голі-голісінькі, – але зраділа, почувши сердитий голос сестри. Отже, вона прокидається.

– Пробач мені, сестро, але то ж не я порізала тобі долоні клятущими гострими уламками блюдця.

– Але ж я не могла добути до нього, хіба я могла? – запитала Аменда й вилила цілий потік лютих прокльонів, націлених на Чарлі Коріво та його нову дружину – таку собі суміш дорослих матюків і дитячого белькотіння, яка наповнила Лізі зачудуванням, подивом і захватом.

Коли Аменда замовкла, щоб перевести дух, Лізі сказала:

– Гівноротий мамкотрахач? Ого.

– Ну тебе нахер також, Лізі, – похмуро відповіла їй сестра.

– Якщо ти хочеш сьогодні повернутися додому, то я не радила б тобі застосовувати більшість із цих слів у розмові з лікарем, який оглядатиме твої руки.

– Ти думаєш, я зовсім дурна?

– Ні, не думаю. Гадаю, якби ти сказала, що ненавидиш його, цього було б досить.

– Мої руки знову кровоточать.

– Дуже?

– Та ні, зовсім трошки. Я думаю, було б добре, якби ти змазала мені їх вазеліном.

– Справді? А від цього тобі не буде боляче?

– Боляче буває від кохання, – урочисто проголосила Аменда... і раптом пирснула сміхом, який приніс Лізі велику полегкість.

Незабаром вона й Дарла посадили Аменду в БМВ Лізі й поїхали в напрямку Норвея. Менда стала розпитувати, яких успіхів досягла Лізі в обстеженні кабінету Скота, так, ніби це був кінець нормального дня. Лізі не згадала про дзвінок «Зака Маккула», але розповіла їм про уявний роман «Айк повертається додому» і процитувала їм його єдиний рядок: «Айк повернувся додому з буми, і все було чудово. Бул! Кінець!» Вона хотіла вимовити це слово «бул» у присутності Менди. Хотіла подивитись, як вона на нього відреагує.

Дарла відреагувала першою.

– Ти одружилася з дивним чоловіком, Лізо, – сказала вона.

– Ніби я сама цього не знаю, любя. – Лізі подивилася в дзеркальце заднього огляду на Аменду, що сиділа сама-одна на задньому сидінні. – А ти що думаєш, Мендо?

Аменда знизала плечима, і Лізі спочатку подумала, що це і буде її єдиною відповіддю. Але потім із неї полився бурхливий словесний потік:

– Це було суто в його дусі, більш немає чого тут сказати. Одного разу він підвозив мене до міста – йому треба було до крамниці канцелярського обладнання, а я хотіла купити нові черевики, ну, ти знаєш, добрі черевики або чоботи, які я беру для лісових прогулянок, такі, як оці. Сталося так, що ми проминали крамницю дрібних товарів Оберна. Доти він ніколи її не бачив, і ніщо не могло йому перешкодити зупинити біля неї машину й увійти подивитися, що там є. Він поведився як десятирічний хлопчисько! Мені не треба було нічого, крім чобіт із високими халявами фірми Едді Бауера, аби я могла ходити в лісі й не боятися, що отруйний плющ обплутає мене з голови до ніг, а він хотів закупити всю ту довбану крамницю. Порошок від сверблячки, іграшкові сирени, жувальну гумку з перцем, гігієнічні пластикові пакети, окуляри, що захищають від рентгенівського випромінювання, забула, як вони називаються, він виклав усе це на прилавок поруч із тими льодяниками, ти їх знаєш – коли їх посмокчеш, то всередині відкриється гола жінка. Він накупив, мабуть, на сотню доларів усього того непотребу, виробленого на Тайвані, Лізі. Ти пам'ятаєш?

Вона пам'ятала. Найбільше їй запам'яталося, який він мав вигляд, коли йшов додому того дня із повними руками пакетів, з яких виглядали карикатурні фізіономії з написами **ВЕЛИКИЙ РОЗПРОДАЖ**. Якими розчервонілими були його щоки. І він називав усе це лойном, не лайном, а лойном, це було єдине слово, яке він запозичив у неї, хочете – вірте, хочете – ні. Така зміна погляду була цілком виправданою, не раз казала їхня добра матінка, хоча лойно було словом їхнього тата, і саме Денді Дейв мав звичай казати людям, що це слово звучить негарно, тому я жаргонізую його далі. Проте ніхто не міг би зрівнятися зі Скотом у любові до цього слова, він казав, що, промовляючи його, він ніби скидає вагу з язика, казав, що «я викинув його з рота», або навіть «я пожбував його».

Скот умів ловити рибу у водоймах слів, у водоймах оповідок та у водоймах міфів.

Скот, сучий син, Лендон.

Іноді вона проводила цілий день, не думаючи про нього і не відчуваючи, що їй бракує його. А чом би й ні? Вона прожила цілком наповнене життя, і, правду кажучи, іноді з ним було важко мати справу і важко жити. Для неї то був складний проект, як сказали б старі янкі, такі як її власний тато. А потім раптом надходив день, похмурий (або сонячний), коли вона відчувала його відсутність надзвичайно гостро, відчувала повну порожнечу, вже не жінка, а засохле дерево, що скрипить під холодним листопадним вітром. Саме так почувала вона себе тепер, їй хотілося голосно викрикнути його ім'я й покликати його додому, і серце в неї боліло, коли вона думала про ті роки, які чекають на неї попереду, й сумнівалася в тому, що кохання – радість, якщо воно приводить людину до такого стану, чи бодай до десятих секунд подібного відчуття.

8

Те, що Аменда отямилася, стало першою приемною подією. Те, що Мансінгер, черговий лікар, не був сивочолим ветераном, стало другою. Він не здавався таким юним, як Янцен, лікар, із яким познайомилася Лізі під час останньої хвороби Скота, але вона здивувалася б, якби він сказав, що йому за тридцять. Третьою сприятливою для них подією – хоч вона ніколи не повірила б, якби хтось сказав їй про це наперед, – стало прибуття людей, які потрапили в автомобільну аварію на дорозі до Свідена.

Їх там не було, коли Лізі й Дарла привезли Аменду до пункту невідкладної допомоги лікарні Святого Стефана; тоді в приймальному покої вони застали лише хлопчика років десяти та його матір. У хлопчика був висип якихось прищиків, і мати сварилася на нього, щоб він не роздряпував їх. Вона все ще вичитувала йому, коли обох запросили до однієї з кімнат на огляд. Через п'ять хвилин хлопчик повернувся із забинтованими руками і похмурим виразом обличчя. Мати держала в руках кілька тюбиків із мазями й усе ще бурчала.

Медсестра викликала Аменду.

– Доктор Мансінгер огляне вас, моя любя.

Вона говорила з очевидним мейнським акцентом.

Аменда подивилася спершу на Лізі, потім на Дарлу своїм гордовитим, зухвалим поглядом, поглядом королеви Єлизавети.

– Я волію зустрітися з ним сама-одна, – сказала вона.

– Звичайно, ваша Висока Таємничосте, – мовила Лізі й показала Аменді язик.

У цю мить її мало обходило, на скільки часу вони захочуть залишити в себе цю кощаву стерву, яка завдавала їм стільки клопоту, – на одну ніч, на тиждень чи, може, на рік і один день. Яка різниця, що там Аменда прошепотіла біля кухонного столу, коли Лізі опустилася навколішки біля неї? Певно, вона тільки щось буркнула, як і згодом, звертаючись до Дарли. Але навіть якщо вона сказала те слово, яке їй учулося, то невже вона справді хотіла б повернутися в дім Аменди і спати з нею в одній кімнаті та вдихати її божевільні випари, тоді як вона має чудове власне ліжко у себе вдома? «Цю паршиву справу слід закрити, моя люба дитино», – сказав би їй Скот.

– Ти тільки пам'ятай, про що ми домовилися, – сказала Дарла. – У тебе був напад божевілля, і ти порізала себе, тому що тебе зрадив твій чоловік. Тепер тобі ліпше. Ти це подолала.

Аменда подивилася на Дарлу поглядом, який Лізі абсолютно не змогла прочитати.

– Так і є, – сказала вона. – Я це подолала.

9

Люди з містечка Свіден, що потрапили в автомобільну аварію, з'явилися незабаром по тому. Лізі не назвала б це сприятливою для них подією, якби хтось із них був тяжко поранений, проте, схоже, такого ні з ким не сталося. Усі вони пересувалися на своїх ногах, а двоє чоловіків навіть сміялися, розмовляючи про щось. Одна дівчина, віком років сімнадцяти, плакала. Вона мала кров у волоссі й шмарклі на верхній губі. Усього їх було шестеро, майже напевне з двох різних автомобілів, і сильний запах пива було чути від тих двох, які сміялися, й було схоже, що в одного з них вивихнута рука. Цей секстет супроводжували двоє працівників медичної служби, на яких були куртки рятувальників з Іст-Стоунгема, накинуті поверх цивільного одягу, та двоє копів – один із поліції штату, а другий – із кінної поліції округу. Одразу невеличкий приймальний покій пункту невідкладної допомоги став, як здавалося, ущерть набитий людьми. Медсестра, яка назвала Аменду «моя люба», вистромила у двері здивовану голову, а за мить те саме зробив і молодий доктор Мансінгер. Невдовзі по тому дівчина-тінейджер ударилася в істерика, оголосивши всім і кожному зокрема, що мачуха хотіла її вбити. Через кілька хвилин після цього медсестра вийшла, щоб її забрати (Лізі помітила, вона не сказала юній істеричці «моя люба»), а потім Аменда вийшла з кімнати огляду 2, незграбно несучи досить великі тюбики з приписаними їй мазями. З лівої кишені її мішкуватих джинсів стриміли також два або три

згорнені рецепти.

– Гадаю, ми можемо їхати, – сказала Аменда тим самим гордовитим тоном великої леді.

Лізі подумала, що це надто добре, аби бути правдою, навіть якщо взяти до уваги відносну молодість лікаря та наплив нових пацієнтів, і її передчуття виявилось правильним. Медсестра вихилилася з дверей кімнати для огляду 1, як машиніст із кабіни локомотива, і запитала:

– Ви, двое леді, доводитеся сестрами міс Дебушер?

Лізі й Дарла кивнули головами, з винуватим виглядом, як підсудні перед суддею.

– Доктор хоче поговорити з вами якусь хвилину, перш ніж ви підете.

І з цими словами вона сховала голову за дверима, де досі схлипувала дівчина.

З протилежного боку приймального покою двое чоловіків, від яких пахло пивом, знову зареготали, й Лізі подумала: «Хоч вони й не в ідеальній формі, проте, мабуть, аварія сталася не з їхньої вини». І справді, копи, схоже, зосередили всю свою увагу на блідому хлопцеві приблизно того самого віку, що й дівчина з кров'ю у волоссі. Ще один хлопець розмовляв по телефону-автомату. У нього був глибокий поріз на щоці, який, на думку Лізі, вимагав накладення швів. Третій хлопець чекав своєї черги зателефонувати. У цього третього не було видимих ушкоджень.

Долоні Аменди були змащені якоюсь білою маззю.

– Він сказав, що шви лише розтягуватимуть шкіру, – повідомила вона їм майже з гордістю. – А бинти, я думаю, тут не трималися б. Я маю змащувати руки цією хрінню – чуєте, як вона смердить? – і тричі на добу промивати їх спеціальною рідиною протягом трьох днів. Він дав мені один рецепт на мазь і другий на рідину. Він сказав, щоб я намагалася згинати руки якомога менше. Порадив брати речі двома пальцями, ось так.

Вона затисла доісторичний примірник газети «Народ» між указівним і середнім пальцем правої руки, трохи підняла його, а потім відпустила.

З'явилася медсестра.

– Доктор Мансінгер тепер може з вами поговорити. З однією або з обома.

Її тон давав зрозуміти, що доктор не мав жодної зайвої хвилини вільного часу. Лізі сиділа з одного боку, поруч з Амендою, Дарла – з другого. Вони подивилися одна на одну через неї. Аменда нічого не помітила. Вона з очевидною цікавістю роздивлялася людей, які були на

протилежному боці кімнати.

– Іди ти, Лізі, – сказала Дарла. – Я залишуся з нею.

10

Медсестра провела Лізі в кімнату огляду 2, після чого повернулася до дівчини, яка досі схлипувала. Вона так міцно стиснула губи, що їх було майже не видно. Лізі сіла на єдиний стілець, який був у кімнаті, і подивилася на єдину картину, що там висіла: пухнастий кокер-спаніель посеред поля блідо-жовтих нарцисів. Уже за кілька секунд (вона була певна, їй доведеться чекати довше, якщо тільки її не захочуть спекатися якнайскоріш) до кімнати швидкою ходою увійшов доктор Мансінгер. Він зачинив за собою двері, певно, щоб не чути схлипувань дівчини, й примостив одну зі своїх худих сідниць на краєчок столу для медоглядів.

– Я Гел Мансінгер, – сказав він.

– Ліза Лендон.

Вона подала йому руку. Доктор Гел Мансінгер коротко потиснув її.

– Мені хотілося б мати трохи більше інформації про стан вашої сестри – для реєстраційного запису, ви ж розумієте, – але, як я певен, ви й самі бачите, сьогодні в мене зовсім обмаль часу. Я зателефонував, щоб мені прислали помічника, але поки що переді мною дуже нелегка ніч.

– Я дуже вдячна, що ви виділили для нас бодай трохи часу, – сказала Лізі й була дуже задоволена своїм голосом, який звучав цілком спокійно. Це був голос, який говорив: у нас усе під контролем. – Я хотіла б підтвердити, що моя сестра Аменда не становить небезпеки для самої себе, якщо це те, що ви хотіли б від мене почути.

– Атож, ви маєте слушність, це мене трохи турбує, але я готовий покластися в цьому на ваше слово. І її власне. Вона не належить до осіб неповнолітнього віку, й у кожному разі для мене цілком очевидно, що це не було спробою накласти на себе руки. – Він дивився на свій пюпітр. Потім підвів очі, і його погляд був бентежно проникливим. – Чи, може, було?

– Ні.

– Отже, ні. Але не треба бути Шерлоком Холмсом, аби зрозуміти, що це не перша спроба вашої сестри покалічити себе в той чи інший спосіб.

Лізі зітхнула.

– Вона сказала мені, що лікується в психіатра, але її лікар виїхав жити в Айдахо.

Айдахо? Аляска? Марс? Та кому зрештою цікаво знати, куди виїхала жити ця стерва в намісті?

А вголос Лізі промовила:

– Думаю, це правда.

– Вона має почати працювати над собою, місіс Лендон, гаразд? І негайно. Самокалічення – це не більшою мірою суїцид, аніж анорексія, але обидві ці схильності мають суїцидальний характер, якщо ви мене розумієте. – Він дістав із кишені свого білого піджака блокнот і став щось у ньому писати. – Я рекомендував би вам і вашій сестрі одну книжку. Вона називається «Схильність різати», її написав чоловік на ім'я...

– ...Пітер Марк Стайн, – сказала Лізі.

Доктор Мансінгер скинув на неї здивованим поглядом.

– Мій чоловік знайшов цю книжку, після того як Менда востаннє... після того, що містер Стайн називає...

(її бул, її останній кривавий бул)

Молодий доктор Мансінгер дивився на неї, чекаючи, коли вона закінчить фразу.

(ну ж бо, Лізі, скажи це, скажи, що то був бул, кривавий бул)

Доклавши неймовірних зусиль, вона зібрала свої думки, що розбігалися навсібіч.

– Після того, що Стайн назвав би її останнім зривом. Адже він застосовує це слово, чи не так? Зрив?

Її голос досі звучав спокійно, але вона відчувала, як утворюються озерця поту в заглибинах її скронь. Бо той голос, який звучав у неї всередині, мав рацію. Називай це зривом чи кривавим булом, результат буде той самий. Усе так само.

– Здається, саме так, – підтвердив Мансінгер, – бо минуло вже кілька років, відтоді як я

прочитав цю книжку.

– Як я вже сказала, мій чоловік знайшов її й прочитав, а потім заохотив і мене, щоб я її прочитала. Я знайду її й дам прочитати своїй сестрі Дарлі. І ми маємо ще одну сестру, яка живе в цій самій місцевості. Зараз вона в Бостоні, та коли повернеться, я подбаю, щоб і вона прочитала цю книжку. І ми стежитимемо за Амендою. З нею буває тяжко, але ми любимо її.

– Гаразд, це добре. – Він зняв свою худу половинку зі столу для обстежень. Паперове покриття столу заскрипіло. – Лендон. Ваш чоловік був письменником?

– Так.

– Я співчуваю вам у вашій втраті.

Це одна з найбільших дивовиж у твоєму житті, якщо ти була одружена зі знаменитим чоловіком: Лізі відкрила, що навіть через два роки люди все ще висловлюють їй своє співчуття. Вона здогадувалася, що й через наступні два роки буде те саме. А може, й через десять. Думка про це була їй не дуже приємна.

– Дякую, докторе Мансінгер.

Він кивнув головою й повернувся до справи, що стало для неї полегкістю:

– В історіях хвороб, які стосуються подібних проблем у житті дорослих жінок, рідко описуються справжні причини. Найчастіше до самокалічення бувають схильні...

Лізі встигла лише уявити собі, як він закінчує цю фразу, – «діти та підлітки, такі, як ота вередлива дитина, що схлипує в сусідній кімнаті», – коли раптом почувся якийсь гуркіт у приймальному покої, супроводжуваний гучними криками. Двері до кімнати огляду 2 розчахнулися, й у них з'явилася медсестра. Вона здавалася більшою, так, ніби тривога примусила її вирости.

– Докторе, ви можете вийти?

Мансінгер не став вибачатися й кинувся до дверей. Лізі відчула до нього повагу за це: ПеЗКаПеТе.

Вона підійшла до дверей саме тієї миті, коли добрий доктор мало не збив із ніг дівчину-тінейджера, яка вибігла з кімнати огляду 2 подивитись, що там відбувається, а потім наштовхнувся на Аменду, яка спостерігала за подіями з роззявленим ротом. Аменда впала в обійми сестри, й обидві ледве втрималися на ногах. Коп від поліції штату та верховий полісмен округу стояли біля хлопця, який чекав своєї черги біля

телефону-автомата і здавався зовні неушкодженим. Тепер він лежав на підлозі й, мабуть, утратив тяму. Хлопець із порізаною щокою розмовляв по телефону, ніби нічого й не сталося. Це нагадало Лізі вірш, якого колись продекламував їй Скот, – чудовий і жахливий вірш про те, як світ обертається, не звертаючи щонайменшої

(хай йому грець)

уваги на ваш біль і ваші страждання. Хто його написав? Еліот? Оден? Той чоловік, який також написав вірш про смерть гармаша на фортечній башті? Скот міг би їй це сказати. У цю мить вона віддала б останнього цента, якби тільки могла звернутися до нього й запитати, хто з них написав цей вірш про страждання.

11

– Ти певна, що все буде гаразд? – запитала Дарла.

Вона стояла у відкритих дверях невеликого будиночка Аменди через годину чи трохи пізніше, лагідний червневий нічний вітерець лоскотав їм литки й гортав сторінки журналу, що лежав у холі на столі.

Лізі сердито скривилася:

– Якщо ти запитаєш у мене про це ще раз, я виштовхаю тебе геть. У нас усе буде чудово. Трохи какао, яке я допоможу їй випити, бо з чашкою в неї можуть бути проблеми в її нинішньому стані...

– Ти маєш слухність, – сказала Дарла. – Враховуючи те, як вона використала останню.

– Потім ляжемо спати. Лише двоє старих дівчат Дебушер, без ніякого чоловічого члена між ними.

– Дуже дотепно.

– А завтра прокидаємося із сонцем! Кава! Вівсянка! Вирушаємо по ліки за її рецептами. Повертаємось додому й промиваємо їй лікувальною рідиною руки! Після чого, любя Дарло, заступаєш на чергування ти!

– Гаразд, якщо ти так певна.

– Я певна. Іди додому й нагодуй свого кота.

Дарла подивилася на неї востаннє із сумнівом у погляді, після чого цмокнула її в щок і обняла, за своїм звичаєм, стоячи збоку. Потім рушила потрісканим асфальтом до свого маленького автомобіля. Лізі зачинила двері, замкнула їх і подивилася на Аменду, яка сиділа на кушетці в нічній сорочці, втихомирена і заспокоєна. У її свідомості виникла назва старовинного готичного роману... що його, мабуть, вона прочитала ще в підлітковому віці. «Мадам, ви будете розмовляти?»

– Мендо, – тихо поклікала вона.

Аменда подивилася на неї, і її сині очі, очі родини Дебушерів, були такі великі й такі довірливі, що Лізі подумала, їй, певно, не вдасться заговорити з Амендою про те, що вона хотіла б від неї почути: про Скота й про були, Скота й криваві були. Якби Аменда прийшла до цього сама, скажімо, тоді, коли вони лежатимуть удвох у темряві, це була б одна річ. Але заговорити про це з нею самій, після того як Аменда пережила такий день?

Та й для тебе день видався нелегкий, маленька Лізі.

Це була правда, але це не давало їй права порушувати той мир, який вона бачила тепер в очах Аменди.

– Що ти хотіла, Лізі?

– Ти хочеш випити трохи какао перед сном?

Аменда усміхнулася. Ця усмішка зробила її на багато років молодшою.

– Какао перед сном – це буде просто чудово.

Тож вони випили какао, і коли Аменда мала проблеми зі своєю філіжанкою, вона знайшла собі химерно скручену пластикову соломинку – така соломинка почувала б себе якраз на місці на полицях крамниці всіляких дрібничок Оберна – в одному зі своїх кухонних буфетів. Перш ніж занурити її одним кінцем у какао, вона подала її Лізі (затиснувши між двома пальцями, тим жестом, який їй показав лікар) і сказала:

– Поглянь-но, Лізі, це мій мозок.

На якусь мить Лізі лише роззявила рот від подиву, неспроможна повірити, що справді почула, як Аменда пожартувала. Потім зареготала. Вони обидві зареготали.

Вони випили какао, по черзі почистили зуби, як робили дуже давно в тому сільському будинку, в якому вирости, а тоді полягали в ліжку. І коли світло нічника було вимкнуте і в кімнаті стало темно, Аменда вимовила ім'я сестри.

«Ой, леле, починається знову, – роздратовано подумала Лізі. – Зараз знову доведеться мені вислухати обвинувальну промову, спрямовану проти доброго старого Чарлі. А може... я почую від неї про бул? Може, я дочекалася того, про що мені справді хотілося б поговорити?»

– Чого тобі, Мендо?

– Дякую, що ти допомогла мені, – сказала сестра. – Та мазь, якою лікар намастив мої руки, дає мені справжню полегкість.

І перекинулася на другий бік, відвернувшись від Лізі.

Лізі знову була вкрай здивована – невже це все? Схоже було, що так, бо вже за хвилину або дві дихання Аменди уповільнилося до глибокого рівного дихання сну. Вона ще може прокинутися вночі й захотіти прийняти тайленол, але цієї миті вона справді заснула.

Лізі не сподівалася, що їй так само пощастить. Вона не спала ні з ким від тієї ночі, коли її чоловік вирушив у свою останню подорож, і втратила цю звичку. Крім того, вона мала ще подумати про «Зака Маккула», не кажучи вже про Закового роботодавця, сучого сина, інкунка Вудбоді. Незабаром вона поговорить із Вудбоді. Уже завтра й поговорить. А тим часом їй не зашкодить провести кілька безсонних годин, можливо, й усю ніч не спати, провівши останні дві або три години в Амендиному бостонському кріслі-каталці, на нижньому поверсі... якщо, звичайно, вона знайде на Амендиних книжкових полицях щось варте читання...

«Мадам, ви будете розмовляти?» – подумала вона. – Чи не Елен Мак-Інн написала цю книжку? Звичайно ж, це був не той чоловік, який написав вірш про гармаша з фортечної башти...»

І на цій думці вона провалилася в глибокий і безтурботний сон. Їй не приснився чарівний килим-самоліт марки НАЙЛІПШЕ БОРОШНО ПІЛСБЕРІ. І нічого іншого не приснилося.

Вона прокинулася в найглибшій канаві ночі, коли місяць сховався за обрієм, а години зупинилися. Лізі навряд чи й усвідомлювала, що прокинулася, або що вона притиснулася до теплої спини Аменди, як колись притискалася до спини Скота, і примістила свої коліна в заглибинах під коліньми сестри, як колись робила, коли спала зі Скотом, – у їхньому ліжку і в сотні мотельних ліжок. Який біс у сотні, у п'ятистах, а може, й у семистах, як не в тисячі, чом би й не в тисячі? Вона думала про були та про криваві були. Про ПеЗКаПеТе і, як іноді буває, коли все, на що ти спроможний, – це опустити голову й чекати, коли вітер змінить свій напрямок. Вона думала про те, що коли темрява любила Скота, то чому ця любов була справжньою і взаємною, бо він її теж любив; він танцював із нею в бальній залі років, аж поки вона не повела його в цьому танці з собою.

Вона подумала:

«Я знову про те саме».

І Скот, якого вона утримувала у своїй голові (принаймні, вона думала, що це той самий Скот, але хто знає?), сказав:

Куди ти йдеш, Лізі? Де ти зараз, люба моя дитино?

Вона подумала:

«Я знову в теперішньому часі».

А Скот сказав:

Той фільм називався «Назад у майбутнє». Ми дивилися його разом.

Вона подумала:

«То був не фільм, то було наше життя».

А Скот сказав:

Дитино, ти тримаєшся?

Вона подумала:

«І чому я кохаю такого

йолопа, – думає вона. – Він – йолоп, а я теж ідіотка, бо інакше не приділяла б йому стільки уваги».

Вона досі стоїть у дверях і дивиться на задній моріжок, не бажаючи його кликати, але починаючи нервуватися, бо він вийшов із кухні крізь двері чорного ходу й пішов через моріжок у темряву одинадцятої години ночі майже десять хвилин тому, і що він тепер там робить? Там немає нічого, крім живоплоту і...

Звідкись не дуже здалеку долинули до неї вищання шин, брязкіт розбитого скла, собачий гавкіт, войовничі крики якогось п'яного. Одне слово, всі ті звуки, які характерні для університетського містечка в ніч із п'ятниці на суботу. І вона вже зібралася гукнути його, але знає, що хай навіть вона прокричить тільки його ім'я, він зрозуміє, що вона вже на нього не гнівається. Не так гнівається, як щойно гнівалася принаймні.

Це правда, вона вже перестала на нього гніватися. Але річ у тому, що він обрав невдалу ніч із п'ятниці на суботу для того, щоб ушосте чи всьоме прийти п'яним і вперше по-справжньому спізнитися на побачення. Бо вони планували піти в кіно й подивитися фільм, який він дуже хотів подивитися, фільм якогось шведського режисера, і вона сподівалася, що він принаймні буде дубльований англійською, і їй не доведеться задовольнятися субтитрами. Тож вона швиденько з'їла легкий салат, коли повернулася з роботи, очікуючи, що після кіно Скот поведе її до «Ведмежого Барлогу», де вони з'їдять по гамбургеру. (Якщо він цього не зробить, то вона сама його туди поведе.) Потім задзвонив телефон, і вона сподівалася, що це він, сподівалася, він змінив намір і поведе її на фільм за участю Роберта Редфорда, що демонструвався в Бенгорі, на центральному проспекті (аби тільки не на танці у «Притулок», адже вона вісім годин була на ногах). Але то була Дарла, котра повідомила, що «хоче поговорити», й одразу перейшла до суті, яка полягала в докорянні їй за те, що вона втекла до Невідомого Краю (термін Дарли) і залишила її, Аменду та Кантату давати раду всім проблемам (під якими вона мала на увазі їхню добру матінку, яка на 1979 рік стала гладкою матінкою, сліпою матінкою і – що було найгірше – слабкою на розум матінкою), тоді як вона, Лізі, «розважається там із університетськими хлопчиками». Ніби працювати вісім годин офіціанткою було відпочинком. Для неї Невідомий Край був піцерією за три милі від кампусу Мейнського університету, а «університетські хлопчики» – здебільшого тайцями, які не припиняли своїх спроб залізити руками їй під спідницю. Бог знав про її туманні мрії закінчити кілька курсів – можливо, навчаючись уночі, – але вони швидко випарувалися й розвіялися. Їй бракувало не тям, а часу й енергії. Вона слухала гнівні тиради Дарли й намагалася її заспокоїти, але, звичайно ж, зрештою втратила терпець і вона, й усе закінчилося тим, що вони почали горлати одна

на одну через відстань сто сорок миль телефонної лінії та всю ту історію, яка лежала між ними. Це було те, що її бойфренд, безперечно, назвав би цілковитим паскудством, і зрештою Дарла сказала те, що вона завжди казала: «Роби, як знаєш, – ти завжди робиш тільки те, чого тобі хочеться».

Після цієї розмови вона втратила будь-який апетит і вже не стала їсти скибочку сиру, яку принесла з ресторану собі на десерт, і, звичайно ж, їй перехотілося дивитися фільм якогось там Інмара Бергмана... але їй хотілося бачити Скота. Атож, хотілося. Бо протягом кількох останніх місяців, а надто протягом останніх чотирьох або п'яти тижнів вона потрапила в якусь дивну залежність від Скота. Можливо, це була сльозлива сентиментальність – можливо, – але її опановувало дивне відчуття безпеки, коли він брав її у свої обійми, відчуття, якого вона не переживала з жодним іншим хлопцем; з ними вона відчувала лише нетерпіння або настороженість. (Іноді переживала відчуття скороминущої хоті.) Але у Скота була доброта, й від самого початку вона зрозуміла, що він відчуває інтерес – інтерес до неї, – і вона майже не могла в це повірити, адже він був набагато розумніший і дуже талановитий. (Але доброта для Лізі була важливіша, аніж будь-що.) Проте вона повірила. І він розмовляв мовою, яку вона слухала від самого початку з жадібною цікавістю. Не мовою Дебушерів, проте такою, яку вона все одно знала дуже добре – так, ніби вона розмовляла нею у своїх снах чи мріях.

Але яка користь у балачці чи у спеціальній мові, якщо немає з ким розмовляти? Немає навіть із ким поплакати? А саме цього вона потребувала сьогодні вночі. Вона ніколи не розповідала йому про свою божевільну дебільну родину – о, нехай він мені пробачить, про мою божевільну спадлючену родину, якщо скористатися мовою Скота, – але сьогодні вночі вона хотіла розповісти йому про неї. Вона відчувала, що повинна про це розповісти, бо інакше вибухне від чистого горя. Тому, певно, він і обрав саме цю ніч із усіх ночей, щоб не з'явитися. Поки вона його чекала, вона намагалася переконати себе, що Скот, звичайно ж, не знав, що вона тільки-но витримала найжорстокішу у світі боротьбу зі своєю сучою старшою сестрою, та коли шоста година перетворилася на сьому, а сьома на восьму, невже я справді чую, як видзвонює дев'яту, не може бути, щоб уже настала дев'ята, коли вона трохи надкусила скибочку сиру, а потім викинула її геть, бо вона була надто по-падлючому... ні, надто по-сучому розгнівана, щоб спокійно з'їсти її, настала й десята година, атож, була вже десята, а я досі не бачила «форд-73» з однією миготливою фарою, який би зупинився перед її помешканням на Норт-Мейн-стрит, і вона розгнівалася ще дужче, а точніше було б сказати, розлютилася до нестями.

Вона сиділа перед телевізором зі склянкою вина поруч, якої майже не надпила, і невидючими очима дивилася передачу зі світу природи, коли її гнів та лють перейшли у стан справжнього шаленства, й саме тоді сповнилася переконаністю, що Скот обманює її не цілком. Він був схильний улаштовувати сцени, як то кажуть. У надії, що його кінець стане мокрим. То була ще одна знахідка Скота, яку він виловив у озері слів, куди ми всі закидаємо свої сіті, і як чудово вона звучала! Якими чудовими були всі його знахідки! Наприклад, перенести свої тлінні останки, погасити свій гніт, утворити звіра з двома

спинами, випримарити, або елегантний вираз, згвалтувати уламок. То були справді скарби з Невідомого Краю, і коли вона сиділа там, наслухаючи, чи не гуркоче десь поблизу мотор «форда-73» її Пропашчого Хлопця – це булькотіння не можна було сплутати ні з чим іншим, там була дірка у глушителі чи щось таке, – вона згадала слова Дарли: «Ти робиш завжди так, як тобі хочеться». Атож, і ось вона тут, маленька Лізі, королева світу, робить усе так, як їй хочеться, сидить у цій убогій малій квартирі й чекає свого бойфренда, який прийде п'яний і прийде дуже пізно – але ще хотітиме урвати собі шматочок, бо всі вони цього хотіли, був навіть такий жарт: «Гей, офіціантко, принеси мені спеціального вівчарського сиру, чашку какао й шматочок вівці». Тож вона сиділа на недоладному стільці з дешевого магазину, з ногами, які боліли, з одного кінця й головою, що боляче пульсувала, з другого, тоді як на телеекрані – майже білому, бо рогата антена, схожа на вуха кроля, працювала вкрай паскудно – гіена пожирала дохлого ховраха. Лізі Дебушер, королева світу, яка жила розкішним життям.

Проте, коли стрілки годинника переповзли через цифру десять, хіба вона не відчула, як опановує її почуття якоїсь нищої, дратівливої радості? І ось тепер, з тривогою дивлячись на затінений нічною темрявою моріжок, Лізі думає, що на це запитання можна відповісти ствердно. Вона знає, що це так. Бо сидячи зі своїм головним болем і склянкою червоного вина з гострим смаком та дивлячись, як гіена обідає дохлим ховрахом, тимчасом як коментатор пояснює: «Хижак знає, що, можливо, йому не вдасться поїсти так добре протягом багатьох днів», Лізі була абсолютно переконана, що вона кохає його і знає, як завдати йому болю.

Тобто знає, що він її теж кохає? І це ставить його в певну залежність від неї?

Так, але в цьому плані його любов до неї – не головне. Головне в тому, як вона його бачить: а вона бачить його на зовсім іншому рівні, ніж ті його друзі, які бачать лише його талант і засліплені ним. Вона бачить, яких зусиль він іноді докладає, щоб витримувати погляди незнайомих йому людей. Вона знає, що попри його розумну, а іноді й блискучу дотепність, попри його два вже опубліковані романи, вона спроможна тяжко його поранити, якщо захоче. Він, за словами її тата, напить собі лиха. На це його штовхає все його чарівне паскудство – тобто вся чарівність його паскудного життя. Але сьогодні цю чарівність буде зламано. І хто зламає її? Вона.

Маленька Лізі.

Вона вимкнула телевізор, пішла на кухню зі своєю склянкою і вилила з неї вино у зливальницю. Їй уже його не хотілося. Воно здавалося їй тепер кислим і неприємним на смак. «Ти сама зробила його кислим, – подумала вона. – Бо ти надто роздратована й люта». Вона в цьому не сумнівалася. На підвіконні, над зливальницею, у неї стояв на самому краєчку старий радіоприймач, старий «Філко» з розбитим корпусом. Він належав татові; він тримав його в сараї і слухав, коли робив якусь повсякденну роботу. Це єдина річ, яка залишилася в Лізі від нього, і вона тримає його на підвіконні, бо лише там він може

ловити місцеві станції. Джодота подарувала йому цей приймач колись на Різдво, й навіть тоді він уже був не новий, та коли тато розгорнув пакунок і побачив, що це, він заусміхався так радісно, що, здавалося, його обличчя зараз розколеться навпіл, і як він їй дякував! Знову й знову! Джоді завжди була його улюбленицею, і саме вона, Джоді, якось у неділю, коли всі вони сиділи за обіднім столом, повідомила своїх батьків – хай їй біс, повідомила їх усіх, – що вона вагітна, а хлопець, який зробив їй цього подарунка, подався кудись у широкий світ і завербувався до флоту. Вона запитала, чи тітка Синтія, яка жила у Вулфборо, штат Нью-Гемпшир, не змогла б її взяти до себе, й вона пожила б у неї доти, доки дитину не заберуть на всиновлення – саме так висловилася Джоді, ніби йшлося про те, щоб продати якусь річ. Цю новину вітали незвичною мовчанкою, яка запанувала за обіднім столом. У пам'яті Лізі це був один із небагатьох випадків – а може навіть, і один-єдиний, – коли безперервне клацання ножів та виделок, у міру того як сім голодних Дебушерів обгризали смаженину до кісток, припинилося. Нарешті добра матінка запитала: «А ти поговорила про це з Богом, Джодото?» А Джоді відрубала їй у відповідь: «Це Дон Клутье нагородив мене животом, а не Бог». Саме тоді тато покинув стіл і свою улюблену дочку, не сказавши жодного слова й жодного разу не озирнувшись. А через кілька хвилин Лізі почула звуки радіо, які долинали із сараю, дуже тихенькі. А за три тижні тато дістав свій перший удар. Тепер Джоді поїхала з дому (щоправда, не в Маямі, туди вона поїде через багато років у майбутньому), а вона, Лізі, стала об'єктом роздратованих дзвінків Дарли, а чому саме вона, маленька Лізі? Тому що Канті на боці Дарли, а телефонувати Джоді марно, це ні до чого доброго не призведе. Джоді відрізняється від інших дівчат із родини Дебушерів. Дарла називає її холодною, Канті – егоїсткою, й обидві звинувачують її в байдужості, проте Лізі думає, що тут ідеться про інше – про щось ліпше й піднесеніше. З п'яти дівчат лише Джоді змогла по-справжньому вижити, анітрохи не отруївшись тим димом провини, який клубочиться над старим вігвамом їхньої родини. Колись бабуся Дебушер створила цей дим, потім їхня мати взялася активно допомагати їй, Дарла й Канті теж готові підключитися до цього, вони вже зрозуміли, що коли ти називаєш цей отруйний наркотичний дим обов'язком, то ніхто не наважиться вимагати, щоб ти загасила це полум'я. Що ж до Лізі, то вона тільки прагне більше бути схожою на Джоді й, коли Дарла знову зателефонує, засміятися і сказати: «Запхай свої поради собі в зад, любя Дарло; ти сама стелила собі ліжко, то й спи на ньому».

Вона стоїть у дверях кухні. Дивиться на широкий задній двір, що спускається вниз косогором. Хочє побачити, як він підходить до неї, вийшовши з темряви. Хочє покликати його – атож, більше, ніж будь-коли, – але вперто тримає його ім'я за губами. Вона чекала його весь вечір. І почекає ще трохи.

Але тільки трохи.

Їй стає дедалі страшніше.

16

Денді слухав лише вечірні програми, й вони давно закінчилися, але по програмі ВДЕР передавали старі мелодії – якийсь герой п'ятдесятих співав про юне кохання, – коли вона обполоснула склянку з-під вина й повернулася до вітальні, а він був уже там, стоячи у дверях із бляшанкою пива в руці та своєю загадковою усмішкою на обличчі. Мабуть, вона не почула, як під'їздить його «форд» через музику. Або через болюче пульсування в голові. Або через те, й те.

– Привіт, Лізі, – сказав він. – Пробач, я запізнився. Я справді щиро жалкую. Кілька хлопців із семінару Девіда Гонерса засперечалися про Томаса Гарді, й...

Вона відвернулася від нього, не сказавши жодного слова, й повернулася на кухню, назад до звуків «Філко». Тепер там група хлопців співала «Бум-бум». Він пішов за нею. Вона знала, що він піде за нею, це було цілком природно. Вона відчувала, як усе те, що вона хотіла йому сказати, накопичується у неї в горлі, то були гострі слова, отруйні слова, і якийсь наляканий самотній голос просив її не казати їх йому, не казати цьому чоловікові, але вона прогнала цей голос геть. У своєму гніві вона просто не могла вчинити інакше.

Він тицьнув великим пальцем у радіо і сказав, по-дурному гордий зі свого непотрібного знання:

– Це «Струни». Первісна чорна версія.

Вона обернулася до нього й сказала:

– А ти не думаєш, що мені до сраки, хто зараз співає по радіо, після того як я працювала вісім годин і ще п'ять годин чекала тебе? А ти приходиш, коли вже чверть на одинадцятую, з дурною посмішкою на обличчі, пивом у руці й вигаданою історією про якогось давно мертвого поета, що, проте, виявився набагато важливішим для тебе, ніж я?

Широка усмішка ще не зійшла з його обличчя, але вона все звужувалася, зменшувалася, аж поки не перетворилася спочатку на одну вузьеньку борозенку, а потім – на ледь помітну ямочку. Тим часом у його очах з'явилася волога. Розгублений, наляканий голос намагався втихомирити її, але вона не звертала на нього уваги. Вона намагалася вколоти його

якогого гостріше. І в тому, як в'янула його усмішка, і в тому, як посилювався біль у його очах, вона бачила, як сильно він її любить, але думала тільки про те, що це наділяє її спроможністю завдати йому ще гострішого болю. І вона на всю катушку використовувала цю можливість. Але навіщо вона це робила? Тому що могла.

Стоячи у дверях кухні й чекаючи, коли він піде геть, вона наговорила йому стільки всякої всячини, що вже й не пам'ятає, що тоді говорила, проте знає, що кожне наступне слово було бодай трохи гіршим, трохи ліпше пристосованим для того, щоб завдати гострого болю. Якоюсь миті вона зі страхом усвідомила, як вона тепер схожа на Дарлу в її найгіршому варіанті – ще одна Дебушер, яка метає громи і блискавки, – і на той час його усмішка вже навіть не висіла в повітрі. Він дивився на неї дивним урочистим поглядом, і вона була нажахана, побачивши, якими великими стали його очі, збільшені тією вологою, що блищала на їхній поверхні, такими великими, що незабаром вони, здавалося, проковтнули його обличчя. Вона зупинилась десь на середині фрази про те, скільки в нього бруду під нігтями і як він гризе їх, наче пацюк, коли читає книжку. Вона замовкла, й у цю мить не долинали жодних звуків ані від Шемрока, ані від млинових передмість, ніде не скрипіли шини, не чулося бодай тихої музики від парку Рок, де по вікендах грав оркестр. Тиша була просто неймовірною, і вона зрозуміла, що хоче дати задній хід, але не має найменшого уявлення, як це зробити. Найпростіший варіант – «Я все одно люблю тебе, Скоте, ходімо до ліжка» – спав їй на думку лише згодом. Лише після того, як стався бул.

– Скоте, я...

Вона не уявляла собі, куди йти далі, але, схоже, в цьому й не було потреби. Скот підняв указівний палець лівої руки, як учитель, що має намір зробити якесь надзвичайно важливе зауваження, й усмішка поступово повернулася на його уста. Щось подібне до усмішки принаймні.

– Чекай, – сказав він.

– Чекати?

Він здавався задоволеним, так, ніби вона зрозуміла якусь його дуже важку для розуміння думку.

– Чекай.

І перш ніж вона змогла промовити щось іще, він просто пішов у темряву, вийшовши на задне подвір'я. Він ішов випростаний, ішов прямо перед собою (ніякого сп'яніння вона в ту мить у ньому не помітила), його стрункі стегна грали під вузькими джинсами. Вона лише один раз покликала його на ім'я: «Скоте!», але він лише знову підняв указівний палець: чекай. Потім його проковтнула темрява.

І ось тепер вона стоїть і з тривогою вдивляється в темряву, яка висить над моріжком. Вона вимкнула світло на кухні, думаючи, що так їй буде легше його побачити, але навіть світло ліхтаря на сусідньому подвір'ї, підвішеного на високому стовпі, неспроможне розігнати темряву, яка клубочиться трохи нижче по схилу. На сусідньому подвір'ї хрипко гавкає собака. Того собаку звати Плутон, бо вона чула, як люди там іноді покрикують на нього, хоча користі з цього мало. Вона думає про брязкіт розбитого скла, який почула хвилину тому; як і гавкіт, цей брязкіт пролунав десь дуже близько. Ближче, аніж інші звуки, що населяють цю сповнену тривоги й нещасливого передчуття ніч.

Чому, чому вона так напустилася на нього? Адже їй зовсім не хотілося дивитись той ідіотський фільм шведського режисера. І чому вона відчувала таку радість, коли вичитувала йому? Таку підлу і бридку радість?

На це вона не має відповіді. Весняна ніч дихає солодкими пахощами навколо неї, і скільки він уже пробув у тій темряві? Лише дві хвилини? Чи, може, п'ять? Їй здається, що набагато більше. І той брязкіт розбитого скла, чи мав він якесь відношення до Скота?

Там нижче – оранжерея. І парки.

Немає жодної причини для того, щоб її серце так калатало, але воно калатає. І саме тієї миті, коли вона відчуває, як наростає ритм її серцебиття, вона помічає якийсь рух за тим місцем, за яким її очі втрачають спроможність бачити. Через секунду рухлива річ перетворюється на чоловіка. Вона відчуває полегкість, але це не розвіює її страх. Вона не перестає думати про брязкіт розбитого скла. І рухається він якось не так. Це вже не його гнучка, випростана хода.

Тепер вона називає його ім'я, але з її губів зривається лише тихий шепіт: «Скот?» Водночас її рука обмацує стіну, шукаючи вимикач, яким вона хоче увімкнути світло над ганком.

Її поклик прозвучав дуже тихо, але постать, яка волочить ноги вгору по схилу – авжеж, вона волочить ноги, не йде, а волочить ноги, – підводить голову саме в ту мить, коли невідомо чому затерплі пальці Лізі знаходять вимикач і натискають на нього.

– Це бул, Лізі! – кричить він, коли спалахує світло, і чи міг би він зробити все це краще, якби заздалегідь відрепетирував цю сцену й поставив її в театрі? Вона думає, що не зміг би. У його голосі вона чує божевільну й радісну полегкість, так, ніби він усе спланував

наперед. – І не просто бул, а кривавий бул!

Вона ніколи не чула цього слова раніше, але вона не сплутала його з жодним іншим словом, такими, як «бум» або «бук», або щось подібне. Це бул, ще одне Скотове слово, і не просто бул, а кривавий бул. Світло з кухні скочується по моріжку йому назустріч, і він простягає їй свою ліву руку як подарунок, вона певна, що він хоче її дати їй в подарунок, і так само вона певна, що рука десь є під тим, що він їй подає, о святі Маріє, Ісусе та Йосипе-тесле, благаю вас, щоб рука знайшлася під тим, що він мені подає, бо інакше йому доведеться закінчувати книжку, яку він зараз пише, а також усі ті, які він може написати після неї, друкуючи на машинці однією рукою. Бо там, де була його ліва рука, вона тепер бачить червону масу, з якої капає кров. Кров стікає між розчепіреними пальцями, які тепер схожі на промені морської зірки, і коли вона біжить йому назустріч, цокаючи підборами по приступках заднього ганку, вона рахує ці розчепірені червоні обрубки, один, два, три, чотири і, Богу дякувати, стримить і п'ятий, що є, мабуть, великим пальцем. Усе поки що на місці, але його джинси заляпані червоною рідиною, і він усе ще простягає до неї свою закривавлену пошматовану руку, ту саму, якою він пробив товсте скло оранжереї, продершись крізь живопліт у кінці моріжка, щоб добутись до неї. А тепер він простягає їй цей свій подарунок, свою спокуту за те, що запізнився на побачення, свій кривавий бул.

– Це тобі, – каже він, зриваючи з неї блузку й обмотуючи нею закривавлену масу, відчуваючи, як тканина одразу просякла червоною рідиною, відчуваючи її божевільне тепло і знаючи, – звичайно ж! – чому цей тоненький голос із таким жахом говорив про все те, що вона на нього вилила, бо ж вона завжди знала: цей чоловік закоханий не лише в неї, він також наполовину закоханий у саму смерть і більш ніж готовий погодитися з кожним обвинувальним і образливим словом, які хто завгодно кидатиме йому в обличчя.

Хто завгодно?

Ні, не зовсім. Не такий уже він і вразливий. Не хто завгодно, а лише той, хто любить його. І Лізі несподівано усвідомлює, що не тільки вона майже нічого не розповіла про своє минуле.

– Це тобі. Аби ти знала, що я прошу в тебе пробачення за свою забудькуватість, і більше такого ніколи не станеться. Це – бул. Ми...

– Замовкни, Скоте. Усе гаразд. Я не...

– Ми називаємо це кривавий бул. Це спеціальне випробування. Тато казав мені й Полові...

– Я на тебе не гніваюся. Я ніколи на тебе не гнівалася.

Він зупиняється під розтрісканими приступками заднього ганку, дивлячись на неї. На його обличчі такий вираз, як у хлопчика років десяти. Її блузка, обмотана навколо його руки,

нагадує їй латну рукавицю рицаря. Раніше жовта, вона тепер почервоніла від крові. Вона стоїть там, на моріжку, у своєму бюстгальтері дівочої форми, відчуваючи, як трава лоскоче їй голі литки. Неяскраве жовте світло, яке плеться на них із кухні, утворює глибоку вигнуту тінь між її персами.

– Ти візьмеш його?

Він дивиться на неї з виразом такого дитячого благання. Усе те, що було в ньому від чоловіка, тепер його покинуло. Вона бачить біль у його довгому й тужливому погляді і знає, що це біль не від покаліченої руки, але вона не знає, що сказати. Це виходить за межі її розуміння. Вона хотіла б зробити все від неї залежне, щоб накласти бодай якийсь компрес на ту жахливу рану, яку він зробив собі нижче від зап'ястка, але тепер вона ніби вся залякла. Чи спроможна вона буде сказати щось правильне? А що як вона знову скаже не те, що слід, і він знову піде?

Він допомагає їй.

– Якщо ти приймеш бул, – а надто кривавий бул, – тоді ти мені прощаєш. Так казали мій тато. Тато казали це мені та Полові знову й знову.

Не тато казав, а тато казали. Він повернувся до мови свого дитинства. О Боже. О Боже, на що це схоже.

Лізі каже:

– Мабуть, я приймаю його, бо в мене не було найменшого бажання йти дивитися хай там який ідіотський шведський фільм із субтитрами внизу. У мене болять ноги. Я лише хотіла лягти з тобою до ліжка. А тепер замість того нам треба йти до препаскудного пункту невідкладної допомоги.

Він заперечливо хитає головою, повільно, але твердо.

– Скоте...

– Якщо ти на мене не гніваєшся, тоді чому ти кричала й називала мене психодіотом?

Психодіотом. Мабуть, іще одне слівце з його дитинства. Вона звертає на нього увагу, але свої коментарі відкладає на потім.

– Бо я вже не могла кричати на свою сестру, – каже вона.

Таке пояснення здається їй дуже кумедним, і вона сміється. Вона сміється гучно, і ці звуки так її приголомшують, що вона починає плакати. Потім відчуває полегкість. Вона сідає на

приступки ганку, бо їй здається, вона зараз зомліє.

Скот сідає поруч із нею. Йому двадцять чотири роки, волосся спадає йому майже на плечі, його обличчя вкрите дводенною щетиною, і він тонкий, як лінійка. Його ліва рука обмотана її блузкою, один рукав тепер розмотався й висить. Він цілує її у скроню, під якою пульсує кров, потім дивиться на неї, і в його погляді вона читає глибоке й ніжне розуміння. Коли він нарешті озивається, його голос знову звучить, як його голос.

– Я розумію, – каже він. – Родичі – лайно.

– Атож, лайно, – шепоче вона.

Він кладе їй на плечі руку – ліву руку, про яку вона вже думає як про руку кривавого була, його дарунок їй, його клятуший дарунок у ніч на суботу.

– Не звертай на них уваги, – каже він. Його голос дивно спокійний. Ніби він щойно не перетворив свою ліву руку на шматок сирого закривавленого м'яса. – Послухай, Лізі: люди можуть забути про все.

Вона подивилася на нього із сумнівом.

– Ти так думаєш?

– Атож. Тепер наш час. Ти і я. Лише це має значення.

«Ти і я». Але чи вона цього хоче? Тепер, коли їй стало очевидно, на якій вузькій межі він балансує? Тепер, коли вона може уявити собі, яким може виявитися для неї життя з ним? Потім вона думає про те, як його губи притупилися до впадини на її скроні, знайшовши там потаємне місце, і вона думає: «Можливо, й хочу. Хіба в центрі кожного урагану не існує тихе й затишне місце – так зване «око урагану»?

– Ти впевнений? – запитує вона.

Протягом кількох секунд він не каже нічого. Лише тримає її в обіймах. Від брудного передмістя Клівз долинають гуркіт машин, крики та дикий регіт. Це ніч на суботу, й Неприкаяні Хлопці розважаються. Але це відбувається не тут. Тут витає запах її широкого спадистого подвір'я, що спить у чеканні близького літа, вона чує гавкіт Плутону на сусідньому подвір'ї, під підвішеним на стовпі ліхтарем, і відчуває його руки, які її обіймають. Навіть теплий дотик його пораненої руки, що наче тавром позначає голу шкіру на її спині та животі, для неї прийнятний.

– Моя дитино, – озивається він нарешті.

Пауза.

Потім:

– Моя люба дитино.

Для Лізі Дебушер, дівчини двадцяти двох років, яка втратила будь-які почуття до своєї родини і стомилася бути сама-одна, цього досить. Цілком досить. Він покликав її додому, й, перебуваючи в темряві, вона віддається тому Скотові, якого бачить у ньому. Відтоді й до самого кінця вона вже ніколи не озирнеться назад.

18

Коли вони повертаються на кухню, вона розмотує блузку й бачить, яку шкоду він собі заподіяв. Дивлячись на його покалічену руку, вона відчуває, як ще одна хвиля зомління спочатку підносить її вгору до яскравого світла в неї над головою, а потім кидає в темряву; вона мусить докласти великих зусиль, щоб залишитися при тямі, і їй вдається досягти цього, повторюючи собі: «Я йому потрібна. Я потрібна йому, щоб відвезти його до пункту невідкладної допомоги в Деррі-Гоум».

Йому в якийсь спосіб пощастило не порізати вени, які проходять у зап'ястку так близько до поверхні – просто чудо дивовижне, – але його долоня порізана принаймні в чотирьох різних місцях і клапті шкіри там висять, як відклеєні шпалери, порізані й три пальці, які її тато називав «товстими пальцями». Але *pi?ce de resistance* [15 - Головна страва (фр.). Тут – найбільша рана.] на його руці – це глибока рана між зап'ястком і ліктем, звідки стримить уламок грубого зеленого скла, схожий на плавець акули. У неї лише встигає вихопитися безпорадне: «Ой!», коли він витягує його звідти – майже недбалим жестом – і кидає до сміттевого кошика. Він тримає її просякнуту кров'ю блузку під своєю долонею і рукою, намагаючись не допустити, щоб кров забруднила підлогу. І хоч кілька крапель падають на лінолеум, проте їх зовсім мало, і згодом їх можна буде легко витерти мокрою ганчіркою. У неї на кухні стоїть високий стілець, на який вона іноді сідає, коли чистить овочі або навіть тоді, коли мие тарілки (коли ти стоїш на ногах по вісім годин на день, то намагаєшся сісти всюди, де для тебе знайдеться якесь сидіння), і Скот сідає на нього верхи так, щоб йому зручно було тримати закривавлену руку над зливальницею і щоб кров капала тільки туди. Зараз він, мовляв, скаже їй що робити.

– Тебе треба негайно відвезти до пункту невідкладної допомоги, – каже вона йому. – Скоте, будь розважливим. У тебе оголені сухожилля і все таке. Ти хочеш утратити рухливість лівої руки? Бо ти можеш її втратити! Справді можеш! Якщо ти боїшся їхніх

можливих розпитувань, то вигадай якусь історію, адже ти мастак вигадувати історії, а я її підтверджу, от і все...

— Якщо завтра ти все ще захочеш мене туди відвезти, то ми поїдемо, — каже він їй. Тепер він уже цілком повернувся до свого нормального «я», раціонального й чарівного, і майже гіпнотично переконливого. — Сьогодні вночі я не збираюся від цього померти, кровотеча майже зупинилася, а крім того — хіба ти не знаєш, на що схожі пункти невідкладної допомоги в ніч на суботу? Це парад п'яних. З'явитися туди в суботу вранці буде набагато ліпше. — Тепер він усміхається, дивлячись на неї своєю заразливою усмішкою «моя люба, я знаю ліпше», усмішкою, яка вимагає усмішки собі у відповідь, і вона намагається вчинити опір такому бажанню, але в цій битві програє. — Крім того, всі Лендони зцілюються швидко. Ми не могли інакше. Зараз я тобі покажу, що треба робити.

— Ти поводишся так, ніби це вже дванадцята скляна оранжерея, до якої ти встромив руку.

— Ні, — каже він, — і його усмішка трохи в'яне. — Я ніколи не протикав стіну оранжереї до сьогоднішньої ночі. Але я дечого навчився про те, як лікувати рани. І Пол, і я, ми обидва.

— Він був твоїм братом?

— Атож. Він помер. Набери в миску теплої води, Лізі, гаразд? Теплої, але не гарячої.

Вона хоче поставити йому не одне запитання про його брата

(тато казали це мені та Полові знову й знову)

бо досі вона не знала, що в нього був брат, але тепер не час. Не стане вона вмовляти його далі, щоб він погодився поїхати до пункту невідкладної допомоги, принаймні не тепер. Бо, з одного боку, якби він погодився туди їхати, то їй би довелося везти його туди, а вона не певна, що змогла б це зробити, адже її всю трясє. І він має слухність щодо кровотечі, вона значно вповільнилася. Дякувати Богові за його бодай дрібні ласки.

Лізі дістає з-під зливальниці свій великий білий пластиковий таз (фірми «Мемонт-Март», куплений за сімдесят дев'ять центів) і наповнює його теплою водою. Він занурює в неї свою пошматовану руку. Спочатку вона дивиться на це спокійно — тоненькі смужки крові, які повільно підіймаються на поверхню, мало її тривожать, — та коли він починає легенько терти руку, вода зафарбовується в рожевий колір, і Лізі відвертається, запитавши в нього, навіщо він примушує свої рани більше кровоточити в такий спосіб.

— Я хочу бути певним, що вони чисті, — каже він. — Вони мають бути чистими, коли я... — Він робить паузу, потім закінчує: — ...лягатиму в ліжко. Ти ж дозволиш мені залишитися тут? Будь ласка...

– Так, – відповідає вона, – звичайно, дозволю.

І думає:

«Це зовсім не те, що ти хотів сказати».

Коли він закінчує вимочувати свої рани, то сам виливає закривавлену воду, щоб не доручати цю неприємну роботу їй, а потім показує руку. Намоклі й блискучі порізи здаються менш небезпечними, але в якомусь розумінні більш жахливими, схожими на розкриті риб'ячі зябра, колір під якими змінювався від рожевого до червоного.

– Ти дозволиш мені використати твою коробку з чаєм, Лізі? Я куплю тобі іншу, обіцяю. Скоро мені надішлють чек із гонораром. Понад п'ять тисяч зелених. Мій агент пообіцяв мені таку суму, заприсягнувшись честю своєї матері. Я сказав йому, для мене новина, що він її має. Це жарт, звичайно.

– Я знаю, що це жарт. Не така я вже й тупа.

– Ти взагалі не тупа.

– Скоте, навіщо тобі повна коробка пакетиків із чаєм?

– Подай її мені й побачиш.

Вона подає йому чай. Усе ще сидючи на високому стільці й дуже обережно працюючи однією рукою, Скот доливає в таз не дуже гарячої води. Потім відкриває коробку з пакетиками «Ліптона».

– Цю систему обміркував Пол, – каже він збуджено.

«Це суто дитяче збудження», – думає вона. Поглянь, яку гарну модель літака зробив я своїми руками, поглянь на невидиме чорнило, яке я приготував зі свого шкільного хімічного приладдя! Він кидає в таз усі пакетики з чаєм, їх там вісімнадцять чи десь так. Вони швидко зафарбовують воду в темно-бурштиновий колір, у міру того як опускаються на дно таза.

– Це трохи кусає, але допомагає дуже й дуже добре. Дивись!

«Дуже й дуже добре», – подумки повторює Лізі.

Він опускає руку у слабкий чай, який він приготував, і лише на якусь мить його губи розтягуються, відкриваючи досить криві зуби дещо збляклого кольору.

– Трохи боляче, – каже він, – але це допомагає. Воно справді дуже й дуже допомагає, Лізі.

– Атож, – каже вона. Лізі сама собі дивується, але їй теж здається, що таке вимочування руки в чаї дезінфікує рани або загоює їх, або робить і те, й те. Чакі Джендрон, кухарка в їхньому ресторані, яка спеціалізується на приготуванні страв швидкого замовлення, велика любителька «Інсайдера», [16 - Insider – добре обізнана людина (англ.).] і Лізі іноді зазирає до цього журналу. Лише два тижні тому вона прочитала статтю на одній з його останніх сторінок про властивості чаю бути корисним у багатьох випадках життя. Хоч на тій самій сторінці була й стаття про те, що в Міннесоті знайдено кістки бігфута. [17 - Bigfoot – велетенська ступня (англ.). Один із варіантів загадкової Снігової людини.] – Атож, я думаю, ти маєш слухність.

– Не я, а Пол.

Він збуджений, і його обличчя знову забарвилось в колишній колір.

«Ніби він узагалі ніколи себе не поранив», – думає вона.

Скот показує підборіддям на кишеньку в себе на грудях.

– Дістань мені сигарету, любя моя дитино.

– Невже ти куритимеш із такою рукою...

– Звичайно, звичайно.

Тож вона дістає сигарети з його нагрудної кишені, встромляє одну йому в рот і припалює для нього. Запашний дим (вона завжди любитиме цей запах) підіймається синіми кільцями до прогнутої, забрудненої випарами кухонної стелі. Вона хоче більше розпитати його про були, про криваві були зокрема. Перед її очима вже починає вимальовуватися картина.

– Скоте, а твої тато й мама виховували тебе й брата?

– Ні. – Він пересунув сигарету в куточок рота і примружив одне око, яке одразу сховалося за димом. – Мама померла, коли народжувала мене. Тато завжди казав, що я її вбив, тому що надто забарився з виходом назовні й був надто великий.

Він сміється зі своїх слів, ніби це найкумедніший жарт у світі, але це також нервовий сміх, сміх дитини, яка сміється з брудного жарту, що його не зовсім розуміє.

Вона нічого не каже. Вона боїться що-небудь сказати.

Він дивиться тепер на те місце, де його рука зникає в чаї, який тепер набув червоного

відтінку від розчиненої в ньому крові. Він швидко пахає своєю «Герберт Тарейтон», і циліндрик попелу стає дуже довгим. Його око досі скошене й примружене, і це робить його якимсь не таким. Не чужим, звичайно, але якимсь іншим. Схожим на...

О, мабуть, схожим на свого старшого брата. Того, що помер.

— Але тато також казав, то була не моя провина, що я спав, коли мені настав час вибратися назовні. Він казав, що вона мала поплескати мене по животі й розбудити, але вона цього не зробила, тому я виріс дуже великий, і вона через це померла, отакий у нас вийшов бул.

Він сміється. Попіл падає з його сигарети на прилавок. Він цього, схоже, не помічає. Дивиться на свою руку, занурену в темний чай, і не каже більше нічого.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=9466881&from=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примечания

Скорочена назва Пітсбурзького університету. – Тут і далі прим. пер.

2

Університет штату Теннессі.

3

Жваво – музичний термін (іт.).

4

233 °C. Натяк на роман Рея Бредбері, який має назву «451 градус за Фаренгейтом».

5

2204 °C.

6

Артур Бремер учинив замах на кандидата в президенти від демократичної партії США Джорджа Воллеса в 1972 р. у штаті Меріленд.

7

Жахлива дитина (фр.). Так кажуть про людей, які в дуже молодому віці відзначаються якимись особливими здібностями.

8

54 °C.

9

66 °C.

10

Марка сигарет.

11

День Незалежності – національне свято Сполучених Штатів.

12

Острів у Карибському морі.

13

Відомий спортивний коментатор.

14

Упівголоса – музичний термін (іт.).

15

Головна страва (фр.). Тут – найбільша рана.

16

Insider – добре обізнана людина (англ.).

17

Bigfoot – велетенська ступня (англ.). Один із варіантів загадкової Снігової людини.